

భారతి

మాస పత్రిక

*
శివలెంక శంభుప్రసాద్
సంపాదకుడు
(1938-1972)

సంపుటము : 66

*
మార్చి 1989

సంచిక : 3

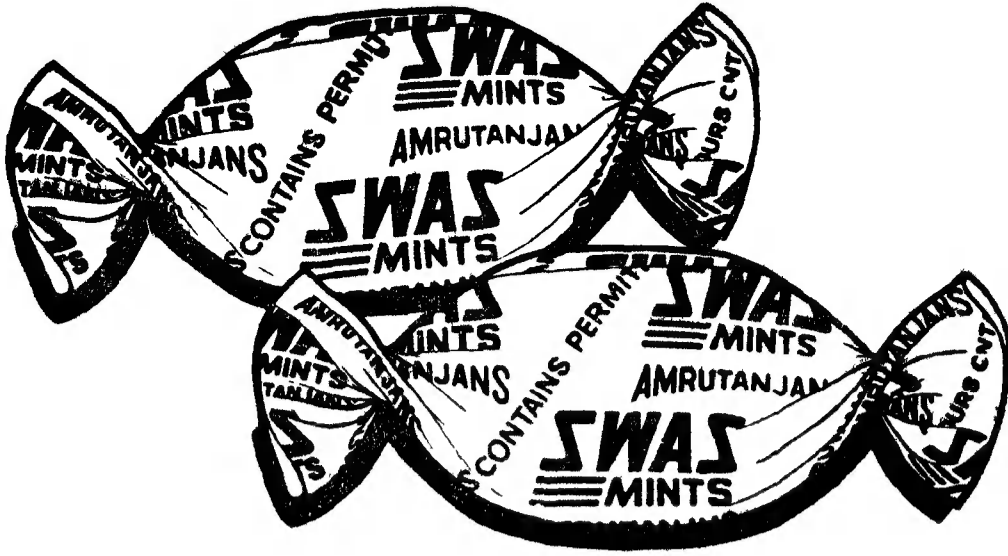
విడిపత్రిక వెల ఐదు రూపాయలు

విషయానుక్రమణిక

మార్చి 1989

ప్రకృతి స్వరాలు	శ్రీ వేముగంటి నరసింహాచార్యులు	4
సాంస్కృతిక సజీవరూపం శ్రీ విద్యారణ్యస్వామి	శ్రీ మాదిరాజు రంగారావు	5
ఎక్కట్లు	డా॥ సూర్యదేవర రవికుమార్	8
హురుమంజి హావణిక	శ్రీ వజ్రల కాళిదాసు	9
ఒక విరూపిక	మరాఠీ మూలం : శ్రీ విందా కరంధికర్	10
“కన్యాశుల్కం”లో తపస్విన్ది పొందిన హాస్యం	ఇంగ్లీషునుంచి అనువాదం : శ్రీ గాలి నానరరెడ్డి	11
ఆ “రాజులను” చూచిన కళ్ళతో నన్ను చూడకు!	కాలువశ్రీ	16
జననంస్కృతి శిలాశాసనములు సామెతలు	శ్రీ కె. కళోరుబాబు, శ్రీ కె. అశోకుబాబు	18
అడవులు పిలిచాయ్	శ్రీ పెద్దమఠం ప్రభులింగదేవర	22
అదీ రహస్యం!	శ్రీ పాలడుగు వెంకటేశ్వరరావు	24
విఠువభీమ-మైలమభీముల వ్యక్తి నిరూపణము	శ్రీ భాగవతుల సుబ్రహ్మణ్యం	25
అభాగ్య ప్రేమలాలితిలో, అన్యాయకాంతిగీతం	శ్రీ తురగా కృష్ణమూర్తి	29
తుమ్మలపారి తొలి రచనలు	డా॥ గుమ్మనూరు రమేష్ బాబు	30
ఈ మానం - మీ నక్షత్రఫలం	డా॥ సూర్యదేవర రవికుమార్	37
శతాబ్ది శిఖరము నధిగమించిన వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు	సిద్ధాంతి : నిష్ఠల వేంకట నత్యసుబ్రహ్మణ్యం	41
తరణి ప్రతిరూపును!	డా॥ చల్లా రామచంద్రశాస్త్రి	47
అంతరంగంలో అక్షరం, సామ్యవాదం	శ్రీ కూచిభొట్ల వెంకటశాస్త్రి	48
శబ్దానికి స్తబ్ధత లేదు	శ్రీ సి. కామేశ్వరరావు	50
నిండుకున్న గుండె రిజర్వాయర్	శ్రీ చొక్కర తాతారావు	50
కలగూరగంప	శ్రీ జి. వి. ఆర్. చంద్రమౌళి	51
గ్రంథవిమర్శలు		60

స్వాస్ మింట్స్

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్
వారి మరొక గొప్ప తయారీ

Amrutanjan Limited

స్వ విషయం

విద్యారణ్యస్వామిని సాంస్కృతిక సజీవరూపంగా మాదిరాజు రంగారావుగారు దర్శించిన తీరు ఎక్కువమంది పాఠకులకు ఆమోద యోగ్యం కాగలదు.

తురగా కృష్ణమూర్తిగారి విఙ్మవ, మైలమ భీముల వ్యక్తి నిరూపణ వ్యాసం చారిత్రిక పరిశోధకులకు ఆసక్తికరంగా ఉండగలదు.

వేంకట పార్వతీశ్వర కవుల గురించి తెలుసుకోవడం సాహితీ సుగతులకు ఎంతో ఉత్సాహంగా ఉంటుందనడంలో సందేహం లేదు. అలాగే తుమ్మలవారి రచనల గురించి కూడా తెలుసుకోవాలన్న కుతూహలం ఉండడంలో ఆశ్చర్యంలేదు. ఈ రెండు అంశాలకు సంబంధించి ఈ మాసం భారతిలో అందిస్తున్న వ్యాసాలు సాహిత్యకారు లకు ఆనందదాయకం కాగలదు.

శిలాశాసనములవంటివి సామెతలని మరోసారి ప్రభులింగదేవర గారి వ్యాసం స్పష్టం చేస్తే, “కన్యాశుల్కం”లోని హాస్యం తపస్విద్ది పొందిందని కాలువశ్రీగారు మళ్ళీ చెప్పారు.

“కథాప్రియుల కోసం పాలడుగు వేంకటేశ్వరరావుగారి “అడవులు పిలిచాయ్” అందిస్తున్నాము. విలక్షణమైన ఇతివృత్తంతో ఇది అందరినీ అలరించగలదనే నమ్ముతున్నాము.

ఇక కవిత్వానికి పుట్టినిల్లు భారతి అన్న లోకోక్తిని ఎవరూ ఎవరికీ గుర్తు చేయనక్కరలేదు. ఈసారి కవిత్వంలో ఒక “విరూపిక” కూడా ఉంది. విమర్శకుల ముందు అది ఎంతవరకు నిలుస్తుందో వేచి చూడాలి.

విశిష్టమైన ఇతివృత్తం కల కథలకోసం, మాన్య మానవ భావాలు వెల్లివిరిసే విలువైన కవిత్వంకోసం, సామాజిక శ్రేయస్సును ఆకాంక్షిస్తూ వాస్తవాలను వెలికితీసే నిష్పక్షపాతమైన విమర్శ కోసం భారతి ఎదురుతెన్నులు చూస్తోందని - రాసేవారూ, చదివేవారూ గమనించవలసిందిగా మనవి.

ప్రకృతి స్వరాలు

శ్రీ వేముగంటి నరసింహాచార్యులు

గీ॥ ఓ యువస్వర్ణరూపిణీ! ఓ మనోజ్ఞ
సాంధ్యరాగిణీ! నైశ ప్రశాంతనిలయ!
ప్రకృతి లీలావతీ! కళారాధనీయ!
ఋతువు లన్నియు నిన్నాశ్రయించి తిరుగు

గీ॥ తావకీన వినూత్న సౌందర్యగరిమ
మలచుకొన్నట్టి మధుమాస విలసనమ్ము
రెమ్మలై, కొమ్మలై చిగురించి, పూచి
మధుపరాగ పరిమళ సంపన్నమగును

గీ॥ నీ కవోష్ఠ దీర్ఘనిశ్వాస పవమాన
వీచికలు స్పృశింప విహ్వలించి
కన్నెవాగు గొంతు సన్నమై లోలోన
గొణుగుకొనును జాలిగొన్న పాట

గీ॥ నీ వినీల నేత్రాల క్రీడిడలందు
మెఱపుతీగలు పందిళ్ళు పరచుకొన్న
తొలకరి మొయిళ్ళు కౌగిళ్ళు పులకరించి
నేల, సౌభాగ్యరేఖలన్ దిద్దుకొనును

గీ॥ నీ దరస్మితామృతపు వేణికల దేలి
మబ్బు కాటుక రేకటు మలిపివేసి
శుభ్ర శారద కౌముదీ సురుచిరమ్ము
లై, దిశల్ రెల్లుపూల మాల్యములు దాల్చు

గీ॥ మురిసి నీవు ముత్యాల జాలరులవంటి
తెలి జిలుగు మంచు ముత్యాల తెరలు దీర్చి
పచ్చ చేమంతిరేకుల పసిడిమేడ
నవతరించు హైమవతి శీతాంతరంగ

గీ॥ నీవు చూపిన అనురాగ భావదృష్టి
లక్షణమ్మున శిశిరవేళా విఘాత
శూన్యవన జీవితమ్ము విస్ఫుటపలాశ
పుష్పరాగ నవోదయమ్మును వహించు.

సాంస్కృతిక సచీవరూపం

శ్రీవిద్యారణ్యస్వామి

శ్రీ విద్యారణ్యులు పదాలుగో శతాబ్దిలో దక్షిణ భారత దేశంలో గొప్ప సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవనానికి హేతుమూర్తి. పూర్వాశ్రమంలో మాధవాచార్యులు, హరిహర 1 మరియు బుక్కరాయల కులగురువులు విజయనగర సామ్రాజ్య వ్యవస్థాపకులూ, అదిశంకరుల అద్వైత సిద్ధాంతవ్యాప్తికీ, వెదమార్గ ప్రచారానికి జీవితాన్ని అంకితం చేసిన మహాపురుషులు. ఆదిశంకరుల తరువాత యుగంలో వేదాంత మత క్షేత్రాల్లో విద్యారణ్యులతోపాటు ఆతని సోదరులు సాయణుడూ భోగనాథుడూ కృషి చేశారు. వీరు కర్నాటకబ్రాహ్మణులు. తండ్రి మాయణుడు. తల్లి శ్రీమతి విజయనగర సామ్రాజ్యం తొలి రాజులకు సాచివ్యం ఆచార్యకం నెరపారు. నారాయణాచార్యులు కంపభూషణిపద్ద అమాత్యుడుగా ఉన్నారు. మాధవాచార్యులే తురీయాశ్రమం స్వీకరించాక, శ్రీ విద్యారణ్యులయ్యారు. భారతీ తీర్థుల తరువాత శ్రీ విద్యారణ్యులు శృంగేరి పీఠాధిపత్యాన్ని స్వీకరించారు. హరిహర బుక్కరాయల కాలంలో మరొక మాధవాచార్యులున్నారు. ఈయన శివభక్తుడు. సంస్కృతంలో తాత్పర్యదీపిక (సూత్ర సంహితకు వ్యాఖ్యానం) శైవామ్నాయ సారం అనే గ్రంథాలు వ్రాసారు. ఈయన వేరు.

సాయణుడు, మాధవుడు (తురీయాశ్రమంలో విద్యారణ్యులు) కలిసి 'వేదార్థ ప్రకాశిక' వేదాలకు భాష్యం వ్రాశారు. సాయణుడు 'ధాతు స్మృతి' వ్రాసి అగ్రగణ్యుడై మాధవుని పేరు పెట్టినట్లు తెలుస్తోంది. భోగనాథుడు సంస్కృతంలో ఉదాహరణమాల అనే గ్రంథం వ్రాసాడు. ఈ సోదరులు ముగ్గురూ వేదమార్గాన్ని అనుసరించి అద్వైతమతాన్ని ప్రబోధించారు. వీరిలో విద్యారణ్యుల వ్యక్తిత్వం సాచివ్యం ఆచార్యకం

గ్రంథరచన, పీఠాధిపత్యం చేత విశిష్టమయింది. భౌమమూ, పరమమూ సమన్వయించి ఆదర్శరూపాన్ని సాధించిన మహానీయుడు.

వేదభాష్యంతో పరాశర స్మృతి వ్యాఖ్యానం శైమిసీయ సూత్ర మాలా విస్తరణం, కాలమాధవీయం, వ్యవహార మాధవీయం, వివరణ ప్రమేయం సంగ్రహం, జీవన్ముక్తి వివేకం సర్వదర్శన సంగ్రహం, దృక్ దృశ్య వివేకం, శంకర విజయం పంచదశి గ్రంథాలు పూర్వాశ్రమంలో వ్రాసినవి. వీటిలో కొన్నిటి కర్తృత్వాన్ని గురించి వాదోపవాదాలున్నాయి. ఈ స్థితి ముఖ్యంగా సంస్కృత వాఙ్మయంలో ఎందరో ప్రాచీన కవుల గ్రంథాలకు వర్తిస్తుంది. కారణం వారి దృష్టి భౌతికం కాకపోవడమే. వారికి విజ్ఞాన విషయమూ చర్చ ప్రతిపాదనం వ్యాఖ్యానంపట్ల ఉన్న శ్రద్ధ కర్తృత్వం గురించి లేకపోవడమే. కాలంపై వరంపరగా సాగుతూ వచ్చే ఈ స్థితిలో ఒక్కొక్కప్పుడు మూలకర్త మరుగున పడిపోవచ్చు. ప్రాచీనకాలంలో విద్యా విషయంలో వరంపరగా విజ్ఞాన అభివృద్ధి చెందుతూ ఒకరి తరువాత మరొకరికి కొలది మార్పులతోనో చేర్పులతోనో అందుతూ పరిజ్ఞాన క్రమంలో ఇద్దరు ముగ్గురిదాకా భాగస్వాములతో రూపొందడం లేదా కర్తృత్వచర్చకు అవకాశం కలగడం ఉంది. దీన్ని ఎవరూ అంతగా పట్టించుకొనేవారు కాదు. వారి దృష్టి విజ్ఞానంపై తప్ప కర్తృత్వంపై స్వనామ ప్రచారంపై అభిలాష ఉండేది కాదు. ఉపనిషత్ విజ్ఞానం ఈ విధంగా వచ్చిందే. ఇదే పద్ధతిలో మాలికంగా శ్రీ విద్యారణ్యుల ఆలోచన, అభిప్రాయాలతో తరువాత ఇతరులచే వ్యాఖ్యాన విలసిల్లుతాయి కావచ్చు. లేదా ఈ వరంపరలో శ్రీ విద్యారణ్యులు ప్రముఖ స్థానం వహించి

ఉండవచ్చు. ఈ విధంగా అతనిపేరిట కొన్ని గ్రంథాలు వ్యవహృతం కావడం సహజం. ఇది ఈనాటి పరిశోధనలో ప్రత్యక్ష పరోక్ష సాక్ష్యాధారాలతో ఎంత ప్రయత్నించినా ఎన్నో అంశాలు సందేహస్పదంగానే ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు దృక్ దృశ్య వివేకం ఈ స్థితిని పొందించే దీనికి వాక్య సుధ అని మరో పేరు ఉంది. ఇదే పేరు వ్యాఖ్యానంవల్ల ఈ పేరు వచ్చిఉంటుంది. దీనితో కర్త పేరు సులభంగా మారే అవకాశం వుంది. ఇది వేదాంత తత్వం యొక్క ప్రకరణ భాగానికి చెందింది. జీవ బ్రహ్మైక్యాన్ని ప్రతిపాదించేది ఇక్కడ మనం చర్చించే విషయం ఏమంటే, బ్రహ్మనంద భారతి అనే వ్యాఖ్యాత దీన్ని భారతీతీర్థుల కృతిగా భావించాడు. ఆనందజ్ఞాదనే మరో వ్యాఖ్యాత దీన్ని శంకరాచార్యుల కృతిగా భావించాడు. నిశ్చలదాసు తన వృత్తి ప్రభాకరంలో దీన్ని వంచదళికర్త విద్యారణ్యులదిగా పేర్కొనడం జరిగింది. ఆదిశంకరులు స్థాపించిన శృంగేరి పీఠాధిపతి (క్రీ.శ. 1328-1380) జగద్గురు శ్రీ భారతీతీర్థులు, విద్యారణ్యులకు గురువు. (1340లో విజయనగర ప్రభువులు హరిహర 1 ఆయన సోదరులు. శ్రీ భారతీతీర్థులకు శృంగేరి మత నిర్వహణకు కొంత భూమిని దానం చేసిన శాసనం ఉంది.) విద్యారణ్యులు వీరి శిష్యులు కావడంవల్ల ఇరువురూ పరస్పరం విజ్ఞాన విషయాలను గురించి ఆలోచన చెయ్యడం, చర్చించడం, సిద్ధాంత ప్రతిపాదనం జరపడంలో ఒకే విధమయిన భావధార కలిగి ఉండడంవల్ల, కర్తృత్వ విషయంలో అభిప్రాయభేదాలకు తరువాత తరువాత అవకాశం కలిగింది. ఇంకా వైయాసిక న్యాయమాల, వంచదళి విషయంలోనూ కొన్ని భాగాలు భారతీ తీర్థులవిగా పేర్కొనడం జరిగింది. ఏమైనా ఈ మహానుభావుల సాధారణమైన (వారి దృష్టిలో) కర్తృత్వాభిలాష కతీతులన్న విషయం మరచిపోకూడదు. శంకర విజయం విషయంలోనూ ఇటువంటి అనుమానం రాకపోలేదు. కాని ఇది వ్రాసింది పూర్వాశ్రమంలోని మాధవులే అన్నదానికి ఆధారమూ ఉంది. గ్రంథంలో సర్గ చివర-

“ఇతి శ్రీ మాదవీయే తదుపోద్భూత కథాసంక్షేప
శంకర విజయే సర్గో యం ప్రథమా భవత్”

ఇది పదహారు సర్గల మహాకావ్యం. ఆదిశంకరుల జననం, విద్యాభ్యాసం, స్వమత ప్రబోధం, అన్యమత ఖండనం, విజయయాత్రతో కూడింది. ఈ సందర్భంలో మరో విద్యారణ్యుని గురించి పేర్కొనడం అవసరం. ఈయన బుక్కరాయల సేనాపతి. ఇంచుమించు ఇదే కాలానికి చెందినవాడు, శైవుడు,

ఉపనిషత్ మార్గంపై విశ్వాసం కలవాడు. ఇతడు పేరు. ప్రకృత విద్యారణ్యులు అద్వైతి; వేదమార్గాన్ని ప్రతిష్ఠాపనం చేసే అభిలాష కలవాడు.

“పద వాక్య ప్రమాణానాం సార దృశ్యా మహామతిః

సాంఖ్య యోగ రహస్యజ్ఞో బ్రహ్మ విద్యా పరాయణః

వేదార్థ విశదీకర్తా వేదవేదాంగ పారవిత్ విద్యారణ్యమతిః”-

2

వంచదళి అద్వైత వేదాంత తత్వాన్ని ప్రబోధించే గ్రంథం. ఇది శ్రీ విద్యారణ్యుల కృతుల్లో మహనీయమైంది. సంస్కృత వాఙ్మయంలో అద్వైత తత్వాన్ని బోధించే గ్రంథాలు రెండు విధాలుగా కన్పిస్తాయి. ఒకవిధం; ఈ మార్గాన్ని అనుసరించేవాళ్ళకు విషయం స్పష్టంగా తెలిసే విధంగా చక్కగా ప్రబోధించేవి. మరోవిధం, ఈ మార్గానికి వ్యతిరేకమైన సిద్ధాంతాలను పూర్వపక్షం చేస్తూ, ఖండిస్తూ తర్కసహితంగా విషయాన్ని ప్రతిపాదిస్తూ ప్రవచించేవి. వంచదళి మొదటి విధానానికి చెందింది. వంచదళి పదిహేను అధ్యాయాల గ్రంథం. కాబట్టి దీనికి పేరు వచ్చింది. ఇది మూడు భాగాలుగా విభజింపబడింది. (1) వివేక వంచకం (2) దీప వంచకం (3) ఆనంద వంచకం. వివేక వంచకంలో సత్యం నుండి అసత్యాన్ని పేరు చేసే అంశాలతో కూడిన విషయం ఉంది. (2) దీప వంచకంలో శుద్ధమైన చైతన్య రూపం, ఆత్మలక్షణం గురించి ఉంది ఆనందవంచకంలో బ్రహ్మయొక్క ఆనంద స్వరూపం, వివరింపబడింది. ఈ మూడుభాగాలూ క్రమంగా సత్, చిత్, ఆనంద అనే మూడు అంశాలపై దృష్టిని కేంద్రీకరింప జేసేవి ఇది స్థూలమైన విభజనం మాత్రమే. ఇంకా సూక్ష్మానికి పోతే అద్వైత సిద్ధాంతయొక్క ప్రధానలక్షణాలు మూడింటిలో విడివిడిగా, సమయోచితంగా యోజితమై, ప్రసక్తమై కన్పిస్తాయి. ఈ మహాగ్రంథంలో విద్యారణ్యులు అద్వైత సిద్ధాంతాన్ని శాస్త్రం; హేతుదృష్టి; అనుభూతి అనే మూడు ఆధార తలాలపై నిర్మించడం కన్పిస్తుంది. అద్వైతం జ్ఞాన ఆధార తలాలపై నిర్మించడం కన్పిస్తుంది. అద్వైతం జ్ఞాన మార్గానికి చెందింది ఇది శ్రవణ మనన నిధి ధ్యాసనంతో కూడింది. ఆత్మతత్త్వం, చైతన్యరూపం. ఇది పరివర్తన చెందనిదీ, విభజింపబడనిదీ, అంతం లేనిదీ, చావు పుట్టుకలు లేనిదీ, స్వయంప్రకాశం కలిగిందీ. సనాతనమూ, శాశ్వతమూ, అనంతమూ అయింది “అణో రణీయాన్ మహతో మహీయాన్”

జీవుని చివరి లక్ష్యం మోక్షం. ఈ తత్త్వం “అహం బ్రహ్మస్మి”, “తత్త్వమసి” మొదలైన మహాకావ్యాల సముచిత వివరణతో ఆవిష్కృతమైంది. ఇందులో శ్రీ విద్యారణ్యుల ప్రతిభా స్పర్శ స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. వీరు బాగా వివరించి మనల్ని ఆలోచింపజేసే మరో అంశం ఉంది. స్వప్నరహిత మయిన గాఢనిద్రా స్థితిలోనూ ఒక చైతన్యతత్త్వం ఉంది. ఇది ఈ స్థితికి సాక్షిభూతమయింది. నిద్రనుండి మేల్కొన్న తరువాత స్వప్నం అనుభవజ్ఞాపకంవల్ల ఇది ఒకటి ఉందనీ, మన అవగతికి వస్తుంది. ఇదే సాక్షి. ఇది శాశ్వతమైందీ, ఆనంద చైతన్య సత్యమయమైందీ, అవిద్య ఆనందరూపాన్ని కప్పేస్తుంది. ఇంకా శ్రీ విద్యారణ్యులు స్వయంను అహంనుండి మేలు చేసి సూక్ష్మసూక్ష్మాలపై మన దృష్టిని ఆకర్షిస్తారు. స్వయం అనేది సర్వ సాధారణమైంది. అహం సాధారణమైంది కాదు. ఇది ఉత్తమ పురుషులకు మాత్రమే పరిమితమైంది.

సాక్షిని నాల్గవ చైతన్యరూపంగా భావించడమైంది. బ్రహ్మము, ఈశ్వరుడు, జీవుడూ, తరువాత సాక్షి. ఇదీ క్రమం సాక్షి లక్షణాన్ని వివరించేందుకు. ప్రత్యేకంగా ఒక అధ్యాయాన్ని వినియోగించడం చూస్తే, వీరు దీనికిచ్చే ప్రాధాన్యాన్ని గుర్తించవచ్చు. సాక్షిని స్థూల సూక్ష్మ రూపాలకు అధిష్ఠానంగానూ భావించడం జరిగింది. ఇంకా మాయకూ అవిద్యకూ గల సూక్ష్మ భేదాన్ని గుర్తించడమూ కనిపిస్తుంది. మాయ ఈశ్వర సంబంధమైంది. అవిద్య జీవ సంబంధమైంది. ఈశ్వరుడూ జీవుడూ బ్రహ్మముయొక్క ప్రతిబింబాలే.

ఇది ఇట్లా ఉంచి శ్రీ విద్యారణ్యులు, సంగీతశాస్త్రంలో కృషి చేశారు. ఆ కాలంలో ప్రచారంలో ఉన్న పదిహేను మేళములకు, మరో ఐదు మేళములు చేర్చి, ఇరవై (20) మేళములు వివరించారు. వాటి జన్యరాగాలను, డెబ్బయిమూడు పేర్కొని వీటిలో నలభై మూడింటికి (43) రాగాల లక్షణాన్ని వివరించారు. ఈతని స్వర మేళకళానిది కర్నాట సంగీత పరిణామ చరిత్రలో పేర్కొనదగినదిగా సంగీతజ్ఞులు అభిప్రాయం. సంగీతసారముచే గ్రంథాన్ని రచించినట్లు చెబుతారు.

3

వ్యక్తి జీవితంలో భౌతికమూ ఆధ్యాత్మికమూ అనే రెండూ స్థితులూ తమ పాత్రల్ని నిర్వహిస్తుంటాయి.

ఒక్కొక్కరి జీవితంలో వీటి నిష్పత్తి ఒక్కొక్క విధంగా రూపొంది జీవిత స్వరూపాన్ని ఎర్పరుస్తాయి. ఎప్పటికప్పుడు సమాజంలో వచ్చే అనేక పరిణామాలవల్ల సమయ సమయానికి చరిత్రలో కొత్త సమన్వయం కొత్త ముఖం కొత్త దిశరూపం అవసరమవుతుంది. ఈ చారిత్రకమైన అవసరాన్ని గుర్తించి ఆ కాలంలో కొత్త సమన్వయ భావంతో సాంస్కృతికమైన ఉజ్జీవనానికి శ్రీ విద్యారణ్యులు కారణభూతులయ్యారు. కొత్త జీవశక్తితో ముఖ్యంగా దక్షిణ భారతదేశాన్ని తరంగితం చేశారు. ఇది ఆ పైన సర్వ భారతదేశానికి ప్రసరించింది. ఈయన మహా వ్యక్తిత్వం ఇందుకు ఎంతో దోహదం చేసింది. ఈ వ్యక్తిత్వం, ముఖ్యంగా (1) సాచివ్యం (2) ఆచార్యకు (3) వేద వేదాంత తత్త్వప్రబోధకం (4) పీఠాధిపత్యం.

మొదటిది విజయనగర రాజ్యస్థాపనకూ, రాజకీయ సుస్థిరతకు ఉపకరించింది. రెండోది సరియైన దిశను చూపిస్తూ హిత వర్యవేక్షణ నెరవేరింది. మూడోది మత తాత్త్వికక్షేత్రాన్ని సంపన్నం చేసింది. నాల్గోది ఆదర్శప్రాయమై నిలిచింది. ఇవి అన్నీ కలిసి సంపూర్ణమైన ప్రభావశక్తిని ప్రసరింపజేసి, సమాజాన్ని ఉచ్చస్థితికి తీసుకొని వెళ్ళాయి. ప్రజల్లో మన సంస్కృతివల్ల తత్పరత జీవితానికి లక్ష్యమూ, ఇది పొందడానికి ఎన్నుకొనే సాధనాల మార్గాల ఉత్తమత్వమూ భావింపజేస్తూ చరిత్రలో ఒక మహోజ్వలమైన యుగాన్ని నిర్మించాయి. చరిత్ర పరిణామంలో ఉదాత్తమైన సంస్కృతీభరంగా నిలచింది.

ఈ ప్రేరణ శక్తికి నిలయాలుగా శంకర రామానుజ మధ్య ఆచార్యులతో శ్రీ విద్యారణ్యులనూ పేర్కొనవచ్చు. ఆ కాలంలో పరస్పర వ్యతిరేక దోరణులతో ఆశావహమైన సాంస్కృతిక రూపాన్ని ఆధారశక్తిగా శ్రీ విద్యారణ్యులు సమర్పించారు. ఈ సత్క్రియ భౌతికమైన సమాజ సుస్థితికి, నైతికమైన జీవనపుష్టికి, ఆధ్యాత్మికమైన పవిత్ర వాతావరణ సృష్టికి ఉపకరించిన మూట వాస్తవం. అది, పూచిన పూలవల్ల, పండిన ఫలాలవల్ల చెట్టు సంగతి తెలుస్తుందన్న రీతిగా తరువాత కాలంలో ఇది సంపూర్ణంగా అనుభవానికి రావడమేగాక, ఉన్నతమైన విలువల అవిచ్ఛిన్నమైన రూపానికి దారితీసింది.

మతం అంటే భగవంతునికి ఆత్మకూ మధ్య సంబంధాన్ని స్థాపించేది. నేలకూ జీవితానికి గల అనుబంధాన్ని పవిత్రం చేసేది. వ్యక్తికి సమాజానికి గల ఆశ్రయ లక్షణాన్ని పరస్పరావగాహనతో సుస్వరతతో దృఢతరం చేసేది. ఈ అభిప్రాయాన్ని జీవితంలో అనుభవపూర్వకంగా పరివర్తనం చేసిన మహాపురుషులు శ్రీవిద్యారణ్యులు దీనిచేత ఈయన సాధించింది:

(1) రాజకీయమైన సుస్థిరత

(2) మత సామరస్యం

(3) వైదికమైన శాశ్వతమైన విలువల స్థాపనం

(4) సాంస్కృతికమైన ఉజ్జీవనం

జాతిని సంకుచితమయిన, ఒంటరితనం ఆవహించిన, కుష్కమైన వ్యక్తిత్వంనుండి, విశాలమైన అనంతమయిన సజీవ వ్యక్తిత్వంలోకి అర్థవంతంగా పరివర్తనం చేసారు. ఇది చారిత్రక పరిణామంలో భాగమైందీ, సాంఘికంగా ఉన్నతమైన విలువల్ని ప్రతిఫలించజేసేదీ. ఈ విధంగా పథాలుగో శతాబ్దిలో దక్షిణ భారతదేశంలో సాంస్కృతికమైన సజీవశక్తికి ప్రతి రూపమే శ్రీవిద్యారణ్యస్వామి.

ఎక్కట్లు

శ్రీ సూర్యదేవర రవికుమార్

కవిత యొక తీయ హామిడికాయ దాని
మధురిమను గ్రోలదలచిన మానవునకు
రీతి నెరిగింతురే కాని చేతనిడుచు
నమిలి యిత్తురే లోకులు నవ్వుకొనగ

1

చెరువులోని చేప జెట్టుకొమ్మకు జేర్చి
ముంపు కాచితనుచు మురియు కోతి
ఎట్లెరుంగు ప్రకృతి; నిన కాంతిగనినంత
నుబ్బు డేగ, దాగు గబ్బిలంబు

2

కాలగతికి తగిన లీల మారుట ఒప్పు
సంప్రదాయమేని, చదువు లేని
వ్యక్తి ననునరించి వస్త్రఖండముగాని
వైపరీత్య మగునె ననుఁగొనిద.

3

ఎపుడు శిష్యులు తనయెంత ఎదుగుదురను
చింతతో నుండు సతతము శ్రీగురుండు
శిష్యులెప్పుడు పాదాల చెంతనుండ
కోరుకొనుచుండు కుత్సిత గురుడు సతము

4

తత్త్వవేత్తయైన దైవదూతయై యైన
పంచవన్నె కలల భ్రమల మునిగి
నిద్ర జెందువాడు నిరుపయోగియై కాని
ఉద్ధరింపలేడు ఉర్విజనుల

5

ఒకరి కొకర మనెడి ఊహయే సంపద
ధనము, పసిడి కాదు దంపతులకు
ఆత్మశ్చిత్తికన్న అధికమైనది లేదు
అని యెరింగి మనలకొనుట లెస్స.

6

జీవితపు తత్త్వమెరిగిన జీవులెపుడు
బ్రతుకుదురు నిరాడంబర పథమునందు
మరి నిరాడంబరులయిన మానవాళి
నర్వులను తత్త్వమెరిగిన జనులు కారు

7

సంఘమున మార్పు తేవలె చాలననుచు
బద్ధకంకణులై నట్టి ప్రజలు కనరు
ఎంత మార్పును తామొంది రింతకునని
తాను మారిని వాడెట్టితరుల మార్పు?

8

హురుమంజి హవణిక

శ్రీ వజ్రుల కాళిదాసు

కలలు కావివి గుండె కొండల
మలచ మొలిచిన ధ్వజస్తంభాల్;
పలుకు టులులన్ సానబట్టితి
పదనుగా నా మెదడులో.

అణువు పేర్చే శాస్త్రవేత్తల
కసువు లిచ్చే రైతు నాగలి
అగిపోతే రగిలిపోతాయ్
ఆర్పబడని దవానలాల్!

దైవమన్నది సత్యమైతే
దైర్యముగ సత్యమునె నమ్ముము:
హృదయ వహ్ని ధరాధరమ్మున
మెదలు లావా వాస్తవం!

అశయాల్లో ఆదినుండే
అశలన్నీ ఉన్నతాలే
కాయకష్టపు కొలిమిలో నవి
కార్యరూపము తాలుచున్.

నేను శంఖం ఊదినంతనె
సత్యభామలు నబలు లొదురు,
రిక్కలన్నీ రెక్క తొడుగును,
గరుత్మంతుడు సుధలు కురియున్;

మరలు తిరుగును విశ్రమించక
పవలు రేలూ పరిశ్రమలన్,
ధరాధరములు తలలు వంచును,
నివురు కప్పదు నిప్పులన్.

రాజధానీ నగర వీధుల
రక్తపాయిలు తిరుగుతున్నవి,
అంబరంబున పసిడి బొమ్మలు
అడుకుంటూ ఉన్నవి!

గాలిలోపల తేలి తూలీ
క్షుధా కంకాళాలు దుధిర
ప్రవాహాల్లో ములిగిపోతూ
పక్కుమంటూ నవ్వుతాయ్!

గుడుల్లోనా గోపురాల్లో
గోవు చర్మపు కోట్లు తొడిగిన
పులుల గుంపులు పొంచి ఉన్నవి
పలల మృగయానక్తితో

భద్రకాళీ మందిరాల్లో
క్షుద్ర జీవాస్థులకు మధ్యన్
బుద్ధ విగ్రహ దళిత శీర్షం
పొరుగుతున్నాది!

పంట భూముల్లోన భవనాల్
అకసాన్నే అంటుతుంటే
రాజవీధుల పూరిపాకలు
తలలు వొంచేయి!

కోట బురుజుల గృధ్రలోకం
గూళ్లు కట్టుక కులుకుతున్నది;
స్మశానంలో కాలరుద్రుడు
తాండవించేడు!

అశలెత్తిన అంపశయ్యల
వీద భీష్ములు వేచి చూచిన
ఉత్తరాయణ పుణ్యకాలం
ఊడిపడలేదు!

రామరాజ్యపు కలలు కాంచిన
ప్రజాబంధువు లంధకారపు
అంబరాల్లో మబ్బు మరుగున
చుక్కలై నారు!

నడిబజార్లో నగ్నసుందరి
పురాణాలకు బూజు దులిపెను;
రాజనర్తకి పెంటకుప్పల
నాట్య మొనరించెన్!

చెమట నదులై పారుతుంటే
నోట్ల కట్టలతోడ కట్టిన
నావలందున్ తిమింగిలములు
తిరుగుతున్నాయి!

ఇంద్రనభలో అప్పరాంగన
హోడుతున్నది, అడుతున్నది;
ఎడ్లబండీ ఇరుసు లోపడి
చచ్చెనొక కూలీ!

శాంతి సందేశాలి ఇటుకలు
సామనస్యపు సిమెంట్ కూరిచి
సృజిస్తున్నారోయి ప్రభువులు
నమ సమాజ సమాధులన్!

మనం ప్రజలం, మనం ప్రజలం,
ఎండుపుల్లలు కుళ్లు నీళ్ళూ
నిండిపోయిన పగిజరాల,
ప్రాణమున్న శవాలమోయ్!

మనుషులందరు ఒక్కటైతే!
మతాలన్నీ ఏకమైతే!!
సర్వమానవ సమానత్వం
స్వప్న గత సంతర్పణం!!!

ఒక విరూపిక

మరాఠీ మూలం :

శ్రీ విందా కరందికర్

యవ్వనంలో వుండగా
అతనోసారి
సముద్రంలో మూత్రం పోశాడు.

ఇంగ్లీషునుంచి అనువాదం :

శ్రీ గాలి నాసరరెడ్డి

అందువల్ల సముద్ర మట్టం
ఎంత పెరిగిందో కొలవడంలోనే
అతని జీవితం ముగిసిపోయింది.

(‘విరూపిక’ ఒక విధమైన వ్యంగ్యకవితా ప్రక్రియ)

“కన్యాశుల్కం” లో

తపస్విధి పొందిన హాస్యం

“నాకు హాస్యప్రియత్వమే లేకుండిన యెడల నేనెన్నడో ఆత్మహత్య చేసుకొని యుండెడివాడను....” అంటాడు మహాత్మా గాంధీ. హాస్యం టానిక్ లాంటిది. సమస్త బాధలను మంచి పోవడానికి నవ్వు సంతోషినిలా పనిచేస్తుంది. అత్యంత గంభీర సన్నివేశాల్లోనూ హాస్యపుజల్లు కురిపించి పరిస్థితిని తేలిక చేయడానికి గొప్పవాళ్ళు హాస్యాన్ని వయోగించుకోవడం చూస్తుంటారు. మహానీయుల వ్యక్తిత్వాలలో హాస్యం విడదీయరాని భాగంగానే వుంది. పోగా హాస్యము ననుభవించెడు సౌకర్యము ఏ జంతు జాలంలోనూ లేక ఒక్క మనిషికే వుంది....జీవితంలో హాస్యం చాలా ముఖ్యమైంది. బహుకార్యవ్యక్తగ్రమ్మై, అత్యంత వేగంతో గడిచిపోతున్న ప్రస్తుత కాలంలో కడుపార నవ్వుకోవడానికి హాస్యం మరింత అవసరమంది. హాస్యం యొక్క ప్రాముఖ్యాన్ని తెలుసుకున్నవారు కాబట్టి కవులు ప్రాచీన కాలంనుండియు సాహిత్యంలో హాస్యానికి సముచిత స్థానం యిచ్చారు.... నవ రసాల్లో హాస్యం ఓ స్థానాన్ని క్రమించుకుంది. “హాస్యం ఏవ ఏకోరసః” అన్న లాక్షణికులు కూడా వున్నారు.

సామాజిక వాస్తవికతకు ప్రతిబింబంగా, జీవితానికి ‘ఎక్స్రే’గా నలిచిన కన్యాశుల్క సాటకం తెలుగులోనే కాదు భారతదేశంలోని ఏ ఉత్తర భాషల్లోని నాటకాల్లోనైనా అగ్రగణ్యమే నిలుస్తుంది.... “సంతకేశును ప్రేమించేవాళ్ళు మాత్రమే, గ్రాంథిక భాషను ఆరాధిస్తారు. నా మట్టుకు నా మాతృభాష సజీవమైన తెలుగు. ‘ఇటాలియన్ ఆఫ్ ది ఈస్ట్’ అని మాండలిక భాషలో మొదటిసారిగా నాటకాన్ని రాసి ప్రజల భాషకు సాహిత్య గౌరవం తీసుకొచ్చారు గురజాడ. కన్యాశుల్కం పేరునుగాని, పాత్రల పేర్లనుగాని, ఏదో సంభాషణను గాని, సంఘటననుగాని ఉపయోగించుకోకుండా తెలుగు పత్రాక్షి

(ఏదో ఒక పత్రాక్షిలోనైనా) ఒక్కరోజు కూడా ఉండదంటే అతిశయోక్తి వాదేమో.... ముప్పాతక ఏళ్ళపైగా సజీవంగా నిలిచి, భవిష్యత్తులో కూడా భారతీయ భాషల్లోనే కాకుండా ప్రపంచ సాహిత్యంలోనే గణించదగ్గదిగా వున్న కన్యాశుల్క నాటకంలో హాస్యం పుష్కలంగా వుంది. ఇది హాస్యరస ప్రధానమైన నాటకం కాకున్నా ఇందులో హాస్యానికి సముచిత స్థానమంది. ఇందులోని పాత్రల పేర్లే ప్రత్యేకంగా వుంటాయి. సంభాషణలు నవ్వింపజేస్తాయి. ఇందులోని పాత్రలు ఒక రొక్కరు మోరుపేర్లు పెట్టుకొని పిలుస్తారు. గిరీశం అగ్ని హోత్రావధానిని అగ్నిరాముడంటాడు. కరటకశాస్త్రి అగ్ని హోత్రావధానిని మూర్ఖపుగొడెడ కొడుకంటాడు. గిరీశంను అగ్నిహోత్రావధాని హనుమాన్లు, ఘోరక అంటాడు. గిరీశం కరటకశాస్త్రిని రాస్కెల్, స్కాండ్రల్ అని పిలుచుట తగిలిస్తాడు. అగ్నిహోత్రావధాని తనకుతోనే భారకరావున్నంటాడు. సాజన్యరావు గిరీశంను సెపోలియన్ అఫ్ ది అంటివాన్, డెవెల్ అని పిలుస్తాడు. ఆషాఢభూతి అంటాడు. బ్రాహ్మణావధాని ముసలి గాడ్డెడుకుగా, త్యాగ్యంగా పేర్లు పెట్టబడతాడు. ఇలా వాళ్ళు ఒకరొకరు అడ్డుపేర్లతో పిలుచుకోవడం నవ్వు తెప్పిస్తుంది. జండపోగ్గు వినియోగం గూర్చి గిరీశం మాటలు, టుటాకోవ నిషత్తు, సుబ్బిపెళ్ళి తప్పించడానికి అతడు గ్రాంథికంలో రాసిన లేఖ, తాంటూలం యిచ్చేసాను ఇహ తన్నుకు చావండి, రెయిల్వే గియిల్లా అన్నీ మన వేదాల్లోనే వున్నాయన అని చెప్పే అగ్నిహోత్రావధాని మాటలు ఇలా ఒకటేమిటి అడుగుడుగునా ఈ నాటకంలో నవ్వు తెప్పించే సంభాషణలున్నాయి. అయితే సామాజిక వాస్తవికతకు ప్రతిబింబంగా నిలిచి, సార్వకాలీనతను, సాధించిన ఈ నాటకం కేవలం పొద్దుపోనివారిని నవ్వింప

దానికి మాత్రమే రాసింది కాదు. ఇందులో వున్న హాస్యం కేవలం నవ్వుకొని వదిలిపెట్టేది మాత్రమే కాదు.

సామాజిక బాధ్యత కల్గిన రచయిత నేల విడిచి సాము చేయడు. తన రచనలను నిర్దిష్ట ప్రయోజనాన్ని శించే రచనలు చేస్తాడు. రచనామార్గంగా వ్యంగ్యాన్ని తీసుకున్నా, అధిక్షాపాన్ని తీసుకున్నా తన ప్రయోజనాన్ని దృష్టిలో వుంచుకుంటాడు. అప్పటి సమాజంలో వున్న కన్యాశుల్క సాంఘిక దురాచారాన్ని తీసుకొని గొప్ప సాంఘిక ప్రయోజనాన్ని శించి నాటకాన్ని రాసిన గురజాడ కన్యాశుల్కంలోని హాస్యం యొక్క స్వరూప స్వభావాలను పరిశీలిద్దాం.

సౌజన్యరావు పంతులుగారిచే దెవిర్, అషాడభూతి అని పిలువబడ్డ నెపోలియన్ ఆఫ్ ది అంటీ నావ్ వేషభాషల్లో ఆడు నికుడే అయినా అతన్ని ఆధునిక అగ్నిహోత్రావధానులని చెప్ప వచ్చు. గిరీశం ఈ నాటకంలో నాయకుడు కాదు. నకిలీ నాయకుడు. ఈతని ఆగమనంతో మొదలైన నాటకం, నిష్క్రమణతో ముగుస్తుంది. ఈతడు జీవితంలో అనేక అవమానాల నెదుర్కొంటాడు. అవకతవక వ్యాఖ్యానాలతో నవ్విస్తాడు. తన మాట వింటే సురేంద్రనాథ బెనర్జీ అంతటివాన్ని చేస్తానంటాడు వెంకటేశంతో. బెంగాలీ కుర్రాడయితే తాతను, తండ్రిని చచ్చాకెక్కగొడతాడంటాడు.... మీవల్ల నాకొచ్చిందల్లా ఒక్క చుట్ట కాలిదమే అన్న శిష్యునితో చుట్ట పంపిణీమీదే సీమ యంత్రం తెల్లవాడు కనిపెట్టాడని, పొగ తాగనివాడు దున్నపోతై పుడ్తాడని సిద్ధాంతీకరిస్తాడు. ఈ మాటలు, వ్యాఖ్యానాలు పాఠకులకు (ప్రేక్షకులకు) నవ్వు తెప్పించినా ఇవి గిరీశం తన జానెడు పొట్ట నింపుకోవడానికి వాడినవే. కూటికి గూటికి తికాకా లేని ఈ నకిలీ హీరో అందర్నీ మోసంచేసి బుట్టలో పడవేసుకుంటూ ఏ పూటకాపూట గడుపుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. తన యజమాని పొగటిరాపుల బాకీ చెల్లించమని వచ్చిన బండ్రోతును చుట్ట యిచ్చి వళం చేసుకుంటాడు. రేపొద్దున డబ్బులిస్తానని జందం పట్టుకొని ప్రమాణం చేస్తాడు. అతడు పోయింతర్వాత “ఇన్నాళ్ళకు జంతుపోషన వినియోగంలోకి వచ్చింది. థియాలజిస్టులు చెప్పినట్టు మన ఓల్లు కష్టమ్మ అన్నిటికీ యేదో ఒహ ప్రయోజనం ఆలోచించే మనవాళ్ళేర్పరిచారు. ఆత్మానుభవం అయితేకాని తత్వం పోధపడదు....” అంటాడు. అతని ఉద్దేశ్యంలో గాయత్రియొక్క వినియోగం తప్పుడు ప్రమాణాలు చేయడానికి.

గిరీశం మాటిమాటికి బెంగాలీల ప్రసక్తి తెస్తాడు.... బాబు అంటాడు. బెంగాలీల ఉపన్యాసం గూర్చి చెబుతాడు....

గురజాడ ఈ పాత్రద్వారా ఆంధ్రుల భావదాస్యం, అంధానుకరణం గూర్చి చెబుతాడు

మధురవాణి ఇంట్లో పూటకూళ్ళమ్మచే చీపురుదెబ్బలు తప్పించుకొని బయటపడ్తాడు గిరీశం. ఇక ఆ ఊళ్ళో గడపదం సాధ్యం కాదని వెంకటేశంకు చదువు చెబుతానన్న నెపంతో అతన్ని వలలో వేసుకొని నెలపుల్లో గడపడానికి కృష్ణరాయ పురం అగ్రహారంలోని అగ్నిహోత్రావధాని ఇంట్లో అడుగు పెడతాడు. తన స్థానాన్ని అక్కడ సుస్థిరం చేసుకోవడానికి మొదట కరటకశాస్త్రిని, తర్వాత అగ్నిహోత్రావధానిని, అటు తర్వాత వెంకమ్మను బుట్టలో వేసుకుంటాడు. మొదట బాల్య వివాహాల గూర్చి, ముక్కుపచ్చలారని పసివాళ్ళను ముసలివాళ్ళ కిచ్చి చేసే కన్యాశుల్క వివాహాలగూర్చి వ్యతిరేకించిన గిరీశం అగ్నిహోత్రావధాన్లు తన మాటలకు వ్యతిరేకిని తెలియగానే ప్లేటు ఫిరాయిస్తాడు. అడ్డ దిడ్డ వాదంతో కన్యాశుల్క వివాహాలే శ్రేష్ఠమంటాడు. “కుంచం నిలుపునా కొలవడానికి పీల్లెనపుడు తిరగేసైనా కొలిస్తే నాలుగింజలు నిలుస్తాయి. బాగా ఆలోచిస్తే ఇన్నెంటు మ్యారేజెస్ కూడుననే తోస్తుంది” అంటాడు గిరీశంతో. బుచ్చమ్మ అత్తవారిమీద కేసు వేయాలన్న అగ్నిహోత్రావధాన్లును రెచ్చగొట్టి కోర్టు పనుల్లో సాయం చేస్తానని తన స్థానాన్ని ఇంట్లో సుస్థిరం చేసుకుంటాడు. గిరీశం పనులు వెంకటేశంతో చంచే లెక్కల్లు, బాట్లరుసు. ఇంగ్లీషు ప్రయోగాలు నవ్వును పుట్టించకపోవు. కాని తరచి ఆలోచిస్తే ఆ మాటల వెనుక అతని పొట్ట నింపుకోవడమనే అపసరం కనబడుతుంది. ఏం చేసినా సరే బ్రతుకాలన్న అతని నక్కజిత్తులమారితనం అగుపడుతుంది. ఆ పాత్రపై కొంత జాతీకలుగుతుంది. బుచ్చమ్మను ‘వదిసా’ అని, వెంకటేశంను ‘బావా’ అని వరుసలు కలిపి పిలుస్తాడు. ఆమెను తన వాక్పాతు ర్వంతో నవ్వించి, కవ్వించి, కరిగించి సున్ని పెండ్లి తప్పించడమనే ఎరచూపి తనతో లేచిరావడానికి ఒప్పిస్తాడు. సున్ని పెండ్లి తప్పించడానికి గిరీశం లుబ్ధావధానికి గ్రాంధికంతో రాసిన లేఖ నవ్వు తెప్పిస్తుంది. అవకతవక వ్యాఖ్యానాలతో, ఏనుగులు లోబపిటలు తేవాలని అగ్నిహోత్రావధాన్లు రాసినట్టు సృష్టింపబడిన లేఖ కడుపుబ్బ నవ్వించినా అప్పటి సమాజంలో వున్న మిథ్యాదంబరాల గూర్చి, సానిమేళంపంటి దురాచారాలగూర్చి పాఠకునికి తెలిసి నవ్వుతోపాటు ఆ సమాజంపై అసహ్యమూ కలుగుతుంది.

చిక్కుల్లో పడిన వేలువిడిచిన అన్నగారైన లుబ్ధావధాని దగ్గరకొస్తాడు. “నీ బంధువుల్లో యింగిలీషు వచ్చినవాన్నీ,

వ్యవహారజ్ఞానం కలవాన్ని నేనొక్కన్నే గద! నాకో పవరావ్ టర్నామా గొలికిమిచ్చెయ్యి" అంటాడు... అలా అయితే కోర్టు విషయాల్లో సాయం చేస్తానంటాడు. హెడ్ కాన్స్టేబులుతో "లోకో ఖిన్నరుచిః" అంటాడు. "కొందరికి కందివప్పు పచ్చడి, కొందరికి పెసరపప్పు పచ్చడి రుచి.... కొందరదృష్ట వంతులకు రెండు పచ్చల్లా రుచి. అలాగే కొందరి కబడ్డం రుచి మరికొందరికి నిజం.... చాలామందికి రెండింటి కలగలుపూ. అవసర మొచ్చినప్పుడు తణుకూ, బెణుకూ లేకుండా అబద్ధ మాడాల్సిందే ప్రస్తుతాంశంలో" అని లెక్కరిస్తాడు. అసిరిగాడితో అబద్ధమాడించే పూచీ నాది అని తనను దత్తత చేసుకుంటే అన్నగారైన బుద్ధావధాన్లను కనిపెట్టుకుంటానంటాడు హెడ్డుతో. ఈ మాటలు కొంత నవ్వు తెప్పించినా ఆ మాటల వెనుక ఆతని పొట్ట నింపుకోవడమనే అవసరం కనబడుతుంది. గిరీశం మాటలు, మోసాలు అన్నీ తనలోని ఆత్మారాముడి హెచ్చన సంతృప్తి పరచడానికే.

సౌజన్యరావు వంతులుగారి దగ్గరకెళ్ళి తానెంతో మంచి వాడుగా నటిస్తాడు గిరీశం. తన మాటల గారడీతో ఆతన్ని నమ్మింపజేస్తాడు. ఆతనితో ప్రళంపింపబడతాడు కూడా. బుచ్చమ్మను పెళ్ళి చేసుకుంటానంటాడు. మధురవాణి తన గుట్టు బయటపడగా డెవిల్, ఆషాఢభూతి అని సౌజన్యరావు వంతులుగారితో తిట్లు తిని యింట్లోంచి గెంటివేయబడతాడు "డామిట్ కథ ఆడ్డం తిరిగింది" అని లోకంమీద పడతాడు.

ఈ నాటకంలో గిరీశం అనేక అవమానాలు పొందుతాడు. పొట్ట కూటికోసం ఎన్నో వేషాలేసినా అంతటా ఎదురుదెబ్బలే తింటాడు. పూటకూళ్ళమ్మచే అవమానింపబడతాడు. కొద్ది రోజుల తిండికోసం అగ్నిహోత్రావధానులింట్లో స్థానం సంపాదించుకున్నా అతనితో తురక హనుమార్లు అని తిట్టబడతాడు. సుబ్బి పెళ్ళి తప్పించడానికి అతను రాసిన లేఖవల్లా ప్రయోజనం సిద్ధించలేదు. ఆ పని మధురవాణివల్లే జరిగింది. తనను దత్తత తీసుకోనున్న బుద్ధావధాన్లతోనూ నిరాకరింపబడతాడు. చివరకు బుచ్చమ్మను పెండ్లి చేసుకుందామన్న ప్రయత్నం కూడా మధురవాణి వేసిన చక్రంవల్ల భంగమవుతుంది. పూటకు కూటికి తికాకా లేని ఈ నకిలీ నాయకుడి మాటలవల్ల నవ్వువచ్చినా, ఆ పాత్రపై కొంత జాలీ కలుగకపోదు. తనను తాను పోషించు కోవడానికి ఆతను పడ్డ పాల్లను చూసిన పాఠకులకు విషాదంతో కూడిన నవ్వు వస్తుంది. "డామిట్ కథ ఆడ్డం తిరిగింది" అంటూ వెళ్ళిపోయిన గిరీశంను చూసి పాపం గిరీశం అనకపోయే పాఠకులు. మధురవాణి మాటల్లో "పాపం ఆయన్ను బ్రతక

నివ్వండి" అనాలనిపిస్తుంది నాటకంలో. గురజాడ ఈ పాత్రను పాఠకులను నవ్వించడానికి మాత్రమే సృష్టించలేదు. రచయిత ఈ పాత్రద్వారా ఆశించిన ప్రయోజనం ఇలాంటి గిరీశంల గూర్చి జాగ్రత్తగా ఉండమని హెచ్చరించడం. గురజాడ ఈ నాటకంద్వారా మానవ సంఘంలోని ఒక భాగంలో రేకెత్తిన అసంబద్ధతను, అసంగత్యమును ఎత్తిచూపి మన పెద్దమెదడుకు పని కల్పించడాన్ని ఆశించాడు. ఇలా గిరీశం పాత్రనుగాని, ఇతర పాత్రలనుగాని విశితంగా పరిశీలిస్తే పైకి కనిపించే హాస్యం మాత్రమే మనకగపడదు. ప్రౌఢుపోవారిని నవ్వించడానికి ఉపయోగపడే మామూలు హాస్యంకన్నా ఖిన్నమైన హాస్యం ఈ నాటకంలో అగుపడుతుంది. ఈ నాటకంలోని సంభాషణల వెనుకనున్న లోతులగుపడతాయి. అందులోని విషాదం కనబడుతుంది.

వసంతసేన పాత్రతో పోల్చదగిన కళింగరాజ్యపు వేళ్యా శిఖామణి మధురవాణి పాత్రను పరిశీలిద్దాం. మొదట సామాన్య వేళ్యగా, చంచలమైనదిగా, అమాయకురాలిగా నాటకంలో ప్రవేశించిన మధురవాణి క్రమక్రమంగా పరిణామం చెందుతుంది. నాటకం యొక్క ప్రధాన ప్రయోజనమైన సుబ్బి పెండ్లి తప్పించడంలోనూ, బుద్ధావధానిని కేసునుండి తప్పించడంలోనూ ప్రధానపాత్ర వహిస్తుంది. తన చాకచక్యంతో మూర్ఖులైన ముగ్గుర్ని (రామప్పంతులు, అగ్నిహోత్రావధాని, బుద్ధావధాని) కేసుల్లో ఇరికించి ముప్పుతిప్పలు పెట్టి మూడు చెల్ల నీళ్ళు తాగించిన వై నం చూస్తుంటే నవ్వుతోపాటు 'మధురవాణి ది గ్రేట్' అనాలనిపిస్తుంది. శిష్యున్ని ఏమే లంజా అనడం, ముద్దు పెట్టుకోవడంలాంటి సంఘటనలు, గిరీశం రాసిన లేఖను రామప్పంతులు చదువుతున్నప్పుడు చిలిపిగా నవ్వడం పాఠకులకు కొంత హాస్యాన్ని కలుగజేస్తాయి. అయితే కరటకశాస్త్రితో ఆమె మాటలు సౌజన్యరావు వంతులుగారితో అన్న మాటలు ఆమె హృదయాన్ని విప్పిచూపెడుతాయి. మనసును తేటతెల్లం చేస్తాయి. పాఠకుల హృదయాలను భారం అయ్యేట్లు చేస్తాయి. కరటకశాస్త్రితో మధురవాణి ఇలా అంటుంది.

"అంగడివాడికి మితాయిమీద, సానిడానికి వలపూ మనస్సులోనే మణిగాలి. కొద్దికాలం వుండే యవ్వనాన్ని జీవనాధారంగా చేసుకున్న మా కులానికి వలపు వక్కచోకే." "బంగారంమీద....శృంగారం వన్నె చెడినదగ్గర్నుంచీ బంగారం గదా తేటతేలాలి."

“అంతకన్నా కాపు మనిషినై పుట్టి వంగ మొక్కలకూ, మిరప మొక్కలకూ దోహదం చేస్తే యావజ్జీవం కాపాడే తన వాళ్ళన్నవారు ఉండురేమో?”

ఈ మాటలవల్ల ఆమెకా వృత్తివల్ల వున్న వీవగింపు తెలుస్తుంది. తప్పని పరిస్థితుల్లో ఆ వృత్తి చేస్తున్నట్లు అర్థం అవుతుంది. ఆ పాత్రపై జారికలిగి ఆమెనా వృత్తిలోకి నెట్టిన సామాజిక పరిస్థితులపై ఏహ్యధావం కలుగుతుంది.

సున్ని పెండ్లి తప్పించడం అనే కార్యార్థం మధురవాణి దగ్గరకొచ్చిన కరటకశాస్త్రి ఆమె సున్నింపజేయాలని ఇలా అంటాడు.

“మధురవాణి అంటూ ఒక వేళ్ళశిఖామణి యీ కింగ్ రాజ్యంలో వుండకపోతే భగవంతుని సృష్టికి యంత లోపంవచ్చి వుండును.”

ఆ మాటలు విన్న మధురవాణి “సృష్టికి లోపం వచ్చినా రాకపోయినా యిప్పటి చిక్కుల్లో మీకు మాత్రం కించిత్ లోపం వచ్చివుండును.” అని చురకంటిస్తుంది కరటకశాస్త్రికి.

సౌజన్యరావు పంతులుగారి మంచితనాన్ని, పరోపకార పరాయణత్వాన్ని గూర్చి తెలుసుకున్న మధురవాణి ఆతని దగ్గరకు తాను (వేళ్ళ) వెళ్ళడం సాధ్యం కాదన్న కరటకశాస్త్రితో “కొత్త సంగతి ఒకటి యీనాటికి నాకు తెలిసింది. సృష్టికల్లా వన్నె తెచ్చిన మధురవాణి అనే వేళ్ళ శిఖామణి గిరిశంవంటి కుక్కల పొత్తుకే తగివున్నది కాని, సౌజన్యరావు పంతులుగారి వంటి సత్పురుషులను చూడటానికై నా అర్హత కలిగివుండలేదు” అంటుంది

ఈ వాక్యాలు తన వృత్తిలోని హైన్యభావాన్ని ఆమె ఎలా అర్థం చేసుకుందో విశదం చేస్తూ సహృదయులైన పాఠకుల హృదయాలను ద్రవించజేస్తాయి.

చివరి అంకంలో మధురవాణి సౌజన్యరావు పంతులుగారితో అన్న మాటలు ఎంతో చాకచక్యంతో కూడుకొని పాఠకులకు కొంత నవ్వును తెప్పిస్తాయి. బుద్ధావధాని వివాహమాడింది ఆడపిల్ల కాదని అసలు విషయాన్ని బయటపెట్టి కేసు చిక్కుముడి వివృతమిడి.

“నా వృత్తియొక్క హైన్యత నేనెరుగుదును. సత్పురుషుల దయ సంప్రప్తమైన తర్వాత దుర్వృత్తి యేల వుంటుంది?” అంటుంది సౌజన్యరావు పంతులుగారితో. బుచ్చమ్మను ఆషాఢ భూతి గిరిశం బారినుండి తప్పించి “పాపం ఆయన్ను బ్రతుక నివ్వండి” అంటుంది.

తనకు ప్రతభంగం అవుతున్నా ఆమె చేసిన మేలుకు ముద్దు పెట్టుకుంటానన్న పంతులుగారితో చెడనివాళ్ళను చెరపను అని షేక్ హాండుతో ముగిస్తుంది.

మధురవాణి కొన్ని మాటలు, చేష్టలు కొంత నవ్వు తెప్పించినా, ఆమె తన వృత్తి సర్థం చేసుకొని మాట్లాడిన మాటలు, పరోపకార పరాయణత్వం, ఆమె చెందిన పరిణతి పాఠకులకు ఆ పాత్రవల్ల సానుభూతి, గౌరవం కల్గింపజేస్తాయి. గురజాడ ఈ పాత్రద్వారా ఆశించిన హాస్యం ముతకహాస్యం కాదు కరుణార్ద్రతతో కూడుకొనిన హాస్యం. పెంకు లెగిరి పోయేట్లు నవ్వుకునే హాస్యం కాదు. పెదవులు విడివడి విడివడ కుండా ఆ పాత్రపై సానుభూతితో కూడుకొనిన నవ్వు.

ఓదిక్కు పెద్దకూతురు వైధవ్యం ప్రాప్తించి కళ్ళెదురుగా ఇంట్లోనే వుంటున్నా మారకుండా, మరో పసిదాన్ని కూడా కన్యాకులక్కుం తీసుకొని కాటికి కాళ్ళు చాపుకొని వున్న వృద్ధుడి కివ్వడానికి సన్నాహాలు చేస్తున్న మూర్ఖుడు జటాంతస్వాధ్యాయి అగ్నిహోత్రావధాన్లు. పసిపిల్లయైన సున్నిని వృద్ధుడికిచ్చి పెళ్ళి చేస్తానన్న అగ్నిహోత్రావధానితో కరటకశాస్త్రి “ఈసంబంధం చేస్తే యింటి కగ్గిపెడతాను” అంటాడు. ఆ మాటలకు అగ్ని హోత్రావధాని “తాంబూలం యిచ్చేసాను తన్నుకు చావండి” అంటాడు.

“ఆడముండల్లోనా ఆలోచన? యీ సమ్మంధం చెయ్యక పోతే నేను బారికరావున్నే” అంటాడు భార్యతో.

“మీ యీ రెయిల్లూ గియిల్లూ అన్నీ మన వేదాల్లోనే వున్నాయే” అంటాడు గిరిశంతో.

వేదం యాభై రెండు పన్నాలూ దమ్మిడి ఖర్చు లేకుండా చదివిన యీ పెద్దమనిషి చివరకు కోర్టు చిక్కుల్లో ఇరుక్కొని సర్వం మంగళహారతి చేసుకుంటాడు. సౌజన్యరావు ఎన్ని మంచి మాటలు చెప్పినా వినకుండా “వెధవముండలకి పెళ్ళి చెయ్యడవు పోయేకాలం వట్టుకుండేవి పెద్దవాళ్ళకు కూడాను...” అని “నీ ఇంటి కోడి కాలా...” అంటూ వెళ్ళిపోతాడు. అగ్ని హోత్రావధాని మాటలు, చేష్టలు కొంత నవ్వు తెప్పించే మాట నిజమే. నవ్వుతోపాటు అప్పటి మూఢాచారాలకు ప్రతినిధియైన ఆతని పాత్రపై వీవగింపూ కలుగుతుంది. తన మూర్ఖత్వంతో కోర్టులవెంట తిరిగి నష్టపోయిన ఆతని అమాయకత్వంపై జాలీ కలుగుతుంది. ఎన్ని చెప్పినా వినని అతని బారికరావుని అవతారంపై రోత కలుగుతుంది.

ఒకరికొకరితో జుట్లు ముడేసి పబ్బం గడుపుకుంటూ బ్రతికే వరాన్నభుక్కు రామప్పంతులు. ఈతను సర్వ దుర్గుణాలకు నిలయం. ఈతనికి పెళ్ళి పెటాకులుండవు. ఆమాయకు రాలైన విధవ మీనాక్షి జీవితాన్ని నాశనం చేస్తాడు. అటు మధురవాణి అనే వేళ్య నుంచుకుంటాడు. తాను చేసిన పనులకు ఫలితంగా కేసులో ఇరుక్కొని మధురవాణి పన్నిన వలలో పడి తన ఇంట్లోకి తానే పోకుండా అవుతాడు. అటు మీనాక్షి తరుము తుంది. మధురవాణి ఇంట్లోకి రానివ్వదు. శిష్యుడు మారువేషంలో పాటపాడుతూ వెక్కిరిస్తాడు. ఈ పరిస్థితిలో పాపం రామ వ్వుంతులు అనిపిస్తుంది. ఈ పాత్ర ఏ కష్టం చేయకుండా, కోర్టు వ్యవహారాలు చూస్తానని, సాయం ఈ సాయం చేస్తానని ఆమాయకులను మోసగిస్తూ బ్రతికే పైరవీకార్లకు ప్రతీక లాంటిది. ఈ పాత్రద్వారా కొంత వినోదం అందిస్తునే సమాజంలో వున్న ఇలాంటివారిని గూర్చి జాగ్రత్తగా వుండమని హెచ్చరించాడు గురజాడ.

గిరిశంతో త్యాష్ట్రంగా పిలువబడ్డ లుబ్ధావధాని పేరులోనే హాస్యముంది. పేరుకు తగ్గట్టే అతడు వరమివినారి. ఒక దిక్కు తాను చేసిన నిర్వాకంవల్ల తన కూతురు మీనాక్షి విధవయై ఇంట్లో కూర్చుండి చెడు తిరుగులు తిరుగుతున్నా ఆమె గూర్చి ఆలోచించడీ మూర్ఖుడు. పైగా కాటికి కాళ్ళు చాపుకొని వున్న తాను మరో పెళ్ళి చేసుకోవడానికి సన్నద్ధమవుతాడు. ఆడవేషంలో వచ్చిన కరటకశాస్త్రి శిష్యున్ని పెళ్ళాడి చిక్కుల్లో పడి కేసులో ఇరుక్కొని ఏ మార్గమూ లేక సౌజన్యారావు పంతులుగారి శరణు వేడుతాడు. ఆతని సలహాతో కూతురుకు విధవా వివాహం చేయడాని కొప్పకుంటాడు. తాను కూడా మారుతాడు.

ఈతని పిసినారితనం, డబ్బుపై వ్యామోహం, ఆ వయస్సులో పెళ్ళికి సిద్ధం కావడంలాంటి పనులు, సౌజన్యారావు పంతులుగారి మాటలు విని మారడం ఆ పాత్రపై జాలీ, నవ్వు తెప్పిస్తాయి.

బైరాగుల సంభాషణ, వక్రిల్ల డబ్బు గుంజేతనం, కొండిం బొట్టు మాటలు నవ్వుతోపాటు ఆ కాలంలోని సాంఘిక పరిస్థితులపై ఏహ్యాభావం కలిగేట్టు చేస్తాయి. ఈ విధంగా ఈ నాటకంలోని ఏ పాత్రను పరిశీలించినా, ఏ సంఘటనను చూసినా, ఏ పేజీ తిరగేసినా ఎంతో కొంత హాస్యం లభిస్తుంది. కాని ఈ హాస్యం కేవలం నవ్వుకోవడానికి మాత్రమే ఉద్దేశించినది కాదు. ఇతర నాటకాల్లోని విదూషక పాత్రలు ఇచ్చే హాస్యం లాంటిది కాదు.... పాఠకులను కేవలం సంతోషపెట్టడానికి మాత్రమే ఉద్దేశించిన హాస్యం కాదు. ఇది మానవ సంఘంలోని అజ్ఞానాన్ని, అసంబద్ధతను ఎత్తిచూపే హాస్యం. సమాజంలోని రుజా కేంద్రాలను పాఠకులకు చూపి ఆలోచింపజేయడానికి ఉద్దేశించిన హాస్యం.

లోకం పోకడలోని అసంబద్ధతను ఎత్తిచూపడానికి వేమన సర్వజ్ఞుడు వ్యంగ్యాన్ని, అధిక్షేపాన్ని తమ కవితవ్వంలో సమర్థవంతంగా ఉపయోగించుకున్నారు. అదేవిధంగా గురజాడ కూడా హాస్యాన్ని తన నాటకంలో ఉపయోగించుకున్నాడు. వేమన పద్యాల్లో వున్న హాస్యంలాంటిది గురజాడ కన్యాశుల్కంలోని హాస్యం.

కన్యాశుల్క నాటకంలోని హాస్యం విషాదంతో కూడిన హాస్యం. కరుణార్ధితతో నిండిన హాస్యం. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే కన్యాశుల్క నాటకంలోని హాస్యం తవస్సిద్ధి పొందిన హాస్యం.

సంప్రదించిన గ్రంథాలు :

1. కన్యాశుల్కం గురజాడ జయంతి పల్లి కేశవన్.
2. కన్యాశుల్క నాటకకళ : సర్వేకాయ తిరుమలరావు
3. కొడవటిగంటి సాహిత్య సమలోచన
4. "ఆదివారం" ఆంధ్రజ్యోతి ఏప్రిల్ 10, 1988.
5. ఆదివారం ఈనాడు 1 మే, 1988
6. వేమన భావన డా॥ యస్. గంగప్ప
7. విశ్వ విజ్ఞానదర్శిని సరేం ప్రెస్

ఆ “రాజులను” చూచిన కళ్ళతో నన్ను చూడకు!

అశేష జగాలను పరిపాలించు

ఓ రాజరాజా!

నర్వజా!

నేను

“బమ్మెర పోతరాజును” కాను

పుణ్యకృతి చెప్పి

నిన్ను మెప్పించటానికి

నీ పాద కమలాలచెంత సమర్పించటానికి!

“కాకర్ల త్యాగరాజును” కాను

మవ్వంపు రాగాలు పాడి

నిన్ను కీర్తించటానికి

నీ అభీష్ట దర్శనభాగ్యం పొందటానికి!

“కంచెర్ల గోపరాజును” కాను

ఘనమయిన గుడిగట్టి

కిమ్మ త్తయిన నగలు నాణ్యాలు చేయించటానికి

నీ దయా కలశోదధిలో ఈదులాడటానికి! *

“కాసుల పుల్లంరాజును” కాను

చిత్ర చిత్ర ప్రభావ అని

నీ గుట్టుమట్టును బట్టబయలుచేసి

నీపై అక్షతలు చల్లటానికి

నీ కటాక్ష “వజ్రం” చిక్కించుకోవటానికి!

గడలెక్కె ‘తిమ్మరాజును’

గంతులేసే ‘తిమ్మరాజును’ - అసమర్థుడను!

“భోజనరాజును”,

“పోతురాజును” - బద్ధకుడను!

నంసారమే బెల్ల మని భ్రమలోనున్న

“మదనకామరాజును” - అంధుడను!

“పాపాల భైరవరాజును!”

ఓ దేవా!

ఆ “రాజులను” చూచిన కళ్ళతో

నన్ను చూడకు!

ముక్కు విఱవబుద్ధి పుడుతుంది!

మొట్టబుద్ధి పుడుతుంది!

తన్నబుద్ధి పుడుతుంది!

చంపబుద్ధి పుడుతుంది!

ఓ ప్రభూ!

నువ్వు

“గుండెలు తీసిన రాజువు” కాకు!”

నిప్పులు రాల్చకు!

నన్ను

“ఓ కోరలూడిన నాగరాజుగానో”

“ఓ దీన గజరాజుగానో” - భావించు.

నువ్వు ‘మహారాజువు’ గదా!

తలచుకుంటే కరుణకు కొదవా!

మోక్షం నాకు కొంగు బంగారం కాదా!

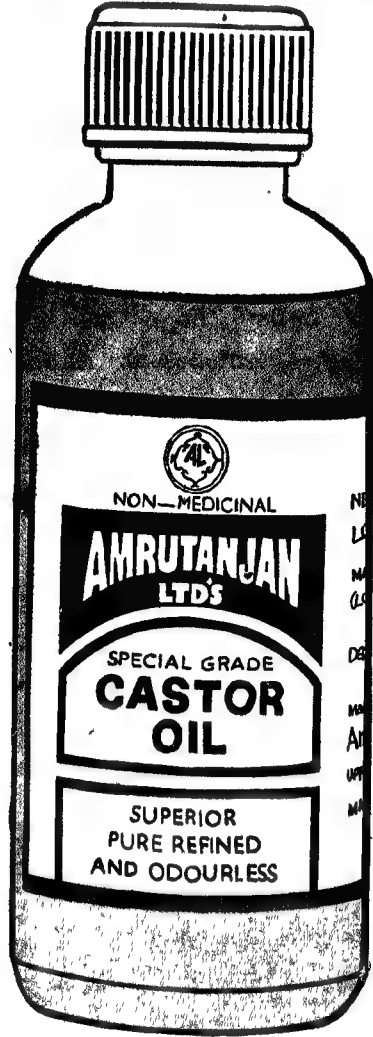
శ్రీ కె. కిశోరుబాబు;

శ్రీ కె. అశోకుబాబు

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్ వారి విశిష్టమైన ఆముదము

శుద్ధి
చేసినది,
వాసన
లేనిది.

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్ 42-45, ఎజ్ వర్క్ రోడ్డు, మద్రాసు 600 004

Amrutanjan Limited

జనసంస్కృతి

శిలాశాసనములు సామెతలు

అంగ్లమున సామెతను ప్రోవెర్బ్ అందురు. ఎ జనరల్ ఆర్ కామన్ సేయింగ్ అని దీని అర్థము. హిందీ భాషలో 'కహవత్' అనియు, కన్నడ తుళు భాషలలో గాదె అనియు వ్యవహారమున గలదు. తమిళులు 'వళమొళి' అనియు, మలయాళిలు "వళంచోక్" అనియు సామెతను వ్యవహరింతురు.

సామెత అను పదమునకు సమానమైన పదము కన్నడమున 'సామతి'. ఈ సామతి 'సామ్యతె' నుండి ఉద్భవించినట్లు తెలుగులో 'సామ్యము' నుండి సామెత అవిర్భవించి యుండ వచ్చును. "సామ్య" శబ్దమునకు 'సామత్య' అను అసాధు రూపమేర్పడి 'సామెత'గా మారి ప్రచారమున నున్నదని డాక్టరు చిలుకూరి నారాయణరావుగారి అభిప్రాయము. ఈ పదము 15వ శతాబ్దములోని వరాహ పురాణమున తొలిసారిగా ప్రయోగింప బడినది.

'నానుడి', 'లోకోక్తి', 'శాస్త్రము', 'జనశ్రుతి' అని సామెతకు పర్యాయపదములు. శాస్త్రమును పదము రాయలసీమ ప్రాంతములందును, ఉత్తర కర్నాటక ప్రాంతమునందును వ్యవహారమున గలదు. రాయలసీమ, ప్రజలు ముఖ్యముగా అనంతపుర మండలివాసులు 'అదేమో శాస్త్రం చెప్పినట్లు' అని ప్రయోగింతురు.

కన్నడిగులు 'అదేనో శాస్త్రాహేత్తార్ల హంగే' అని ప్రయోగింతురు. 'అదేమో కథ చెప్పినట్లుగా ఉందే నీ వ్యవహారం' అని కూడ అనంతపుర మండల ప్రజల వాడుక. ఈ కథ కూడ సామెతకు దగ్గరిదే ననిపించును. సాటువ, సాటవ, చాటువ, చాటవ అని నెల్లూరుసీమ వాసుల వ్యవహారమున గలదు. సాటి అయినదే సాటువ అని డా॥ దివాకర్ల వేంకటాచార్యగారి అభిప్రాయము.

నిత్య జీవితమున మానవుడు సుఖదుఃఖములను రెండింటిని సమానముగా అనుభవించును. తాను అనుభవించినదానిని ఇతరు లకు ఉపదేశాత్మకముగా, సందేశ రూపమున చిన్న వాక్యమున అందించును. అల్పాక్షరములలో అనల్ప భావమును, అనుభవ మును సూటిగా చెప్పగలుగును. సామ్యతను చూపించి 'సామెత'గా రూపొందించును. జీవితము అనుభవముల కూడలి. అట్టి అనుభవముల ఆధారమున జనించినదే సామెత. కేవలము అనుభవములనుండే కాక కథలలోని నీతులనుండి కూడ ఏర్పడిన సామెత రెన్నియో ప్రచారమున గలవు. ఉదాహరణమునకు "పోరు నష్టి పొందు లాభము" 'ఇద్దరూ పోట్లాడితే మూడోవాడికి లాభము ఇత్యాదులు

శ్రీమతి దుర్గా భాగవత్ "సంగ్రహముగా ఒక అప్రియ మైన సత్యమును చెప్పెడి సారభూతమైన వాక్యము సామెత"గా పరిగణించినారు. సత్యమును చెప్పట మాత్రము అనంతపురము. అది అతిశయోక్తిగా, అలంకారికముగా చెప్పబడునని ఆమె అభిప్రాయపడినారు.

సామెత నిట్లు నిర్వచింపవచ్చును. అనుభవయుక్తము, నీతిబోధాత్మకము, ఉపదేశాత్మకము, సూత్రబద్ధముగా నుండి సంక్షిప్త వాక్యరూపమున నుండెడి లోకుల చమత్కారోక్తియే సామెత. ఒకే సామెతలో ఈ నియమములన్నియు ఉండి తీర వలసిన అవసరము లేదు.

సామెతలోని వస్తువు సమాజము, ప్రజాజీవనము మాత్రమే. ప్రతి సామెతమీద పరిసర ప్రభావము, సన్నివేశముల కాంతి స్ఫుటముగా కన్పించును. సత్యప్రాధాన్యము, వాస్తవికత దీని లక్ష్యము. అస్వాభావికత మచ్చుకైనను కన్పింపదు.

సామెతకు కొన్ని లక్షణములను చెప్పవచ్చును. అవి
1. సంక్షిప్తత 2. వాక్యరూపమున నుండుట 3. అనుభవ
రూపమున నుండుట 4. తీక్షణత 5. వివేకవంతమైన అంశమును
కలిగియుండుట 6. సార్వజనీనత 7. ఉపదేశాత్మకత
8. వాచ్యార్థముకంటే వ్యంగార్థమునకే ప్రాధాన్యమిచ్చుట.

వర్గీకరణము :

సామెతలను ప్రధానముగా రెండు విధములుగా విభజింప
వచ్చును. (1) అకారాదిగా వర్గీకరించుట. ఇది రెండు విధములు.
1. సామెతలోని మొదటి మాటను గ్రహించి అకారాదిగా
అమర్చుట. 2. సామెతలోని ముఖ్యమైన పదమును తీసికొని
అకారాదిగా కూర్చుట. (2) సామెతలోని వస్తువును ఆధారముగా
వేసికొని వర్గీకరించుట. ఇది మొదటి పద్ధతికంటే శాస్త్రీయ
మైనది. మొదట ఒక వస్తువును అకారాదిగా కూర్చి, పిమ్మట
ఒక్కొక్క వస్తువునకు సంబంధించిన సామెతలను అకారాదిగా
కూర్చవచ్చును.

వార్న రాబర్ట్ దళమాంక పద్ధతిని ఉపయోగించి వర్గీక
రించినాడు. ఈ వర్గీకరణ విధానమున మొదటిసంఖ్య ప్రధాన
విషయమును రెండవ సంఖ్య ఆ విషయములోని ఆ సామెత
స్థానమును తెలియజేయును. మూడవసంఖ్య ఈ ఉపవిభాగము
లోని ఆ సామెత స్థానమును తెలియజేయును. ఇంకను విశేషము
లను చెప్పదలచిన, దానిని చివర సంఖ్యద్వారా చూపవచ్చును.
ఇట్టి విభజన వలన సామెతల వరస్పర సంబంధమును,
వై విధ్యములను, ఉద్దేశ్యమును వెంటనే గుర్తింపవచ్చును.

సామెతలను 'మౌఖిక ప్రచారము'లని 'గ్రంథస్థము'లని
రెండు విధములుగా వర్గీకరింపవచ్చును. ధూర్జటి, శ్రీనాథుడు,
పెద్దన, నాచన సోమన, వేమన, పాల్కురికి సోమన - మున్నగు
కవులు తమ తమ గ్రంథములలో సామెతలను పేర్కొని
యున్నారు. వీనిని మనము 'గ్రంథస్థ సామెతలు'గా పేర్కొన
వచ్చును. గ్రంథస్థము కాని సామెతలు మౌఖికములే. ఈ
విభజన అంతగా సరియైనది కాదనిపించును. విషయ ప్రాధాన్య
మును బట్టి సామెతలను వింగడించుట సమంజసము.

1. సూత్రపు సామెతలు :

ఇట్టి సామెతలలో సామెతలు సూత్రప్రాయముగా నుండు
టయే గాక ఏదైనను ఒక విషయమును స్థాపించుట జరుగును.

ఉదా:- దుష్టుని చూచి దూరంగా ఉండు, విధి నిషేధ సామెతలు
కూడా ఇందే చేరును.

నిషేధము - ఏదేచ్చదాని ఎదమ చేతిక్రింద, కాట్టేవాని కుడిచేతి
క్రింద కూర్చొనరాదు.

2. ఉపమాన రూపక సామెతలు :

ఏదో ఒక పోలికను కలిగి 'అన్నట్లు' అట్లు అను
ప్రయోగములతో కూడియుండును.

ఉదా:- ఆడలేక అంగణం వంకర అన్నట్లు.

3. నీతిబోధక సామెతలు :

ఇట్టి సామెతలలో నీతి ప్రధానము. కథలలోనుండి కూడ
ఇట్టి సామెతలు పుట్టి ప్రచారమున గలవు.

ఉదా:- పులిని చూచి నక్క వాత పెట్టుకొన్నదట.

4. పౌరాణికపు సామెతలు :

రామాయణ, భారత, భాగవతములకు సంబంధించిన
సామెత లనేకము ప్రచారమున గలవు.

ఉదా:- రాత్రంతా రామాయణము విని. రామునికి సీత ఏమి
కావాలని అడిగాడట.

5. ప్రశ్నార్థరూపక, ప్రశ్నోత్తర సామెతలు :

ఈ రకమైన సామెతలలో ప్రశ్నతో కూడిన సామెతలే
కాక, ఒకరు ప్రశ్న వేసినట్లు మరియొకరు సమాధానము చెప్పి
నటువంటి సామెతలును కలవు. ప్రశ్నోత్తర సామెతలను
సంవాద రూపక సామెతలనియు, సంభాషణాత్మక సామెతలనియు
పిలువవచ్చును.

ఉదా:- ప్రశ్నార్థ రూపక సామెత - ఆవు నలుపైతే పాలు
నలుపా?

ప్రశ్నోత్తర సామెత - తాత! పెండ్లాడుతావా? అంటే
నాకెవరి స్తారురా అబ్బాయి అన్నాడట.

6. సాంఘికాచార వ్యవహారములు, విశ్వాసములు, నమ్మకములు :

సంఘములోని ఆచార వ్యవహారములను, వారి విశ్వాసము
లను, తెలియజేసేది సామెత లనేకము కలవు. పండుగ పబ్బము
లకు సంబంధించిన సామెతలును ఇందే చేరును.

ఉదా:- 1) చితికితే అతకదు.

2) అశ్వత్థ ప్రదక్షిణము చేసి కడుపు పట్టుకొని
చూచుకొన్నదట.

3) ఉంటే ఉగాది, లేకపోతే ఏకాశి ఇత్యాది.

7. హాస్యపు సామెతలు :

పరిహాసములతో, ఆక్షేపణలతో కూడియుండును. వృత్తుల వారిని, జాతులవారిని, ఎగతాళి చేసెడి సామెతలు కూడా ఇందే చేరును.

- ఉదా:- 1) ఆరునెలలు సాము చేసి మూలనున్న ముసలిదాన్ని కొట్టాడట.
2) బావన సేద్యం - బాలవైద్యం.
3) తల్లి పుస్తై బంగారమైనా కంసాలివాడు దొంగిలించక మానడు.
4) చేవుడు వరమిచ్చినా పూజారి వరమీయడు.

8. వ్యవసాయ సంబంధపు సామెతలు :

మన దేశము వ్యావసాయిక దేశము కనుక ఇట్టి సామెతలనేకము జానపదుల నోతులలో నలిగిపోయినవి. ఏకా రై వర్షము ఏయే వంటలకు అనుకూలమో కాదో అను విషయములు ఇట్టి సామెతలలో తెలియచేయబడి యుండును. రైతును గూర్చి కొన్ని సామెతలు ప్రచారమున గలవు.

- ఉదా:- 1) స్వాతివాన ముత్తైపువాన.
2) అశ్వని కురిస్తే అంతా నష్టము.
3) రైతు దున్నితే లాజులకు అన్నము.

9. శబ్దాలంకార సామెతలు :

ఇట్టి సామెతలు ప్రాసలు, అనుప్రాసలు, యమకము మున్నగువానితో కూడి వినపొంపుగా నుండును.

- ఉదా:- 1) సామెత లేని మాట ఆమెత లేని ఇల్లు.
2) అన్ని దానముల కంటెను నిదానమే ప్రదానము.

శబ్దాలంకార సామెతలే కాక ఉత్పేక్ష, అత్యుక్తి ఉపమానములతో కూడిన సామెతలు అనేకములు కలవు.

- ఉదా:- 1) సాయలు గడ్డముకాలి ఏడుస్తుంటే బీడి అంటించు కంటా తాలు అన్నాడట.
2) ఏనుగు తినేవానికి పీనుగులు పిండాకూడు.

ఉపమానపు సామెతలనే "పోలిక సామెత" లనుట కూడ కలదు. ఒక వస్తువును మరియొక వస్తువుతో పోల్చిచెప్పట ఇందలి విశేషము.

- ఉదా:- 1) గానుగ రోలులాంటి నడుము.
2) తల ముగ్గుబుట్టలాగుంది.

పై సామెతలలో నడుమును గానుగరోలుతోను, తలను ముగ్గుబుట్టతోను పోల్చుటను గమనింపవచ్చును. ఈ రెండు సామెతలను శ్రీ తేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావుగారు పేర్కొని యున్నారు.

పైన తెల్పిన విధముగా సామెతలు ప్రధానముగా పది విధములు, ఇవియేకాక ఈ క్రింద కనబరచిన సామెతలు కూడ ప్రచారమున గలవు.

అశ్రీలపు సామెతలు :

ఇవి కేవలము పామరజన వ్యవహారమునకే పోయి చేసి కొనినవి.

ఉదా:- మొగునికి నేస్తగాడు, ఆలికి మిండగాడు, ఇత్యాది.

న్యాయ సామెతలు :

సాక్షులను, వాదులను న్యాయా న్యాయములను దృష్టి యందుంచుకొని బయలుదేరినట్టివి.

ఉదా:- సాక్షి కాళ్ళు పట్టుకోవడంకన్నా వాది కాళ్ళు పట్టుకోవడం మంచిది.

వైద్యపు సామెతలు :

ఇట్టి సామెతలు తెలుగుదేశమున అధిక ప్రచారమున నున్నట్లు కన్పించవు. కన్నడ దేశమున ఇవి అధికము.

- ఉదా:- 1) రోగి కోరింది పాలే, వైద్యుడు చెప్పిందీ పాలే.
2) ఉల్లి చేసిన మేలు తల్లి అయినా చేయదు.

స్థల నామములు :

స్థల విశేషములనుబట్టి కూడ సామెతలు బయల్దేరినవి.

- ఉదా:- 1) హంపీకి పోయేదానికన్నా కొంపలో ఉండేది మేలు.
2) రామేశ్వరానికి పోయినా శనేశ్వరం తప్పలేదు.

గృహజీవన సంబంధిత సామెతలు :

గృహ జీవనమునకు సంబంధించిన సామెతలన్నియు ఇందు చేరును.

- ఉదా:- 1) అత్త చచ్చిన ఆరు మాసాలకు కోడలి కంట్లో నీరు వచ్చిందట.
2) అల్లుడు అలిగితే కూతుర్ని తీసుకుపోతాడు.

మాదిరి సామెతలు :

అంగభాషలో ఇట్టి సామెతలు కోకొల్లలు. పదబంధపు సామెతలను శ్రీ తేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావుగారు పేర్కొని యున్నారు. అంగభాషలో పదబంధపు సామెత అనేకము.

శ్రీ పేకుమళ్ళగారు ఇట్టి సామెతలకు ఉదాహరణగా “పట్టపగలు చుక్కలు పొడవడం” “కళ్ళల్లో దుమ్ము కొట్టడం” ఇత్యాదులను ఉదాహరించినారు నిజమున కివి జాతీయములే కాని సామెతలు కావు.

ఏ ఒకరో ఒకర్తో ‘అన్నాడు’ ‘అంది’ అను సామెతలకు “కుక్క క్రి సామెతలని శ్రీ పేకుమళ్ళవారి అభిప్రాయము వీనికి ఉదా:- 1) కూడు గుడ్డ అడగకపోతే బిడ్డను సాకినట్లు సాకుతా నన్నాడు.

2) అయ్యో! పోతున్నావా? అని వచ్చాకు వండాకును చూసి అంది. ఇత్యాది.

జానపద గేయ కథలలో సామెతలు అధికముగా చోటు చేసికొనినవి.

ఉదా:- 1) వేదవాని కోవము పెదవుల తీట -కాటమరాజు కథ

2) కడవడంత గుమ్మడి కత్తిపీటకు లోకువ-గాంధారి కథ
శ్రీల నోకులలో సామెతలు అనేకము చోటు చేసికొనినవి.

ఉదా:- 1) ఇంట గెలిచి రచ్చ గెలుపు.

2) ఇల్లు అలకగనే పండగయ్యిందా. మొ.

అన్యభాషా సంపర్కము వలన కొన్ని క్రాంత సామెతలు బయలుదేరును. వేరు వేరు దేశములవారి వేషభాషలు వేరయినను, అనుభవములు మాత్రము అందరివియును సమానమే. సన్ని వేశములో, వస్తువులో, పోలికలో వైవిధ్యము కన్పించినను వారి స్వభావము, అనుభవము మాత్రము ఒక్కటే. కనుకనే ఇతర దేశముల లేదా ఇతర ప్రాంతముల సామెతలలో కూడ ఒకే అర్థమును సూచించెడి సామెతలెన్నో కలవు. ఈ సారూప్యము ఒక ప్రాంతమునుండి మరియొక ప్రాంతమునకు, ఒక దేశమునుండి మరొక దేశమునకు వలసపోయిన ప్రజలనుండి కాని, అన్యభాషా సంపర్కము వలన కాని ఏర్పడియుండవచ్చును.

ఉదా:- ఇంగ్లీష్: కట్ యువర్ కోట్ ఆకార్డింగ్ టు ది క్లాత్.

హిందీ: ఉతనే పావ్ససారియే జితనీ బాదర్ హోయి.

కన్నడం: హపిగె ఇద్దప్పు కాలదాచు.

తెలుగు: పిండి కొలది రొట్టె.

సామెతల వయస్సును నిర్ణయించుట అంత సులభము కాదు. కేవలము గ్రంథస్థమయిన సామెతలను కవికాలాదులతో

నిర్ణయింపవచ్చును. కాని మౌఖిక ప్రచారమున నలిగిపోయిన సామెతల కవికాలాదులను నిర్ణయింపలేము. చారిత్రక గాధలలో కన్పించెడి సామెతలను, పురాణ గాధలలోని సామెతలను పరిశీలించి కొంతవరకు వాని వయస్సును నిర్ణయింపవచ్చును. కాని, అనుభవపూర్వకములు, నీతిబోధాత్మకము లయిన సామెతల కాలమును నిర్ణయించుట కష్టసాధ్యము.

సామెతలు సందేశాత్మకములు. ఉపదేశాత్మకములు కూడ. ఒక విషయమును మరియొక విషయముతో పోల్చి మంచి చెడ్డలను, నత్కా నత్కములను చెప్పుటకు తయారయినట్టివి. ఎన్నడో జరిగిన విషయమును జ్ఞప్తి యందుంచుకొని, ప్రస్తుత విషయమును దానితో పోల్చి చెప్పుటవలన ఎదుటివానికి తాను చేయుచున్న పని నమంజనముగా మన్ననగా లేదా అని తర్కించుటకు సామెతలు నీలు కల్పించును. తాను చేయుచున్నది తప్పుగా తోచిన సక్రమ మార్గమున నడచుటకు సామెతలు తోడ్పడును.

సామెతల పరిశోధనాత్మకాధ్యయనము వలన ప్రజల జాతీయ, సాహిత్య, సాంస్కృతిక స్వరూపమును వారి అనుభవములను జ్ఞుముగా తెలిసికొనుటకు వీలగును. ఇవి చారిత్రక సంఘటనలను వెలికితీయుటకు, స్థల విశేషములను పరిశీలించుటకు భాషాశాస్త్రజ్ఞునకు భాషాశాస్త్ర విశేషములను పరిశోధించుటకు, సాంఘిక శాస్త్రజ్ఞునకు సమాజమునందలి సంప్రదాయములను పద్ధతులను గుర్తించుటకు దోహద మొనరించును.

కన్నడిగులు సామెతను వేదముతో పోల్చినారు. “గాదె వేదక్కె సమాన” (సామెత వేదమునకు సమానము) అనియు, “వేదసుళ్ళాదరూ గాదె సుళ్ల” (వేదము అసత్యమయినను సామెత అసత్యము కాదు) అనియు, “జనవాణియే జనార్దనవాణి” అనియు కొనియాడినారు. ఆంధ్రదేశమున కూడ ‘సామెత లేని మాట ఆమెత లేని ఇల్లు’గను, ‘ప్రజల మాటే ప్రభువు కోట’ గను తన ఉనికిని సామెత స్థిరపరచుకొనినది.

సామెతల భాండాగారం జనాంగపు విశ్వకోశము. ఇవి ప్రజా సంస్కృతియొక్క శిలా శాసనములు. వానిపై బలివాసిక, సామాజిక, పౌరాణికాంశములు చెక్కబడినవి అను మాటలు గమనింపదగినవి.

అడవులు పిలిచాయి

శ్రీ పాలడుగు వెంకటేశ్వరరావు

‘చాలా సంవత్సరాల తర్వాత మనం తిరిగి కలుసుకోవటం నాకు చాలా సంతోషంగా వుంది. ఎప్పుడెప్పుడు నిన్ను కలుస్తానా అని ఎదురు చూస్తున్నాను. నీ కోసం స్టేషన్ కి వస్తాను.’ అని రాసింది రాజ్యం, నా ఉత్తరానికి సమాధానంగా.

ఆ ఉత్తరం చూసి నాకూ సంతోషం కలిగింది ఎన్ని సంవత్సరాలైనా, మేం కలుసుకోవటం! ఇప్పుడు రాజ్యం హైదరాబాద్ లో ఇన్ కంటాక్టు ఆఫీసర్ గా పనిచేస్తూ వుంది. నేనూ, ఇండియాలో అన్ని వూళ్ళూ దాదాపు తిరిగినట్లే! చివరికి ఈనాటికి నాగపూర్ చేరుకున్నాను. నాన్నగారు ఎప్పటినుండో మధ్యప్రదేశ్ లో ఖారీఎత్తున కంట్రాక్టులు చేస్తూ అక్కడే స్థిరపడినంత పనిచేసారు. ఏదో మా చదువుల విమిత్తం కొన్ని సంవత్సరాలు మేము-నాన్నగారు తప్ప-హైదరాబాద్ లో వున్నాము. మేము అంటే ముగ్గురమే. అన్నయ్య నేనూ; మా కోసం మా అమ్మా! ఆ రోజుల్లో మా ఇంటి ప్రక్కన పుంటుండేవారు రాజ్యంవాళ్ళు. రాజ్యం స్కూల్లో, కాలేజీలోనూ నా క్లాసుమేట్. చాలా స్నేహంగా వుండేవాళ్ళు. వాళ్ళ నాన్నగార్ని మంచి బిజినెస్ వుండేది. వాళ్ళ ఇంట్లో రెండు కాల్లు ఉండేవి. ట్రైట్ గ్రీన్ ఫియట్ వాళ్ళ నాన్నగారు వాడేవారు. ముస్లీం కలర్ పద్మిని ఫియట్ ని వాళ్ళ అన్నయ్య వాడుకునేవాడు; రాజ్యం అన్నయ్య పేరు రమేష్; ఒక్కడే కావటంవలన, అతన్ని ఇంట్లో అపురూపంగా చూసుకునేవారు!

గ్లాస్కో లాల్సీ వేసి తెల్లని ప్రైజ్ మాతో గిరజాల జుట్టుతో అందంగా సుకుమారంగా ఉండేవాడు రమేష్. తెల్లవారుఝామున వాళ్ళ ఇంట్లోనుండి ‘ఫ్లాట్’ మీద మధుర మధురమయిన సంగీతం వినవచ్చేది. రమేష్ కి సంగీతంలో ప్రవేశం ఉంది. అతను కవిత్వం కూడా రాస్తాడని రాజ్యం చెప్పింది.

ఒకసారి అందంగా ‘బైండ్’ చేయబడిన పుస్తకం తెచ్చి ఇచ్చింది రాజ్యం. ‘నీకు పుస్తకాలంటే ఇష్టం కదా. ఇది చూడు’ అని నవ్వింది. నాకు సాహిత్యంమీదా, సంగీతంమీదా ఆ

రోజుల్లో చాలా ఇష్టం వుండేది. ఆ పుస్తకం చదివాను. మళ్ళీ చదివాను! మళ్ళీ మళ్ళీ చదివాను!! అంత బాగుంది! ‘కవిత్వం! సున్నితమయిన భావనలు. ఉదాత్తమయిన వస్తువు. అందమయిన ప్రతీకలు. మనస్సుని పట్టి నడిపించే శైలి విన్యాసం. మాతృమూర్తి తన బిడ్డని గురించి వెలిబుచ్చిన ఆలోచనాత్మకమయిన ఆలోచనా వరంవర. చిన్న చిన్న మాటలలో గొప్ప కవిత్వం!

‘చాలా బాగుంది!’ అన్నాను రాజ్యంతో, ఒకనాడు.

‘కవి ఎవరనుకున్నావు?’ అంది నవ్వుతూ రాజ్యం.

‘ఎవరు?’ అని అడిగాను; ఎవరో తెలిసినా కూడా ఆ అవకాశాన్ని రాజ్యానికి ఇవ్వాలని నా ముచ్చట.

‘రమేష్ చౌదరి మా అన్నయ్య. అతనికి కవిగా మంచి పేరు ఉంది!’ అంది, గర్వంగా, రాజ్యం.

‘ఆ సంగతి నాకూ తెలుసు. అయితే అతనే ఇతనిని ఇప్పుడు తెలిసింది. కంగ్రాట్స్’ అన్నాను.

‘ధాన్యు!’ అంది. రాజ్యం చూపుల్లో గర్వం! కృతజ్ఞతలు కూడా.

‘ఇది రమేష్ సుమారు ఏడేనిమిది సంవత్సరాల క్రిందట రాసినది! తర్వాత అతను రాసిన కవిత్వం మరో రెండు సంపుటాలుగా వెలుస్తాయి.’ అంది రాజ్యం, సంతోషంగా.

మేము ఇంటర్ రెండవ సంవత్సరంలో ఉండగా రాజ్యం అతని రెండవ సంపుటాన్ని నాకు తెచ్చి యిచ్చింది. మతూ హాలంగా చదివాను నా పతాకాల పెరిగింది. మళ్ళీ చదివాను. క్రామాదశలో అడుగుపెట్టా వున్న ఒక భావుకుని మనోగతావస్థ రకరకాలుగా చిత్ర విచిత్రంగా వివరించబడిన తీరు అద్భుతం! ఆకాశంలో రంగులు. ‘ఎగిరే పక్షులు.’ ఉదయసంధ్య వేళ ప్రకృతికన్య విలాస లాస్యాలు. రంగుల ప్రపంచపు ఉదాత్త స్వరూప చిత్రణలు. మార్మిక సంకేతాలు. బావుంది. చాలా బాగుంది.

■ మాటే చెప్పాను రాజ్యానికి. మర్నాడు - 'అన్నయ్య నీకు తన థాంక్సు చెప్పమన్నాడు' అని వచ్చి చెప్పింది. 'నేను చెప్పిందంతా అతనికి నీవు చెప్పావా?' అని అడిగాను. 'అవును అందులో తప్పేముంది? నీ అభిప్రాయం తెలుసుకుని అతను చాలా ఆనందించాడు' అంది రాజ్యం.

నేనూ రాజ్యం 'కాంపిటీటివ్ ఎగ్జామ్యు'కి కూర్చోవటానికి ఢిల్లీ వెళ్ళినపుడు రాజ్యం నాకు అతని మూడో పుస్తకాన్ని ఇచ్చింది. 'అన్నయ్య నీకు ఈ పుస్తకం ఇమ్మన్నాడు' అంది.

'ప్రియమయిన నళినికి అభిమానంతో——' అని రాసి ఆటోగ్రాఫ్ చేసి ఇచ్చాడు. నాకు సంతోషంగా అనిపించింది. ఆ పుస్తకమూ అద్భుతంగా ఉంది! నడకలో వూపు వుంది. భావనలో గొప్ప ఉదాత్తత. ఆ భాష అందమయిన 'వదాల పందిరి' అనిపించింది. యవ్వన ప్రాదుర్భావ దశలో ఉన్న ఒక కవి కుమారుడు, తన ప్రియురాలిని వస్తువుగా చేసుకుని అల్లిన శృంగార కర్పూర కవిత్వ కళిక. నా మనస్సు ఉక్కిరిబిక్కిరి అయింది. ఆలోచనలు జంటి తేవియలను జులిన ప్రమరముల లాగా నన్ను ముట్టడించాయి. అందమయిన అనుభూతి నన్ను ముప్పిరిగొన్నది. ఆ కవిత్వంలో సిన్సియారిటీ ఉంది, సీరియస్నెస్ ఉంది. పరితను ఆలోచించజేసే లక్షణం ఉంది జిగి, బిగి, మెలీ పుష్కలంగా ఉన్నాయి. ఉదాత్తమయిన 'ప్రేమయిక తత్త్వం' యొక్క గొప్పదనం నిబిడికరింపబడి ఉంది. యవ్వన విరాన విన్యాసాల చిత్రణ ఉంది. అద్భుత మయిన చిత్ర విచిత్ర విభావరి! మళ్ళీ మళ్ళీ చదువుకుని ఆనందించాలన్న ఆశతో ఆ పుస్తకాన్ని జాగ్రత్తగా దాచు కున్నాను. ■ పుస్తకం నన్ను ఎంతగా ప్రభావితం చేసిందంటే— నేను చదివిన అతని ■ మూడు పుస్తకాలమీదా, 'రివ్యూ'లు రాశాను. ఆండియా సర్క్యులేషన్ గల ఒక పత్రికలో అవి ప్రముఖంగా ప్రచురింపబడినాయి. రమేష్ కేగక, ఆ 'రివ్యూ'లు నాకూ ఎంతో పేరు ప్రఖ్యాతుల్ని తెచ్చిపెట్టినయ్.

కాని ఆ సమయానికి మా దార్లు విడిపోయేయ్. 'కాంపిటీటివ్ ఎగ్జామ్యు'లో నెక్ట్ యి నేనూ రాజ్యం ఆఫీసర్లుగా దూరప్రదేశాల్లో కుదురుకున్నాము. నాకు థాంక్సు చెప్పతూ రమేష్ రాసిన సుదీర్ఘ మయిన ఉత్తరం రాజ్యం ద్వారా నాకు అందింది. దానికి వెంటనే సమాధానం రాసాను. అంతే.

ఆ తర్వాత కొన్ని సంవత్సరాలు ఇట్టే గిర్రున తిరిగి పోయేయ్. ఈ జీవితాలు ఇంతేగదా!

నాగపూర్ నుండి నన్ను మోసుకుని వచ్చిన ఎక్స్ప్రెస్ త్రెయిను సికిందరాబాద్ లో మెల్లగా ఆగుతూవున్న ■ క్షణాలలో ఆ ఆలోచనలు నా మస్తిష్కాన్ని నింపాయి. అనుభూతులు రాజ్యం చేసాయి.

ప్లాట్ ఫారం మీద నా గురించి ఎదురుచూస్తూ వుంది రాజ్యం. రాజ్యంలో పెద్ద మార్పు ఏం లేదు. ఇదివరకు ఎలా ఉందో ఇప్పుడూ దాదాపు అలాగే ఉంది. కారులో రాజ్యం ఇంటికి వెళ్ళాం. అంతులేని కబుర్లు. రాజ్యం భర్తా పికింద్రాబాదులోనే రైల్వేలో ఆఫీసరుగా చేస్తున్నారట! ఆయన ఆదరంగా పలక రించారు రాజ్యానికి ఇద్దరు పిల్లలు. ఒక బాబు. పాపా. ఇద్దరూ పబ్లిక్ స్కూల్లో చదువుతున్నారు. వెన్నముద్దల్లాగా ముద్దు ముద్దుగా ఉన్నారు. మావారూ సెంట్రల్ గవర్నమెంట్ లో క్లాస్ వన్ ఆఫీసరు - నాగపూర్ లోనే జాబ్. మాకు ఇంకా పిల్లలు లేరు. ఇది నా సంగతి.

రాజ్యం వట్టి కబుర్ల పోగు. ఎన్నో విశేషాలు చెప్పింది. అంతా తన గురించీ, తన జాబ్ గురించీ, పిల్లల గురించీనూ. నేను ఉన్న ■ నాలుగు రోజులూ సెలవుపెట్టి నన్ను తనే స్వయంగా తిప్పింది రాజ్యం. ఆప్యాయంగా అభిమానంగా నీడ లాగ నావెంటే ఉంది. నేను మైదరాబాద్ వచ్చిన పని పూర్తయింది నాలుగు రోజులలో.

■ సాయంత్రమే నా నాగపూర్ ప్రయాణం. రిజర్వేషన్స్ అయ్యాయి. సమయం చక్కచక్కా గడిచిపోతూ ఉంది. నీళ్ళు పల్లానికి పారినట్లు జరజరా జారిపోతూ ఉంది టయిమ్.

రాజ్యం నుండి, అంతసేపూ నేను ఎదురుచూసిన ఆ 'విశేషాలు' వాటంతట అవి వచ్చే సూచనలే లేవు! అందుకే— నేనే అడిగేశాను. సమయం మించిపోతే అవకాశం చేయిజారి పోతుంది.

'రమేష్ పుస్తకాలు ఇంకేమీ రాలేదా?'

ఆ ప్రశ్నకి, రాజ్యం మొహం సడన్ గా రంగు మారింది. 'వచ్చాయ్' అంది; తల వంచుకుంది నేను నవ్వి - 'ఏవీ? నాకు 'చూపించనేలేదు.' అన్నాను. 'చూపించటానికి ఏముందీ?' లైబ్రరీ గది'లో అడుగు రాకలో ఉన్నాయి. చూస్తూ ఉండు. ఇదుగో—నేను ఈ పని రాస్తూ ముగించి వెంటనే వస్తాను.' అంది ర్యాజం. కుతూహలాన్ని ఆపుకోలేక నేనే వెళ్ళి ఆ పుస్తకాల రాక దగ్గరికి నడిచాను. దుమ్ము గొట్టుకుని ఉన్న ఎరరంగు అట్టగల ఆ పుస్తకాల్ని తీసాను. దుమ్ము దురిపి వాటిని

చదవటంలో మునిగిపోయాను, శక్షణం. కుతూహలపుకృతి అటువంటిది.

ఈ ప్రపంచ సమాజం, వ్యవస్థా, పద్ధతులలోని పాక్షికత్వం, దౌర్జన్యం, దగా, కుట్ర, దోపిడీ, జానిశత్వం, అన్యాయం, మోసం, తిరుగుబాటు, రక్తాఘాతాలు, దగాపడిన తమ్ముళ్ళు - మొదలయిన సబ్బిక్తులమీద, కేకల్తో, బూతులతో, గర్జనలతో, అసభ్య పదజాలాలతో నిండిన - విరగగొట్టబడిన పంక్తులు! నగ్నంగా చెప్పబడిన ప్రపంచతత్వం. హింసను ప్రేరేపించటం ఎక్కువ! వాటిల్లో ఉద్దేశ్యం ఉంది. వాదన ఉంది. నిజాయితీ ఉంది. రెచ్చగొట్టటం ఉంది - లేనిదల్లా ఒక్కటే!

ఆ పుస్తకాల్ని తిరిగి రాకలో యథాస్థానంలో ఉంచేసాను. చేతులు దులుపుకున్నాను.

నా వెనకాలనుండి నిట్టూర్పు వినవచ్చింది, స్పష్టంగా. వెనక్కి తిరిగి చూసాను — అక్కడ రాజ్యం నిలబడి ఉంది. రాజ్యం మొహం వివర్ణమయిఉంది రాజ్యం కళ్ళల్లో తడి! బాధా

‘ఎంత సేవయిందీ, వచ్చి?’ అన్నాను; అది గమనించ నట్లు - ‘చాలా సేవయింది’ అని, తల దించుకుని, వచ్చి నా ప్రక్కన కూర్చుంది, రాజ్యం. వ్యధ నిండిన నిశ్శబ్ద సంగీతం. తెగిన అనుభూతి తీగల ఆలాపన. మా ఇద్దరిమధ్యా గంభీర నిశ్శబ్దం! ఆ నిశ్శబ్దంలో ఎన్నో ఎన్నెన్నో ఊసులు.

‘ఈ పుస్తకాల్ని నీకు చూపించకూడదనుకున్నాను. నువ్వే అడిగి, చూశావు’ రాజ్యం అంది నిష్ఠరంగా. నిజమే. నేను చేసిన ‘ఈ పని’ వలన నా మనసులోని ఒక సుందర చిత్రపటం విధ్వంసమయింది. నా మనస్సు పాలలో ఉప్పురాయి వేసిన విధంగా అయింది. స్వయంకృతం!

‘ఇప్పుడు రమేష్ ఏం చేస్తున్నాడు? ఎక్కడ ఉన్నాడు?’ అన్నాను. నా గొంతు బరువుగా ఉంది. రాజ్యం నావంక రోషంగా చూసింది — ‘ఇంకా నీకు తృప్తిగా లేదా?’ అంది. చాలాసేపు మా ఇద్దరిమధ్యా మృదునం రాజ్యం చేసింది. ఆ నిశ్శబ్దంలో ఎన్నో అగాధాలు! మరెన్నో సుడిగుండాలు!! చాలా సేవయ్యాక చివరికి — ‘రమేష్ అన్నీ వదిలేసి, ఇప్పుడు అడవుల్లో తుపాకులు పేలుస్తున్నాడు’ అంది రాజ్యం; నోరు పెగల్చుకుని - ‘తను చేస్తున్న పనిలో రమేష్ కి తృప్తి ఉంది. అంకితభావం ఉంది’ అంది. ఆలోచనల తీరు తెన్నుల్లోని నైరుద్యం వలననే మా ఇద్దరికీ ఆ వెలితి. కవిగా అతనికి ఇప్పుడు నేను గుర్తింపు ఇవ్వకపోవచ్చును. కాని వ్యక్తిగా రమేష్ సమాజాన్ని గురించి పెట్టుకున్న ద్వేయానికి, అతని ప్రయత్నానికి నా అభినందన ఉంటుంది. ఈనాటి ఈ రమేష్ ఆనాటి మా రమేష్ కాదే! - అన్న ఆవేదనే రాజ్యమూ నేనూ - లోనయిన ప్రస్తుత స్థితికి కారణం! వర్గవైరుధ్యానికి ‘మేము తలవంచటం, ప్రాకృతిక వైచిత్ర్యం!

అదీ రహస్యం శ్రీ భాగవతం సంబ్రహ్మణ్యం

నా కలం
ప్రతిశూలం.
ప్రతి మొనా
ఓ
ప్రక్రియ
కాలవాలం.

ప్రతిపోటు
పిడుగుపాటు.
అయినా;
పిడి
ఒక్కటే!
పునాది
పాతదే!

అదే
సాంప్రదాయం
వా
సాహిత్య నిత్య.
నూతనత్వ
రహస్యమదే!

ఏఱువభీమ - మైలమభీముల

వ్యక్తి నిరూపణము

వెనుకటి నా వ్యాసములో మైలమభీముని ప్రసక్తిని తెచ్చి శ్రీ శేరాల సత్యనారాయణ శర్మగారిచ్చిన పంశవృక్షమునుబట్టి ఏఱువ తొండయరాజులుంగారి సంతతిలో రెండవ కుమారుడు భీమనయే మైలమభీముడని నిర్ధారణ చేయ యత్నించితిని. దాని కవరోధముగ వేములవాడ భీమకవి - మైలమ భీమునిపై చెప్పె నన్న చాలువు నిలిచియున్నది. ఆ పద్యము

ఉ॥ వేములవాడ భీమకవి వేగమె జూచి కళింగగంగు కా
సామము మాని కోపమున సందడిదీరిన రమ్ము పొమ్మనెన్
మోమును జూడ దోషమిక ముప్పదిరెండు దినంబు లావలన్
జామున కర్థమందతని సంపద శత్రులజేరు గావుతన్॥

శాపాసుగ్రహ పలువును, తాపాదెడి కవులనెత్తి అంపమునా ప్రసిద్ధికిక్కిన వేములవాడ భీమకవి ॥ గ్రహవేళమున పలికిన పల్కులు శాపమై రాజకళింగగంగు రాజ్యము శత్రుల హస్త గతమై పోవ నాతడు వికారియై తిరుగాడుచుండెనట!

ఈ పద్యమున వేములవాడ భీమకవి పేరు, కళింగగంగు పేరు నొకటవచ్చుటచే ఈ పద్యము ప్రామాణికమైనదే గాని చాలుపద్య సరళిలో తేలికగా తీసివేయదగినది కాదు. అయిన రాజకళింగగంగు యేవరో, ఆతని కాలమేదో తెలిసికొన్న భీమకవి కాలము తద్వారా మైలమభీముని కాలము నెరుంగ వచ్చును.

కళింగము నేలిన రాజులలో గంగరాజులు సుప్రసిద్ధులు. వారిలో నీ కళింగగంగు అనంతవర్మ చోడగంగు మహారాజుని చెప్పబడుచున్నది. అట్టి అనంతవర్మ చోడగంగుని భీమకవి శాపాసుసారమేమి, ఇతర రాజకీయ పరిణామ పర్యవసానముగా నేమి పదవీప్రస్తుతి జేసినవారెవ్వరు?

ఈ ప్రశ్నలకు సదుత్తరములీయ ప్రయత్నింతము. ఆ యత్నములో రాజకళింగగంగు రాజ్యకాలమున జరిగిన పరిణామముల పరిశీలింపవలసియున్నది.

రాజరాజ దేవేంద్రవర్మ కళింగమునకు రాజై క్రీ॥శ॥ 1069 నుండి 1077 వరకు 8 సంవత్సరములు రాజ్యముచేసి మరణించెను. అప్పటికి అనంతవర్మ చిరు ప్రాయమువాడై యున్నను అభిమాను లాతని సింహాసన మెక్కించిరి. ఈతని మంత్రి రాయన ప్రెగడ. అనంతవర్మ రాజ్యమునకు వచ్చిన 27 సంవత్సరములకు అనగా క్రీ॥శ॥ 1096లో కళింగముపై దండెత్తివచ్చి విజయనగరము వరకు జయించి శాసనములు నిలిపిపోయిన కుళోత్తుంగచోళునికంటె ముందుగ గంగై కొండ చోళుడు కళింగముపై నెత్తివచ్చి గంగానదీ తీరమువరకు సాగి అటనుండి వెనుకకు మరలెను. ఈ రెండు సందర్భములలో అనంతవర్మ చేయునది లేక యూరకుండవలసిన వాడాయెను. క్రీ॥శ॥ 1115 ప్రాంతమున కుళోత్తుంగచోళుడు కరుణాకరుడను నైన్యాదిపతిని సప్తకళింగముపై దాడిచేయం బంపెను. ఈ దాడి నెదుర్కొనలేక సప్తకళింగనాథుడు తరముగా పలాయనము చిత్తగించెను. నైన్యమును ఆతనినే అనుకరించెను. ఈ సప్త కళింగనాథుడే అనంతవర్మ యని కొందరనుచున్నారు. కరుణా కరుడు సప్తకళింగనాథుని రాజ్యమెల్ల కొల్లగొట్టి, ఆతని సంపద నెలనాడిసికొని, అడవి ఏనుగుల కొన్నింటిని బంధించి, తన ప్రభువున కర్పింపఁ దీసికొనిపోయెను. కరుణాకరుని దండ యాత్రా వృత్తాంతము యద్వార్తమై యుండదని కొందరు చారిత్ర కులు తలంచుచున్నారు.

క్రీ॥శ॥ 1115లో కలమరి రత్నదేవుడు అనంతవర్మపై నెత్తివచ్చి త్రికళింగముల జయించెను. కళింగమునకు

వశ్యమోత్తరమున నున్న ఘుముసూరు, బాదువాయనుమన్నె సంస్థానాధిపతులు అనంతవర్మ కెదుటతిరిగిరి. వశ్యమోత్తర పూర్వరాష్ట్రముల గోల్పోయిన అనంతవర్మ “జోగి” యాయెను. ఇదియే వేములవాడ భీమకవి శాప ఫలితమని కొందరి మతము.

వేములవాడ భీమకవి పరకొండవ శతాబ్దములో జీవించి యుండెను. కొంతమంది విమర్శకులు భీమకవి చాళుక్య చోళ రాజు చాగిపోతురాజు, మైలమభీమన మొదలగువారిపై చెప్పిన వని ప్రచారము గాంచిన పద్యములను పురస్కరించుకొని భీమ కవి పదమూడు పదునాల్గు శతాబ్దములందు జీవించియుండునని వాదించుచున్నారు. (ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర) కాని అది సత్యము కాకాలదు. ఏమనగా - భీమకవి రాజకళింగగంగుపై చెప్పిన పద్యమునందు వారిరువురి పేర్లు కానబడుచున్నవి. ఈ పద్యము నందు వ్యవహరింపబడిన రాజకళింగగంగు అనంతవర్మయే గాని మరియొకరు కారు. కళింగము నేలిన రాజులలో “గంగు” అను పేరు కలవాడింటెవరులేదు. అనంతవర్మయే “చోడగంగు” అను పేరు కలిగియుండెను ఈతడు చిరకాలము కళింగదేశమును యేరియుండుటచేత ఈతనికి “కళింగగంగు” అను పేరే స్థిర మయ్యెను. కాబట్టి వేములవాడ భీమకవి ఈతనికి సమకాలికుడై యుండెననుట కాదనరాని సత్యము. అని శ్రీపాద గోపాల కృష్ణమూర్తిగారు “కళింగదేశ సంచిక” (పేజీ 321, 322)లో వ్రాసియున్నారు.

చోడగంగు క్రీ॥శ॥ 1077 నుండి 1140 వరకు కళింగ మును పాలించి మరణించెను. కాన వేములవాడ భీమకవి గూడ నాకాలమువాడే యని చెప్పక తప్పదు. ఆ విధిని ఆతడు 11 లేక 12వ శతాబ్దివాడగుచున్నాడు.

మైలమ భీమునిపై భీమకవి చెప్పినన్న చాటువు “గరళపు ముద్ద” అను పద్యమునుబట్టి చూడ మైలమ భీముడు వేములవాడ భీమకవి సమకాలినులు అనవలసి వచ్చును. అప్పుడు అనంతవర్మ చోడగంగు వేములవాడ భీమకవి, మైలమభీము తాతకాలమున జీవించియున్నట్లును అది 11, 12వ శతాబ్ది ప్రాంతమైనట్లు తేలుచున్నది.

మైలమభీముని తల్లి మైలమ. తమ వంశములో పేరెన్నిక గన్నవాడని, తమవాడేని పూసపాటివారు చెప్పుకొనుచున్న మైలమ భీముడు తండ్రి దేవవర్మ. ఈతని భార్యపేరు తెలియదు. మైలాంబ అగునో! కాదో! స్పష్టముగ తెలియదు. పూసపాటి కవుల రచనలలో నామె పేరు వినపచ్చుటలేదు. ఏమిట తొండయ

రాజు కుమారుడని చరిత్రకెక్కిన మైలమ భీముడు (పూసపాటి) దేవవర్మ కుమారుడగు మైలమభీమన యెట్లుగునో తెలియకున్నది.

ఈ మైలమ భీముడు (పూసపాటి కవుల ప్రస్తావనలో నున్నవాడు)

సీ॥ ఆ భీమ భూమీకుడని లోన తనచేత

మును పరాజితుడయ్యు మూర్ఖవృత్తి

దండ భల్లాణుడు దండెత్తి వచ్చిన

వానితో నెదిరించుమాని యాత్మ

బొడమియో తన మహాద్భుత చర్య చూపనో

తన శరీరమును తానే మూడు తుండెములుగ చేదించుకొని “పరిచ్ఛేది” యాయెనని పూసపాటి తమ్మిరాజు వ్రాసియున్నాడు. ఈ దండ భల్లాణుడు వశ్యమ చాళుక్య చక్రవర్తి ఆరవ విక్ర మాదిత్య చక్రవర్తిగాని వేరొకడుగాదు. ఏమిట చోడవంశము వారెల్ల వశ్యమ చాళుక్య ప్రభువుల సామంతులే! వారికిని, వారి ప్రభువులకు మధ్య వైరమువృత్తిలు అవసరమేమియో తెలియ రాదు. మైలమ భీమన దండభల్లాణు (ఆరవ విక్రమాదిత్య చక్రవర్తి) నోడించి తరుముట యెప్పుడు జరిగినదో, మరల నాతడు మైలమభీము జయింప మరలినట్టెనో తెలియరాదు; కాని మైలమ భీమన ఆరవ విక్రమాదిత్య చక్రవర్తి కాలమువాతని తేలుచున్నది. ఆరవ విక్రమాదిత్యుడు క్రీ॥శ॥ 1076-1126 మధ్యకాలమున యున్నవాడు గాన మైలమ భీముడు 11, 12 శతాబ్దుల మధ్యవాడని దీనివలన గూడ తెలియుచున్నది. అయితే ఈ సంబంధనగూర్చి చరిత్రలో యెక్కడను ప్రస్తావించబడినట్లు కానరాదు.

అన్నింటినిమించి నటశ్రీ దువ్వూరి జగన్నాథశర్మగారు తమ “మాధవవర్మ - మైలమభీమ” యను గ్రంథమున వెల్లడి రించిన అభిప్రాయము వింతలలోకెల్ల పెనువింతగ నున్నది.

వేములవాడ భీమకవి శాపమువలన రాజ్యమును జయించి సంపదలెల్ల కొల్లగొట్టి దేశ బహిష్కృతునిగా రాజకళింగగంగు నొనర్చినవాడు మైలమభీముడని, తిరిగి వేములవాడ భీమకవి ఆశీర్వాదమున చోడగంగు భీమునిపై దండెత్తిబోయి, యుద్ధములో నాతని దండనాధుడు “రాయల” గెల్చిపోయిన సంపదలెల్ల తిరిగి పొందుట జరిగినదని వ్రాసియున్నాడు. రాజకళింగగంగు తిరిగి లబ్ధరాజ్యుడగుట యెన్నదో కూడ తెలియదు. రాజకళింగగంగుని రాజ్యచ్యుతికి కారకుడెవరో తెలియదు. తిరిగి యాతడు జయించి, అపహృత రాజ్యము నెవరికడనుండి తాగుకొనెనో తెలియదు.

ఆతడు పట్టము గట్టుకొన్న సజ్జనగర మెక్కడున్నదో! ఈ ప్రశ్నలకు సరియగు సమాధానములు పొందవలసియున్నది.

ఈతని శత్రువు మైలమ భీమన. ఈ భీమనయే మొదటి భీమకవి శావప్రకారము రాజ కళింగగంగుని రాజ్యము నాక్రమింపగల్గెను. ఆ పిమ్మట శావనివృత్తి పద్యప్రకారముగ గాని పగటి వేషధారిగాగాని వేయి గజంబులుండిగాని, రాజకళింగగంగు “ఈ మైలమ భీమనోడించెను. ఇదివరకు తన చేతిలో ఓడి పోయిన రాజ కళింగగంగు మరల తనమీదకు అకస్మాత్తుగా దాడి వెడలివచ్చిన మైలమ భీమన తాను కళింగగంగు చేతిలో చావకుండ తన ఖడ్గముచేత తానే నలుకుకొనెను. అందువల్ల పూసపాటివారి పిడుగు భీమరాజు “పరిచ్చేది” “భీమరాజు” అనిపించుకొనెను. ఈ అర్థము రెండు మాటలలో “వాళ్ల భవ్యన్నము నందు రాచిరాజుచేత చెప్పబడినది” అని నటశ్రీగారుట్టంకించియున్నారు.

ఈ వ్రాత యెంత హాస్యాస్పదమో, చారిత్రక విషయ విరుద్ధమో, అసమంజసమో, వెనుక ముందు లాలోచింపక ఊహగాన వినోదస్యగ వ్రాసిన వ్రాతయో చదువరు లూహించుకోగలరు.

ఇంతటితో బోక నటశ్రీగారు క్రీ॥శ॥ 1000 నుండి 1400 మధ్యకాలముననే సాహిత్యపోషణ జరుగలేదు. కవులందరు నిరుత్సాహముతో క్రుంగిపోయిరి. ఈ 400 సంవత్సరముల కాల వ్యవధిలో గాంగరాజులు, కళింగ గజపతులు, ఉత్కళేఖలు తమ పాలనము సాగించినను సాహిత్యపోషణ పొంతబోక నిర్లిప్తతతో ప్రవర్తించిరి. అందుచే తుదకా కాలమున నొక్క శతకమైన యుద్భవించలేదు” అని తెలుపుచు “భీమరాజు (మైలమ భీమరాజు) మంత్రియు, సేనాధిపతియునగు వత్సవాయి రాయలు పోషణమున భీమకవి “రామగోపాల చరిత్ర” (ద్వర్ధికావ్యము) నిర్మాణము జరిగెననియు, ఈ “రాయలే” చోడగంగు నెదిర్చి మొదట విజయము సాధించి, పిదప సజ్జాపురముకడ గంగు చేతిలో నోటమి చవిచూచి, చోడగంగునకు పునఃరాజ్యప్రాప్తి నొనగూరెనని వక్కాణించినారు.

“ఘాను” “కాదను” రీతిగ నడచిన ఈ యుదంతములో తలదూర్చి డా॥ కొర్లపాటి శ్రీరామమూర్తిగారు వేములవాడ భీమకవి కాలము క్రీ॥శ॥ 1327-1400గా నిర్ణయించి సమస్యను పూర్తిగా క్లిష్టతరమొనర్చి విడిచిరి.

పైన నడచిన చర్చవలన మైలమ భీముడు - వేములవాడ భీమకవి సమకాలీనుడని అంగీకరించిన 11, 12 శతాబ్దములవాడగుచున్నాడు.

ఇక ఏఱువ భీముని విషయము. ఆతడు మైలమ భీముడని చెప్పి విషయమును పరామర్శింపవలసి యున్నది.

అనదేవచోడుని రాజమహేంద్రవర మ్యూజియము శాసనము, చోడభక్తిరాజు కంద్యకొలను శాసనమునుబట్టి “ఏఱువ భీము”ని వంశవృక్షము ఈ క్రిందివిధముగా నున్నది.

XXX + అన్నెమాంబ

|

ఏఱువభీమ + ప్రోలాంబిక

|

దామన్వపాల + లక్ష్మి

|

సోమభూపతి + సూరాంబిక

|

గంగాధరుడు + ఇరుగాంబిక

|

భక్తిరాజు లేక కామరాజు + అన్నెమాంబ

|

అనంపుడు + ఇరుగాంబిక

|

వీరభద్రుడు

అనదేవచోడుడు క్రీ॥శ॥ 1414లో మరణించెను. తరము నకు 30 సంవత్సరములు లెక్కచొప్పన “ఏఱువ భీముడు” క్రీ॥శ॥ 1234-1264 మధ్యకాలము వాడగుచున్నాడు.

కాకతి గణపతి క్రీ॥శ॥ 1198లో రాజ్యమునకు రావలసి యున్నను 10 సంవత్సరముల కాలముపాటు యాదవరాజుల బందీగనుండి పిదప విముక్తుడై క్రీ॥శ॥ 1208లో సింహాసన మెక్కెను. ఆ సంవత్సరమునుండియే గణపతి త్రిలింగ రాజ్య సుస్థిరతకు విస్తరణకు తీవ్ర ప్రయత్న మొనరింపసాగెను. భిన్న భిన్న ప్రాంతముల పాలించు పెక్కు సామంతుల నోడించి వశపర్చులుగ జేసికొని రాజ్యవిస్తరణ గావించెను. ఆ యుద్యమముతో నొక భాగము క్రీ॥శ॥ 1212లో ప్రారంభించిన తూర్పు దేశ దండయాత్ర అది క్రీ॥శ॥ 1225నాటికి ముగిసెను.

ఆ పిదప క్రీ॥శ॥ 1249లో దక్షిణదేశ దిగ్విజయయాత్ర సంకల్పించెను. అంతకుపూర్వమే అనగా క్రీ॥శ॥ 1217 నాటికి గంగయ సాహిణి కాకతి గణపతిచే నోడింపబడి, ఆతని వశపర్చియై, సైన్యాధ్యక్ష పదవి, రాజప్రతినిధి పదవి, “బాహుత్తర వియోగాధిపతి” పదవి గణపతిచే పొంది సర్వాధికారములు చలాయించుచుండెను.

గంగయ కాకతి గణపతి సామంతుడగుటతో నాతనిక్రింద సున్న తెనుగు చోడభూపతులు పెక్కుమంది గణపతి దేవుని సామంతులైరి. ఆ ప్రకారమే క్రీ॥శ॥ 1234-64 మధ్యనున్న “ఏఱువ భీముడు” కాకతి గణపతి సామంతుడై యుండి, ఆతని విజయ యాత్రలలో ప్రముఖపాత్ర వహించియుండెను. ఈతని యుద్ధకోశలము గూర్చి గల చాటుపు యిట్లు వర్ణించుచున్నది.

౨॥ పన్ని తురంగంబునకు విక్రేర వెట్టిన వార్త చారుచే
పన్ని భయంబునం గలగి వేసట నాటనే చక్రకౌట్రమున్
మన్నియ వట్టణంబులును మాంగెణ(మండ్యన)పేగి కళింగ
లాదిగా
నన్నియు నొక్క పెట్టెగనె నేఱువ భీమనృపాల ధాటికిన్

గణపతి సేనానులు గోన గన్నారెడ్డి ప్రభృతులు ఏఱువ తొండయరాజు నోడించి, ఆతని రాజ్యమును కాకతీయ సామ్రాజ్యములో కలిపిరి. అటులనే గంగయ సాహిత్యపై విజయము సాధించి గణపతి దత్తమండలములో నాతని అధికారము క్రిందగల సామంతులందఱిని కాకతి సామంతులుగ జేసికొనెను. ఆ కారణమున ఏఱువ భీముడు కాకతీయ సామంత సేనాధిపతులలో నొకడై గణపతి యుద్ధయాత్రలో ప్రముఖపాత్ర వహించెను. కాకతీయ సైన్యముతో నాతడు వేంగి, కళింగ,

చక్ర కొట్టాది రాజ్యములపై దండెత్తిపోయి ఆయా రాజ్యముల చిక్కుపరచి తన ప్రతాపమును వెల్లడించెను.

అనదేవచోడుని రాజమహేంద్రవర శాసనమువలన “ఏఱువ భీముడు” అన్నెమాంబ సుతుడగుచున్నాడు కాని మైలమాంబ సుతుడు కాడు. అందుచే వారిలిరువురు పేరు పేరు వ్యక్తులుగాని ఒక్కరుగారు. మైలమభీముడు 11, 12 శతాబ్దముల వాడైన ఏఱువ భీముడు 13వ శతాబ్దము వాడగుచున్నాడు. ఆ రీతిగ చూచినను వారు భిన్నవ్యక్తులుగాని ఒకరుగాదని రూఢి యగుచున్నది.

కొండఱు ఏఱువ తొండయ రాజున కిద్దరు భార్యలని వారు మైలమ, అన్నెమాంబలని, నల్ల భీమ, మైలమభీమ, ఏఱువ భీమ నామములొకే వ్యక్తి వంశేతములనియు వానికి ఉపవత్తుల జూపుచున్నారు. ఎంత వాదించిన నలుపు నలుపేగాని తెలుపు కాదు గదా! అన్నెమాంబ సుతుడు అన్నెమ భీముడగును గాని మైలమ భీముడు కాదు గదా! ఒకవేళ మైలాంబకే నల్ల భీమ, మైలమభీమ, ఏఱువభీమ లుద్భవించి యుండిరనుకొనుటకు రాజ మహేంద్రవర శాసన మద్దవచ్చుచున్నది. కాకున్న మైలమ సుతులు మువ్వరు మూడు విధములుగా సంబోధింపదలసిన యవసరమేమి? అందొకనికి తల్లి పేరుంచి, తక్కినవారికి వివిధ నామములు ప్రసాదించుట యేమి? అదియుగాక నల్ల భీముడు ఏఱువ భీముడు ఒక్కరు కాదని పైన వివరింపనైనది గదా!

ఏతావత్ ఏఱువ భీముడు, మైలమ భీములొక్కరు గారు. ఏఱువ భీముడు అన్నెమాంబ సుతుడు. మైలమ భీముడు మైలమాంబకా పుత్రుడు. ఏఱువ భీముడు క్రీ॥శ॥ 1234-64 మధ్యకాలమున ఏఱువ పాలించినవాడు. కాకతి గణపతి దేవుని సామంతుడు. మైలమ భీమదేవరి సామంతునిగ నుండనియ్య కొనక తన దేహమును తానే మూడుతునకలు గావించుకొన్నవాడు.

ఏఱువ భీముని సప్తాంగముల నొడిపికొన్న కాకతి గణపతి సేనాని పలచెళ్ల వంశోద్భవుడు అని రెడ్డి సంచిక (50 పేజీ)లో గలదు.

యంత్ర వలన అన్ని కోరికలు నెరవేరును

మా యొక్క ఈ యంత్రాన్ని ఉపయోగించుట వలన మీకు పరీక్షలోను, వ్యాపారం లోను, వ్యవహారంలోను, ఉద్యోగ సంపాదన లోను కృతార్థు లగుదురు. మీ యొక్క ప్రేమికుల హృదయాన్ని గెలుపొందగలరు. ధర రు. 41 లు పోస్టేజి ఛార్జీలు అదనం. పని చేయనట్లు నిరూపిస్తే డబ్బు వాపసు ఇవ్వబడును. దీనిని పొందుటకు ముందుగా వ్రాయండి.

MISHRA ASHRAM [A.P]
P.O. LALBIGHA [Gaya]

అభాగ్య ప్రేమ లాలితిలో...

కన్నీటి తెరలలో
 కలల పల్లకి నిలిచిపోయింది
 కలతల చెరలో
 కన్నీయ కళావిహీనలా మిగిలిపోయింది
 ఆశల బోయాలు మూగవోగా
 ఆశయాల మజిలీలు మూతపడగా
 పయనించే పాదాలు కూలబడగా
 పదమని పలికే గుండెదైర్యం మూలపడగా
 గత స్మృతులలో దగ్ధమౌతూ
 చేదు భవితకు దగ్ధమౌతూ
 నా ప్రేయసికి ద్రోహం చేసాను
 అనురాగ జగతికే కళంకినై నాను.
 ఆత్మీయుల ఆత్మత్వ ప్రతికని
 అభిమానించేవారి అనందానికని
 అంతరాత్మను అణువణువునా రగిలించి
 అధరాల దాటస అనుభూతి కాల్చిచ్చులో భస్మమై
 విలపించి
 ఆ చెలి జాలి చూపులలో నా చితిని పేర్చుకొని
 ఆ హృదయాన్ని ఘోషలో ఈ జీవత్ప్రేతాన్ని
 కాల్చుకొని
 నా తప్పిదానికి ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకొంటాను
 నా భావుకతకు ఉరి పోసుకొంటాను.
 ఎంత ప్రేమో తెలియదుకాని
 ఈ సిలువను వెన్నెల చెలువ కలువను చేసింది
 నా ఇలవేలుపుగా నిలిచింది!
 ఎంత ఆరాధనో తెలియదు కాని
 మండే గుండెలో నిండుగా నిండి అమృతాన్ని
 కురిపించింది
 నాకోసం కర్పూరమై కరిగిపోయింది!

అన్యాయకాంతి గీతం

అశ్వమనస్కంగా
 అనాలోచితంగా
 అన్యాయకాంతిలో అనుభూతి
 అవ్యక్త మధుర భావగీతి!
 సెగలు గ్రక్కే పాదరసాన్ని
 మ్రొంగుతున్నట్లు మవునం
 రంపు పెట్టే ప్రాణాన్ని
 హైరాన పెడుతూ నిశ్శబ్దం!
 మనసు తిన్న చేదు నిజం
 ఎంత తియ్యని స్వప్నం
 మాసిపోని ఆ మధురగాయం
 మయిమరిపించే కొత్త జ్ఞాపకం!
 అంతః చేతనంలో
 అజ్ఞాతంగా తిరుగుతున్న ఆనవాళ్లు
 ఆర్తి వెళ్ళబోసుకునే
 అనాథ కోరికల అరమరికలు!
 ఎంతసేపయినా నరే
 ఈ నిర్వేద పారాయణంలో ఎంత హాయి
 వి అమృతమూర్తో ఎదను మీటి
 అపురూపంగా వినిపిస్తున్న నన్నాయి!
 ఈ నిర్లిప్తంలో ఎంత చైతన్యం
 ఈ జాగృతంలో ఎంత జడత్వం
 వేదనా వేదితాలు జీవపరమాత్మలు
 ద్వైతాద్వైత నివేదితాలు జీవితాలు!

డాక్టర్ గుమ్మనూరు రమేష్ బాబు

తుమ్మలవారి తొలి రచనలు

అభినవ తిక్కన, తెనుగులెంక, కళావ్రహ్మ శ్రీ తుమ్మల సీతారామమూర్తిగారు బహుగ్రంథకర్తలు, జగమెరిగిన కవి పుంగవులు. క్రీ.శ. 1919 నుండి, అనగా వారి 18వ ఏటనుండి వారు తమ రచనలను వెలువరించినప్పటికీ, 1929 నవంబరు 'భారతి' సంచికలో వారు ప్రకటించిన 'ఆత్మార్పణము' లోకంలో వారి తొలి రచనగా ప్రసిద్ధి చెందింది ఆత్మార్పణ రచనకు పూర్వము వారు వ్రాసిన కొన్ని కవితలు ఆ తరువాత వారు ప్రకటించిన ఖండకావ్య సంకలనాలలో పునర్ముద్రితమైనాయి. 'ఆత్మార్పణము'నకు పూర్వము వారు రచించి ప్రకటించిన రచనలను గూర్చి తెలుసుకొందాము.

గుంటూరు జిల్లాలోని తమ స్వగ్రామమైన కావూరుకు రెండు క్రోసుల దూరంలో గల చెఱుకుపల్లి గ్రామంలో క్రీ.శ. 1910లో జరిగిన రాజమన్నురుగారి అవధానాన్ని చూచిన తొమ్మిది సంవత్సరాల వయసుగల సీతారామమూర్తి, అవధానంలో ఇవ్వబడిన సమస్యను, దానికి అవధానిగారు చేసిన పూరణను శ్రద్ధగా విని గుర్తుంచుకొని అదే సమస్యను అదే భావంతో తమ సొంత భాషలో పూర్తిచేసి తమ మొదటి పద్యాన్ని రచించారు. ఆ పద్యమిది.

మునుపున్ రాత్రిచరుల్ విమానములపై మోదమ్ముగానెక్కి మా
పునమున్ జూడుమటంచు నామనముపై గాసేపు పగ్గెత్తి యా
వెనుకన్ నేలకువ్రాలి యూళ్ళ నణింపన్ విల్లందుకొన్నట్టి యీ
కున కమ్మయ్యెను విష్ణుదేవుఁ డహహ! చోద్యమ్ముగా నత్తఱిన్.

ఈ పద్యములోని నాల్గవపాదమే సమస్య.

ఈ పద్యమును రచించునాటికి వారి వయసు తొమ్మిది సంవత్సరాలే అయినా ఆ పయసుకే వారికి అమరకోశము, ఆంధ్ర నామ సంగ్రహము, భాగవత భాగాలు కంఠస్థాలు. ఆ తర్వాత మడి కొకపూటగా, బడికొకపూటగా వారి చదువు పాగింది. తెలుగుభాషలో మరికొంత ప్రావీణ్యత సంపాదించి

ముందుగా కొన్ని శతకాలు వ్రాశారు. అందులో మొదటిది రామ శతకము

"ఇది గుంటూరుజిల్లా రేపల్లె తాలూకా కావూరు గ్రామ నివాసియగు తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరిచే రచియింపబడి మ.రా.శ్రీ తుమ్మల నాగయ్య చౌదరి, నుఖవాసి గోపాలరాయ చౌదరిగార్ల ద్రవ్యసహాయము వలన బెజవాడ వాణీ ముద్రాక్షర శాలయందు బి. కే. స్వామిచే ముద్రింపబడియె 1919". అని రామశతక ముఖపత్రమున కలదు. 13.9.1919 నాటి దీని పీఠికలో తుమ్మలవారు 'నేను కవిత్వము చెప్పనారంభించి యిప్పటి కేడు సంవత్సరములై నది. అనగా నా పదునొకండవయేటనే యలవడి నది. నాటినుండియు నేటివరకేవియో చాటుపద్యములతో గడపితిని గాని గ్రంథమొక్కటియు వ్రాయలేదు.' అని వ్రాసినదానినిబట్టి వారి తొలి గ్రంథము ఇదే అని స్పష్టము. ఈ గ్రంథ ముద్రణకు ద్రవ్యసహాయము చేసిన పై ఇరువురు దీని రచనకు ప్రేరకులు.

కావూరులో గల శ్రీరామ భజన మందిర స్థితుడగు శ్రీరాముని గూర్చి వ్రాయబడిన శతకమిది.

శ్రీకర చరణ! కృపా ర
త్నాకర! ముఖవీణ జితసుధాకర! వరద
ర్వీకరశయన! సీతామహా
నాకరసుణ వినుత! సద్గుణాకర రామా!

'రామా' అన్న మకుటము గల ఈ శతకమును శ్రీకారముతో, ద్విప్రాసతో ప్రారంభించారు తుమ్మలవారు.

తుమ్మలవారిలో గల ఒక విశేష గుణం వారి రచనలకు స్పష్టమైన రచనాకాలమును తెలియజేయటం. ఇది వారి తొలి రచనయైన రామశతకమునుండి ప్రారంభం కావటం విశేషము.

పదునెనిమిది వందల నలు
బది యొకటవ యేట శాలివాహనశక మం
దిది సిద్ధార్థిని వ్రాసితి
ముదమారగ నీదు కరుణ ముద్దులరామా.

కాలివాహన శత సంవత్సరము 1841 అనగా క్రీ.శ. 1919.

“మన చౌదరి యతిప్రాసములకై భంగపాటు చెంది తల గోకికాను” వారు కాదని, “అర్థమునుబట్టి పదములు, పదములలో లీనమైనరీతిని యతిప్రాసములు సునాయాసముగ, నప్రయత్నముగ, స్వచ్ఛందముగ వచ్చిచేర”గా కవిత్వము వ్రాయవలెనని కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు తుమ్మలవారి ‘ఆత్మకథ’కు వ్రాసిన ‘తిలక రచన’లోని మాటలు ఈ తొలి రచనను చదివినప్పుడు కూడ గుర్తుకువస్తాయి.

పేరునకిది రామశతక మైనప్పటికీ, పూర్తిగా రామభక్తి మయము కాదు. ఇది ప్రధానముగా నీతిబోధాత్మకమైనది. నీతితో పాటు జీవిత తత్వాన్ని, లౌకిక సత్యాలను విప్పిచెప్పుతున్నది.

నారదునివలె గానవాతవ్యము గలవాడను కానని, శివుని వలె రామనామసార మెరుగజాలినవాడను కానని, మునులవలె అధిక భక్తి గలవాడను కానని అంటూ ‘ఇక నేఁ జేయున చేమన నొక దండము పెట్టుటయే’ అని ఎంతో వినయంగా నిగర్వంగా శ్రీరాముని భజించారు తుమ్మలవారు.

ఒరునింట కాపురము ఖల
నరసేవయు వైరము దనజ్ఞాతుల తోడన్
శరనిధి సంచారంబును
నిరతము సేయంగ దగదు విక్రము రామా.

అంటూ నీతిని,

కాయమును నిల్పుగా దర
మే యెవ్వరికై నఁగాని మేదినిలో నీ
కాయము నదీతటనం
బైయలరు మహిజమట్టి దారయ రామా.

అంటూ తత్వమును,

మన్నింతు రాలుబిడ్డలు
నన్నలుఁ దమ్ములును ద్రవ్య మార్జించెడు దా
కన్నా! దరిద్రదళలో
కన్నులఁ జూడరు తలంపగా జయరామా.

అంటూ సత్యాలను వ్రబోధిస్తున్నదీ శతకము.

‘ఎన్నఁదగు తారకాతతి నెన్నఁదగు తుషారకణము’ అంటూ పలుతావుల ప్రాచీనకవుల ననుకరించుచు ‘దాసుని తప్పలు దండముతో సరి’ వంటి లోకోక్తులను ప్రయోగిస్తూ తమ తొలి రచనను మనోహరముగా తీర్చిదిద్దారు 18 ఏళ్ళ వయసులో తుమ్మలవారు.

అచ్చయిన రామశతకమును చూచి తుమ్మలవారి మరొక మిత్రులు నాగళ్ళ తాతయ్య చౌదరిగారు కావూరులోనే గల రామలింగేశ్వర స్వామివారి కంకితముగా ఒక శతకమును వ్రాయుదని ప్రోత్సహించగా తుమ్మలవారు వ్రాసిన శతకము

రామలింగేశ్వర శతకము

ఇది ‘రామలింగేశ్వరా’ అన్న మకుటముతో ముత్యేభ శార్దూల విక్రీడిత వృత్తాలతో సాగిన ప్రౌఢ రచన. దీనిని ఆనాటి చెఱుకువల్లి సబ్ రిజిస్ట్రారుగారైన భువనగిరి కోదండపాణిగారు పరిష్కరించగా 1919 డిసెంబరులో తుమ్మలవారు ప్రకటించారు. దీని రచన రెండు నెలలలో పూర్తయినది. ఇందులో భక్తికంఠే నీతిబోధ లభికము. రామాయణ, భారత, భాగవత కథామట్టాలను దృష్టాంతాలుగా ఉటంకిస్తూ ఎన్నో నీతులు కూర్చబడ్డాయి.

తన పూర్వార్జితమైన పాపఫలమున్ దా వెన్క జన్మంబునం దనఘా! పొందక తీరదేరికిని దానా వాలిని గూల నే సిన పాపంబున రామపుండు శబర శ్రేష్ఠాపాతంబునన్ దనువుం బాయడె కృష్ణజన్మమున శ్రీదా! రామలింగేశ్వరా!

పరకాంతానక్తి పలుమార్లు ఖండించబడింది. సుప్రసిద్ధ ప్రాచీన నీతిపద్యాలు కొంత ప్రౌఢంగా పునఃసృష్టి చేయబడ్డాయి.

తనకేనాఁడు సుబోగభాగ్యములు ప్రాప్తంబొనొ యానాఁడె వచ్చును బిల్వం బనిలేకయే గడువడిన్ జుట్టంబు లెట్లన్నఁ జె ర్యసకున్ సీరముజేర వాన గురియన్ బూర్ణంబుగా భేకముల్ మన మోదంబున వచ్చి చేరవే? కుభాంగా! రామలింగేశ్వరా!

‘ఎప్పుడు సంపద గలిగిన’ అనే సుమతీశతక పద్యం పై పద్యానికి మూలముని వేరే చెప్పనక్కరలేదు. తుమ్మలవారి కవితాభ్యాస కృషికి ఈ శతకం ఒక చక్కని నిదర్శనం. చిన్న చిన్న పదాల కూర్పుతోపాటు ఏకసమాసంగా పద్యాన్ని నడిపే నేర్పు కూడా ఈ శతక రచనలో సాధించారు తుమ్మలవారు.

శ్వేతజ్వలధర శీతభూధర శరణీమాత కంజాత సం
జాతాజ్ఞాత ముఖీ నితాబ్జ మిహికా జైవాత్మకాదిత్యభూ
జాతవ్యోమధునీ పటీర దరకాళ వ్యాళదుగ్ధార్ణవ
శ్రీతస్వీసుత వాహవర్ణ సమకీర్తి! రామలింగేశ్వరా!

రామశతకమున 108 పద్యాలు ఉండగా దీనిలో మూడు పద్యాలే కూర్చబడ్డాయి. కొన్ని భావాలు పునరుక్తమైనా తుమ్మల వారి కై తపన, భాషాపటిమ ఈ శతకంలో ప్రస్ఫుటంగా కనిపిస్తుంది. అయినప్పటికీ వ్యావహారిక పదాలు, వ్యాకరణ

దోషాలు కొన్ని కనిపిస్తాయి. ఈ క్రింది పద్యంతో శతకం పూర్తవుతున్నది.

దేవా! కమ్మకుల ప్రభూతుడను దాత్రీన్ సర్వపుణ్యాకీన్
దావో తుమ్మల నారయాత్మజుడ సీతారామ మూర్త్యాఖ్యుడన్
కావూర్గ్రామ నివాసుడన్ శతకమున్ గొతుహలం బొప్ప నీ
పై విశ్వేశ్వర! వ్రాసినాడను నవద్యంద్వబ్దుమందున్ దయా
భావం బూనియు స్వీకరించి ముఖముర్ బ్రాహ్మణ జేయంగ
నీపే దై వమువంచు నమ్మితిని తండ్రీ! రామలింగేశ్వరా!

‘ఆకారంలో అల్పమయిందే అయినా కవిత్వపరంగా అనల్పమైంది’ అని పరిశీలకుల ప్రశంసలందిన తుమ్మలవారి కృతి.

గాంధీ తారావళి

భారత స్వాతంత్ర్య రథసారధిగా రంగప్రవేశము చేసిన వెంటనే భారతీయులకు భగవద్వ్యరూపుడైనా గాంధీ. కవులీ మహనీయుని అవతార పురుషునిగా కీర్తించటం ఆనాడే ప్రారంభమైంది. “నేనీ చిన్నిపొత్తమును వ్రాయుటకు గారణము శ్రీమన్నారాయణావతారమగు మహాత్మా గాంధీగారి యందలి భక్తియు, వారి యుద్యమమునందుగల విశ్వాసోత్సాహములు తప్ప పాండిత్యబలము వలన గాదు.” అని తుమ్మలవారు వ్రాసిన దానినిబట్టి వారి దృష్టిలో గాంధీగారికి గల స్థానము వ్యక్తమగుచున్నది.

‘మహాత్మా! గాంధీనామ ప్రభూ’ అన్న మకుటముతో వ్రాయబడిన ఈ తారావళి 1921లో ముద్రించబడింది.

ఏయే తీర్థములందు గ్రుంకి మఱి యేయే వేల్పులం గొప్పనో
యేయే నోములు నోచెనో మఱియు నేయే దానముల్ సేసెనో
యేయే పుణ్యము లాచరించెనో గుణాబ్ధి! నిన్ను గాంచంగ నా
హా! యీ భారతమాత శ్రీయుత మహాత్మా! గాంధీనామ ప్రభూ!

వెలసెన్ గాంధీ మహాత్ముడంట చెలియా! విన్నావపే భారతీ
యులకున్ నాయకుడంట తావన వరేణ్యుడంట తద్దేవునిన్
గొలువన్ మేలగునంట యంచు గనకాంగుల్ రాటముల్ ద్రిప్పుచున్
దలతుర్ విన్ననిశంబు భక్తిని మహాత్మా! గాంధీనామ ప్రభూ!

కేవలము గాంధీని గూర్చిన స్తోత్రప్రశంసలే కాక, ఆనాటి వర్తమాన స్థితిగతులను కూడ వివరించారు.

పన్నుంగట్టగ శక్తిలేక దొరలం బ్రార్థింప లాభంబు లే
కెన్నో కష్టము లందియింది తుదకిండే నీడి పాకాలలో
నున్నారెంతటి త్యాగమూర్తులహా! యూహింప చీరాల వా
రన్నా! యేరికి వింతగాదిది మహాత్మా! గాంధీనామ ప్రభూ!

1920లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంవారి ఆదేశాలమేరకు చీరాల మునిసిపాలిటీవారు విధించిన అధికమైన ఇంటిపన్నుకు నిరసనగా చీరాల ప్రజలు ఆంద్రురత్నగారి నాయకత్వంలో ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించారు. దీనికి మహాత్ముని ఆమోదం లభించింది. ఇళ్ళలో లేనపుడు పన్నేమి విధిస్తారు అన్న భావంతో చీరాల ప్రజలు ఇళ్ళను వదిలి చీరాల బయట పాకాలు వేసుకొని నివసించిన సందర్భాన్ని గుర్తుకు తెస్తున్నది పై పద్యం. అలాగే పల్నాటి ప్రజల పరాక్రమాన్ని, గాంధీగారి అనుయాయుడు కొండా వెంకటప్పయ్యగారిని కూడా ఈ తారావళిలో ప్రస్తావించారు తుమ్మలవారు.

1922లో ‘మహారాజ రాజశ్రీ తు. లక్ష్మీనారాయణ చౌదరి, తు. అప్పారాయ చౌదరిగార్ల ద్రవ్యసహాయమువలన’ తుమ్మల వారు వెలువరించిన మరొక కృతి

నామదేవ చరిత్రము

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి ‘శ్రీ మహాభక్త విజయము’ నందలి నామదేవుని కథలో గల ముఖ్య భాగాలను గ్రహించి ‘వర్తమాన పారక ప్రపంచ సమృతములగు కీర్తనలు, తోహరలు, పద్యగద్యములతో హరికథా రూపంగా దీనిని రచించారు తుమ్మలవారు. ‘దుండుభినామాబ్ధి మందాశ్వయుజ శుద్ధ విదియ సుశ్రీయుక్త వేళయందు’ ప్రారంభించబడిన ఈ రచన మిత్రుల ప్రోత్సాహంతోను, సీతాపతి కృపావిశేషంతోను అనతికాలంలోనే పూర్తికాబడి అదే సంవత్సరం మార్గశిర శుద్ధ నవమినాటికి ప్రకటించబడింది. అప్పటికి తుమ్మలవారి వయసు 21 సంవత్సరములు. ఈ గ్రంథంలో తుమ్మలవారు కావూరు శ్రీరామాయామాత్యుని తమ గురువుగా పేర్కొన్నారు. తమకు గల ‘బాలకవి’ అన్న బిరుదును ప్రకటించుకున్నారు.

‘నామదేవ చరిత్రము’ నందలి ప్రధాన కథ ఇది:

మహారాష్ట్ర దేశమునగల పండరిపురము ‘ధరణీ తరుణి మణి సుందర కంబుగ్రీవరత్నదామ విరాజితరళం’బట. ఈ పుర వర్ణన మనుచరిత్రములోని ‘మహికంఠహార తరళస్ఫూర్తిన్ విడంబించుచున్’అన్న అరుజాన్పదపుర వర్ణనను అనుసరణ. ఆ పురంలో ‘కామరుల మీదనో కూతుండ్రమీదనో శుల్కము ల్లిగ మ్రింగ జూచువారు, ఆ ప్తి కొంచెము పాళ్ళధికంబు లగునంచు పుట్టుబిడ్డల గుంట బెట్టువారు....కానరాశౌషధంబునకైన”. అని ఎటువంటివారు లేరో చెప్పుతారు. ఆ పురంలో దామాణీ అనే పాండురంగ భక్తుడు సంతానం కొరకు స్వామిని ప్రార్థించగా, స్వామి కలలో కనబడి ‘రేపు ఉదయం భీమానదిలో ఒక బోలుడు

ముత్యపు చిప్పలో కొట్టుకొని వస్తాడు. అతడిని పెంచుకో' అని పెలవిస్తాడు. అలాగే దామాజీ ఆ బాలుని తెచ్చి నామదేవుడనే పేరున పెంచుతుండగా 5 సంవత్సరముల వయసుకే ఆ బాలుడు విష్ణుభక్తుడై తోటిబాలురకు భక్తినువదేశిస్తాడు.

తీయ్యని వెలిమాను తెనె త్రాగెడు తేటి
యుమ్మొత్త చెట్లకు నులుకనట్లు
మిన్నేటి తరగల మీద నూగెడు నల్వ
తత్తడి గుంటలన్ దాకనట్లు
మామిళ్ళ చిగురుల న్వరగిన కోవెల
కొండగోగుల జేరకుండునట్లు
నిండు చందుని వెన్నెల లారగించి ని
వ్వల పుల్లు పెన్మించు దలచనట్లు

దమ్మి కన్యామి యడుగు కెందమ్మిబత్తి
కడలి పుట్టువు ద్రాపించి యెడదంతో
మైకమెక్కించి పెరకోర్కె మానిపించి
వెన్నునిం జూడవలయునో యన్నలార!

ఒకనాడు నామదేవుడు స్వామికి నైవేద్యము నివేదించి ఆరగింపుమని ప్రార్థించగా స్వామి దానిని ఆరగిస్తాడు. ఈ విషయమును తెలుసుకొని ఆశ్చర్యపడి చురునాడు దామాజీ కుమారునితో గుడికి వెళ్ళగా నామదేవుడు మరల నైవేద్యమును గ్రహింపుమని స్వామిని ప్రార్థిస్తాడు. 'నీ తండ్రిని బయటకు పొమ్మను. అప్పుడు గ్రహిస్తాను' అన్న మాటలు వినిస్తాయి. దానికి నామదేవుడు కోపించి 'స్వామీ! నా తండ్రి పాతకదూరుడు. నీకు పక్షపాతము వద్దు. ఇలా ఆయితే నిన్ను అల్లరి చేస్తాను' అని పోబోగా స్వామి సాక్షాత్కరించి వారి కానందాన్ని కలిగిస్తాడు. నామదేవుడు రాధాబాయిని వివాహమాడి నారాయణుడనే కుమారుని కంటాడు. భక్తితత్పరుడై భుక్తికై ఆలోచించడు. ఇల్లు గడవని స్థితిలో తల్లి మందలించగా స్వామిని ప్రార్థిస్తాడు. స్వామి వర్తకుని రూపాన నామదేవుని ఇల్లు చేరి రాధాబాయికి పదివేల వరహాలను ప్రసాదించగా 'ధనము పాపాలమూట' అని నామదేవుడు దానిని పేదలకు దానమిస్తాడు.

జ్ఞానదేవుడనే భక్తుడు స్వామివారి అంగీకారముతో నామదేవునితో కలిసి తీర్థయాత్రలకు బయలుదేరి మార్గమధ్యంలో 'కుమార! నీ వేదిధంగా పొందురంగని ఉపాసించితివి.' అని నామదేవుని ప్రశ్నిస్తాడు. నామదేవుడు 'నేను వేదశాస్త్రాదులను వల్లె వేయలేదు. యోగాభ్యాసకుడను కాను. మూఢభక్తుడను' అంటూ ఇంకా ఇలా అంటాడు.

ఈశ్వరదత్తమౌ యీ శరీరంబును
ఈశ్వరసేవకే యిచ్చినాడ
నాతదౌసంగిన హస్తముల్ శిరమును
జీతంబు జిహ్వయు జెవులు కనులు
బుద్ధియు బాదముల్ బూజింపగా మ్రొక్క
స్మరియింప గీర్తింప శ్రద్ధతోడ
గళల నాలింప మంగళ విగ్రహము జూడ
నన్యంబుపై రోయ నమ్మహాత్ము

నకు బ్రదక్షిణముల జేయిటకు నిరంత
రంబు నుపయోగ పఱచి కాలంబు గడుపు
చున్నవాడను తెలియని పిన్నవాడ
గలిత మన దుష్కృతాభావ! జ్ఞానదేవ!

వీరువురు ఢిల్లీ చేరినపుడు అక్కడి పాదుషా నామదేవుని గూర్చి విని అతనిని వరాభిషేచదలచి చనిపోయిన ఒక ఆవును బ్రతికించమనగా నామదేవుడు నాలుగు రోజుల వ్యవధిని కోరతాడు. పాదుషా ఇద్దరు భటులను వారికి కాపలాగా నియమిస్తాడు. నామదేవుడు హరిని భజించి నాల్గవరోజున ప్రత్యక్షం చేసుకొని ఆవును బ్రతికించమనగా హరి నామదేవుని కోరికను మన్నించి ఆవును బ్రతికిస్తాడు. ఈ విషయమును తెలుసుకొని పాదుషా నామదేవుని శరణు కోరి అతనికి భక్తుడౌతాడు.

నామ, జ్ఞానదేవు లిరువురూ దేశాటన చేస్తుండగా ఒక శివరాత్రినాడు నాగనాథ దేవాలయములో సంకీర్తనలు చేస్తారు. ఆ ఆలయ పూజారులు వారిని ఆలయమునుండి బయటకు నెట్టి వేస్తారు. ఆ రాత్రి శివుడు ప్రత్యక్షమై వీరి కీర్తనలను వింటాడు. దేశాటన పూర్తిచేసుకొని ఇంటికి చేరి వీరోచితేభుడనే దేశికుని శిష్యుడై నామదేవుడు జగం మిథ్య అని గ్రహించి గుడికి వెళ్ళక ఇంటిలోనే దైవపూజ చేస్తుంటాడు. ఒకరోజు స్వామి నామదేవుని ఇంటికి వచ్చి 'నా సేవ మరచిపోయావా' అనగా నీకంటె అన్యం లేదు అని జవాబిస్తాడు. స్వామి నామదేవుని భక్తిని ఎన్నోరీతుల పరీక్షిస్తాడు. ఒక ఏకాదశినాడు స్పృహ త్రాహ్మణ వేషంలోవచ్చి భోజనమును కోరగా ఈరోజు ఏకాదశి కనుక భోజనము లేదని చెప్పగా అతడు మరణిస్తాడు. నామదేవుడు రెండు చితులను పేర్చి ఒకదానిపై వృద్ధుని ఉంచి మరొకదానిపై తానుండగా పొందురంగడు ప్రత్యక్షమై నామదేవుని భక్తిని కొనియాడి రక్షిస్తాడు. నామదేవుడు హరిభక్తిని వీడక చివరకు ఆ హరి నన్నిధికి చేరతాడు.

తుమ్మలవారి యీ హరికథ ఆ రోజులలో తగిన ప్రచారాన్ని పొందింది. తిరుపతిలో కొందరు హరిదాసులీ కథను గానంచేసి ప్రచారం చేశారు. తుమ్మలవారి అనంతర కృతులలో కన్పించని శృంగార వర్ణన ఈ హరికథలో కన్పిస్తుంది. నామ దేవుని భార్య సోయగాన్ని వారిలా వర్ణించారు.

ఏ మందు నా యింతి సొంపు
కామిని రతికై న గలిగించు తలవంపు
కోమలి నేరీతి దామర బుట్టిన
సామి చేసెను బల్బనందై న పూబంతి.

ఆ మహిళాబలీ యందంపు టిలై న,
మోము పాలకడలి బాలు నేలు
చామకండ్లు గండుమీల వండ్లు
శ్రీమించు మగరాల చాలు.

భామ ముంగురు లుంగరాలు పాల
గీముల్పయిడి బొంగరాలు కురు
లా మధువంబుల బోలు నా
భామిని నూగారు పామన గాజాలు.

విద్దెలలో దమ్మి గడ్డెపై గొలువుండు
పెద్ద పెండ్లామును వంచు మేని
నిద్దంపు జిగి క్రొత్త మీంచు చెక్కు
లద్దంబుల నపహసించు నడక

లద్దిరా యేస్తును మించు నడుము
కద్దో లేదో యనిపించు మింబ
ముద్దియె కెమ్మోవికంచు దోచు
దద్దయ్య గోరులు తారల నిర్జించు"

కావూరులో తుమ్మలవారి ఇంటికి దగ్గరలో రామకృష్ణయ్య గారనే పూజారి ఉండేవారు. వీరిరువురు ఎంతో అన్యోన్యంగా ఉండేవారు. రామకృష్ణయ్యగారు 1925 నవంబరులో మరణించగా వారి స్మృతిచిహ్నంగా తుమ్మలవారు రచించిన కృతి

రామకృష్ణ స్మృతి

'నా ప్రాణమిత్రుడగు బ్రహ్మశ్రీ రావూరు రామకృష్ణ శర్మగార స్తమించుటచే మిత్రమరణ సంజనిత దుఃఖమున నీ చిన్నిపొత్తమును నూరు పద్యములతో వ్రాసితిని. వారి జీవిత చరిత్రమంతయు నీ పద్యము లందిమిడియున్నందువలన మరల నిందు వ్రాయమానితి'నని తొలి పలుకులో వ్రాశారు 'బాలకవి' తుమ్మలవారు.

1923 నవంబరులో ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రానికి ఎన్నికలు జరుగుతున్నాయి. గాంధీగారి పిలుపు ననుసరించి కాంగ్రెసువారు ఎన్నికలను బహిష్కరించారు. తుమ్మలవారు గాంధీగారి సిద్ధాంతాలను ఆచరిస్తూ కాంగ్రెసు తరపున గ్రామాలకు వెళ్ళి అక్కడి ఓటర్లకు ఎన్నికలలో పాల్గొనవద్దనే గాంధీగారి ఆదేశాన్ని వినిపించి తదనుగుణంగా వారిని కర్తవ్యోన్ముఖులను చేస్తూ రేపల్లె పరిసర గ్రామాలైన సజ్జావారిపాఠెం, ఉల్లిపాఠెం మొదలైన గ్రామాలలో పర్యటించి పల్లపట్ల గ్రామం చేరి ప్రచారం చేస్తూఉండగా కావూరునుండి మరొక కాంగ్రెసు కార్యకర్త వారికి అండగా వచ్చారు వారు వస్తూ వస్తూ రామ కృష్ణయ్యగారి మరణవార్తను మోసుకు వచ్చారు.

కటకట! పల్లపట్ల యను గ్రామమునన్ బనిమీద నుండగా
పటుతరమైన యా యశనిపాతముభంగి మదీయకర్ణ సం
పుటముల యందు తాకె హితవుంగవ! నీ మరణంపువార్త యెం
తటి కుటిలాత్ముడయ్యెను విధాత విజాన్వయ రాగహీనుడై.

అంటూ శతకాన్ని కొనసాగించి 29 సంవత్సరాల ప్రాయంలో మరణించిన మిత్రునికై విలపిస్తూ ఇలా ముగించారు.

కన్నులను గాలు దుఃఖాశ్రు కణములై
గాల్వలై పాఠఁ దడిసెను కాగితంబు
కలము గంపించె మతిచెడె కండ్లుఁ దిరిగె
నాపు చున్నాఁడనింక నీ విలాప కవిత!

1923 నాటికి ఒక స్మృతికథకం వెలువడటం విశేషమే.

తుమ్మలవారు శతకములు, హరికథలే కాక

మహేంద్ర జననము

అను నాటకాన్ని కూడ వ్రాశారు.

"రేపల్లె వాస్తవ్యుడు శ్రీ విఘ్నేశ్వర దేవాలయ ధర్మకర్తయునగు పట్టారు వెంకయ్య తన వంశ చరిత్రము నెఱిగించునదియు, స్కాంద పురాణాంతర్గతమగు శంకర సంహితలో 155వ అధ్యాయమున గల యితీవృత్తము నాచారము జేసికొని బ్రహ్మశ్రీ నాదెండ్ల పురుషోత్తమ కవిగారిచే నాండ్రమున నొక చిన్న పద్యకావ్యముగా వ్రాయబడినదియునగు "మహేంద్ర పురాణ"మును గ్రంథమును నాటక రూపమున వ్రాసియందని నన్ను గోరుటచే నేనీ గ్రంథమును రచియించితి" నని తొలి పలుకులో గ్రంథరచనను గూర్చి తుమ్మలవారు వ్రాసు కొన్నారు. ఈ గ్రంథాన్ని పట్టారు వెంకయ్యగారే అచ్చు వేయించి నట్లు తుమ్మలవారు వ్యక్తిగతంగా తెలియజేశారు. ఇది 1924లో

రాజమండ్రిలోని దేశీయ విద్యాలయ ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రించబడింది. అచ్చుతప్పులు కుప్పలు.

75 పుటల పరిమితిలో 5 అంకములుగా వ్రాయబడిన ఈ నాటకములోని ప్రధానకథ మేదరలు, జన్మ స్మృత్యాంతమునకు సంబంధించినది. ఈ కథాభాగము చాల చిన్నదగుట వలన దీనికి పూర్వరంగముగ సతీదేవి దక్షునిచే అవమానించబడి శరీర త్యాగముచేసి హిమవంతుని పుత్రికగా జన్మించి పరమేశ్వరుని పెండ్లాడిన కథ కూర్చబడింది.

పార్వతి పరమేశ్వరుని పెండ్లాడిన పిదప ఒకనాడు భర్తను తాను సతీదేవిగా దేహత్యాగముచేసి పార్వతిగా జన్మించుటకు గల కారణమును అడిగింది. దానికి పరమేశ్వరుడు భర్తతో భార్యకు ఎడబాటు లేకుండా చేసే భూర్పపుటీ వ్రతము - మూసి వాయనాల నోము - మహాత్యమును చెప్పి 'దాక్షయజ్ఞిగా ఉన్నప్పుడు నీవా వ్రతము చేయలేదు కనుక ఆ ఎడబాటు కలిగింది' అని సమాధానమిచ్చాడు. పార్వతి తన మందమతిని నిందించుకొని వెంటనే ఆ వ్రతాన్ని చేయడంపెట్టింది. పరమేశ్వరుడు తన సర్పహారాలనుతీసి మహేంద్రవర్చతముపై వెదురుచెట్టుగా పుట్టమని ఆదేశిస్తాడు. ఆ వెదురుచెట్లను చీల్చి చేటలు అల్లటానికి కొందరు ప్రమథులను నియమిస్తాడు. వారు ఆ పర్వతంమీద పుట్టన వెదురు ఆడవికి వెళ్ళి పార్వతీదేవి నోముకు కావలసిన చేటలనల్లి పంపించారు. పార్వతీదేవి ఆ నోము నోచి "తన్మహాత్వంబు వలన శంకరాంధాంగంబున గలసి ప్రాణనాథునితో భావ్యతముగా ముండు భాగ్యము" పొందినది. పార్వతీదేవి భాగ్యాన్ని చూచిన లక్ష్మి, సరస్వతి మొదలగువారు తాము కూడా ఆ నోము నోచబోగా వారికి కావలసిన చేటలను తయారు చేయటానికి కొన్నాళ్ళు ఆ ప్రమథులు అక్కడే ఉండవలసి వచ్చింది.

అదే సమయంలో కొందరు దేవకన్యలు మహేంద్రవర్చతముపై విహరిస్తూ ఈ ప్రమథులను చూచి మోహించి వారిని పెండ్లాడి వారివలన సంతానాన్ని పొందారు. పరమేశ్వరుడు ప్రమథులను కైలాసానికి తీసుకువెళ్ళుటకు మహేంద్ర వర్చతానికి వచ్చినపుడు ప్రమథుల కుమారులు తాము కూడ కైలాసానికి వచ్చే కోరికను వెల్లడిస్తారు. 'పరోపకారమే పరమధర్మము కనుక మీరీ భూలోకంలోనే ఉండి మూసివాయనాల నోము నోచే శ్రీలకు కావలసిన చేటలను అల్లికమ్మ'ని ఒక ప్రమథుడు కుమారులకు చేసిన బోధకు శంకరుడు సంతోషించి "మీరు మహేంద్ర నగవాసులు గాన మహేంద్రులనియు, మేంద్రులనియు దెలుగుబాసలో మేదరలనియు వంశనామములు గలిగియుండురు

గాక" అని ఆ కుమారులను దీవించి ప్రమథులతో కలిసి కైలాసానికి మరలి వెళతాడు.

ఇదీ మాహేంద్ర జనన నాటకకథ. ఈ నాటక రచనలో సందర్భానుసారముగా తుమ్మలవారు సాధారణ ఛందస్సులలో 135 పద్యాలను రచించారు.

శ్రీకారంతో ప్రారంభించబడి, సంస్కృత నాటక సంప్రదాయానుసారంగా నాంది రచించబడింది. ఈ నాందిలో 'నామదేవ చరిత్రము'లో కవివివరాలను తెలిపే 'శ్రీకరంబై ....' ఇత్యాదిగా సాగే సీసపద్యం నాటకాని కనువుగా మార్చి రచించబడింది. దాని ఎత్తుగీతిలో తుమ్మలవారు

'బానుకులభూష రామకృపా విశేష

లబ్ధిలనదాండ్ర కవితా విలాపి'

నని తమనుగూర్చి చెప్పుకున్నారు. 22 ఏండ్ల వయసులో వారలా చెప్పినా, తరువాత తరువాత తమ కవిత్వం వాణి వర ప్రసాద లబ్ధమనే వారు విశ్వసించారు.

ఇక, ఈ నాటకంలోని ఒకటి, రెండు ఘట్టాలను గమనిద్దాం.

పిలువని పేరంటానికి పోరాడన్న శంకరునితో సతీదేవి

జననియును జన్మభూమియు ననెడు రెండు

క్షితిని 'స్వర్గాదపి గరీయసి' యటంచు

బలుక్కుచుండురు పెద్దలే పగిది నిపుడు

బుట్టినింటికి నక్కటా! పోవకుండు.

అని వాడులాడి తండ్రి యాగమునకు వెళ్ళింది.

'...పిలువక చనుదెంచి నట్టిదాని

కింత సిద్ధాంతమేల రాద్ధాంతమేల

గూటికై వచ్చితివి పెక్కు మాటలేల

గూడు గూరలు తృప్తి గుడిచిపొమ్ము'

అంటూ దక్షిణామెను చులకన చేసి శంకరుని తెగడి 'వచ్చినదారి పొమ్మికన్' అని ఈసడిస్తాడు. దానికి సతీదేవి దుఃఖించి ప్రాణత్యాగమొనర్చుకొనగా ఆ విషయాన్ని నారదుని వలన విని పరమేశ్వరుడు మోహంతో నిలపిస్తాడు. ఈ సందర్భంలో నారదుని నోట శ్రీ మోహాన్నిగూర్చి తుమ్మలవారు చెప్పించిన నాలుగు పద్యాలు మనోహరాలు. అందులో ఒకటి ఇది.

అయ్యగారు చచ్చెనని సాని ప్రక్కలో
నున్న సుతునితోడ నొకడు చెప్ప
'జావనిమ్ము పీను నీ వీడినే దెత్తు'
రనుచు పక్క నందు రబ్రమేమి

మనస్సుని బూడిచేసి తపోదీక్షను విడిచి వెళ్ళిన పర
మేశ్వరుని భర్తగా పొందటానికి పార్వతి తపోవిష్ణును పూని
నపుడు మాయాశంకరునకు పార్వతికి జరిగిన సంభాషణలో
శ్రీనాథుని హరవిలాసములోని పద్యభావాలు ప్రచురంగా కన్పి
స్తాయి. తన వివాహ నిర్ణయమునకు రాయబారిగా సప్తరులకు
మారుగా సందీశ్వరుని పంపుతాడు పరమశివుడి నాటకములో.

దేవకన్యల, ప్రమథుల పరస్పర అనురాగ భావాలు,
ప్రణయ సన్నివేశాలు ఆంధ్ర ప్రబంధాలలోని రసవద్భట్టాలను
స్ఫురణకు తెస్తాయి.

'నేరెఁజేటియనల్ దెచ్చి నీరజాపు
సానబెట్టిన తాపొడి చల్లి మెదిపి
పదను నుద నిడి చేసెనో పద్మభవుడు
వీని గాకున్న గలదె యీ మేనికాంతి'

అన్న మనుచరిత్ర పద్యభావాన్ని తుమ్మలవారిలా విప్పి
చెప్పారు. "వీరి శరీరచ్ఛాయ నేమని పఠింతును. నిజముగా నా
పరమేష్టి వీరల సృజియింపు తరి జంబూనదీ పంకంబునం దంబు
జాపుని సానబెట్టిన చూరము గలిపి సుధారసంబున జక్కగా
భాకమొనర్చి యద్దానిచే నీ యువకుల గాత్రంబు నిర్మించియుండ
వచ్చు. లేకున్న నీ తక్కు బెక్కులుండుట దుర్లభము గదా!"

మహాంధ్ర పర్వతంపై గల వెదురుల ఉపయోగాలను
ఇలా వివరించారు.

ములుగజ్జలగు సేద్యమును జేయువారికి
బిల్లనగ్రోవురా బిల్లలకును
గొలపాత్రలగు గృహస్థుల తెల్లవారికి
గురువృద్ధులకు నూతకోలలగును
క్షితి సర్వజనులకు జేకజ్జలగుదుండు
బిల్ల కీ కాదారపడుచునుండు
వాసంబులగును నివాసంబులకు నెల్ల
దడులకు నుపయోగపడుచునుండు

నొసర గావడిబద్దల కుపకరించు
జల్లలం జేటలను జాప జల్లెడలం
తట్టలం బుట్టలను మంచి పెట్టియలను
దిట్టముగ నల్ల వచ్చు నీ చెట్టువలన

ఇంతేకాక వెదురు నియం రోగ నాశమట. వెదురులు
ఈశ్వరుని సర్వహర ప్రతిరూపాలు ఉనుక ఈ రెంటిని ఇలా
అభేదాన్ని చెప్పారు.

వనవాసంబును నిడిపయు
నునుపును మెఱుగారు మణులనుం దాల్చుటయున్
గనుగొన నివ్వెదురులకున్
మునుపటి వణిరాజు చిహ్నము కనుపట్టున్.

ఇవి కవి ప్రతిభకు నిదర్శనాలు.

తుమ్మలవారి ప్రసిద్ధ రచనలలో శృంగార పరనలు లేవు.
అవి నామదేవ చరిత్రములోను, ఈ నాటకములోను కన్పిస్తాయి.
ఈ దృష్ట్యా ఇవి నిలువై నవి.

గ్రంథరూపంలో వెలువడిన ఈ తొలినాటి రచనలే కాక
వివిధ పత్రికలలో ముఖ్యంగా భారతి, ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది
సంచికలలో అచ్చయి తరువాత తుమ్మలవారి ఖండకృతుల
సంపుటాలలో చేరని మరికొన్ని తొలినాటి రచనలు కూడ
కన్పిస్తున్నాయి. అసీ ఇవి:

వాసిరెడ్డి వేంకటాద్రినాయుడు
బమ్మెర పోతరాజు సృష్టి
ఆశీర్వాదము
ఆంధ్రలక్ష్మీ సృసింహ స్తోత్రము
శ్రీకృష్ణ వేణుగానము
శ్రీకృష్ణ ప్రళంస
వేమన తారావళి
నిరాళ.

ఇక, అచ్చుపడటండా లోకంలో వ్యాప్తి కాకుండా ఉన్న
తుమ్మలవారి తొలినాటి కృతులు ఇవి.

పురాంతక శతకము
రామవ శతకము
బిల్ల జీయము (జంగం కథ)
అన్నిదాన ప్రభావము (జంగం కథ)
వసుచరిత్ర (నాటకము)

ఈ అముద్రిత రచనలు ఈనాడు లభించవు. ఈ రచనా
కాలంలో లోకం వారిని 'బాలకవి'గా సంభావించినదని వారి
విదంగా చెప్పకొన్నాం.

'శతకముల్ హరికథల్ జంగమకథలు
నాటకంబులు వ్రాయు నవయౌవనమున
గన్నాడ నే 'బాలకవి' యన్న విరుదు'

(నా కథలు పుట 234)

ఆనాడు వారికిది సార్థకమైన విరుదు.

తుమ్మలవారి పద్యరచనా పరిణతిని పరిశీలించటానికి వారి
ముద్రితమైన తొలి కృతులను పునర్ముద్రించి అందరికీ ఆందు
బాటులోనికి తేవటము ఆవశ్యకము.

ఈ మాసం - మీ నక్షత్రఫలం

మార్చి - 1989

మేషం (ఆశ్విని, భరణి, కృత్తిక 1పా)

ఆశ్వినివారికి తొలి పదిహేను రోజులు, శ్రమ, కార్య విలంబం, కుభకార్యముల నిమిత్తము, సంతాన నిమిత్తము కొంత వ్యయము, వ్యాకులత్వం, త్రిప్పట జరిగినప్పటికీ నెల మూగవ వారమంతా కార్యసిద్ధి జరుగును. 14, 15 తేదీలలో సంతానమునకు నలతచేసి నిమ్మళించును. విద్యార్థులకు ప్రోత్సాహ కరంగా ఉండును. ఉద్యోగులకు మంచి అభివృద్ధి కలుగును. కర్షకులకు, వ్యవసాయదారులకు మంచి లాభము కలుగును.

భరణి వారికి గతంలోకన్న ఈ నెలంతా మంచి ప్రోత్సాహ కరంగా నుండును. విద్యార్థులకు అనుకూలమైన కాలము. గతంలోని ఋణ, ధన బాధలు తీరిపోవును. శత్రువులు మిత్రులగుదురు. రాజకీయవాదులకు అనుకూలంగా నుండును. కుభకార్యములు ఫలించును. ఉద్యోగులకు అభివృద్ధి కలుగును. సంతానమునకు అన్నివిధాల అభివృద్ధి కలుగును. కాని శరీరశ్రమ హెచ్చు.

కృత్తిక 1పా. వారికి 16వ తేదీవరకు శ్రమ, నలత, అధిక వేడిమి కలిగించును. మానసికంగా ఆందోళన కలుగును. ఎందరు పెద్దలు అనుకూలంగా ఉన్నా, కార్యసిద్ధి వాయిదా పడుచుండును. ధనం విపరీతంగా వచ్చినను, పనికిమాలిన వ్యయమే హెచ్చుగా నుండును. విద్యార్థులకు, ఉద్యోగులకు, రాజకీయవాదులకు మంచి ప్రోత్సాహకరంగా నుండును. కాని బంధువులతో మాటవట్టించుట, విరోధము వచ్చును.

మృషభం (కృత్తిక 2, 3, 4పా. రోహిణి, మృగశిర 1, 2 పా)

కృత్తిక 2, 3, 4పా. వారికి కుభకుభమిశ్రవలం కలుగును. ఆదాయమునకు మించి వ్యయము జరుగును. మాటిమాటికి ఏనో కొన్ని సమస్యలు తలపెత్తి మానసికంగా కొంత వ్యధను కలిగించి తొలగిపోవును. రాజకీయవాదులకు బొటాబొటగా జయం కలుగవచ్చును. బయటివారందరికీ ఈ నక్షత్రంవారు ఎంతో సుఖముగా ఉన్నట్లు అనిపించేట్లు ఉన్నను, లోలోపల అనంత్రప్రీతితో గడపుట జరుగును. 16వ తేదీవరకు ఉష్ణాధిక్యము కలుగును.

రోహిణి వారికి 17వ తేదీనుండి శ్రమ, త్రిప్పట, ఉష్ణాధిక్యము మొదలగునవి కలిగించును. మంచి అనుకూలంగా నుండును. అన్ని కార్యములు ఫలించును. కుభకార్య ప్రయత్నములు జరుగును. ఉద్యోగ, వ్యాపార, వ్యవహారములన్నీ ఫలించును. సంతానమునకు అన్నివిధాల అభివృద్ధి కలుగును. సంసార, కుటుంబసౌఖ్యము కలుగును. ధనలాభము బాగుగా నుండును. విద్యార్థులకు, ఉద్యోగులకు, వర్తకులకు, కర్షకులకు, రాజకీయవాదులకు అన్నివిధాల అనుకూలంగా నుండును.

మృగశిర 1, 2పా. వారికి శారీరకంగా శ్రమ, మానసికంగా ఆందోళన హెచ్చుగా నుండును. ఎంత డబ్బు వచ్చినా, లగ్జరీ ఖర్చులకు, బంధుమిత్రులు మొదలగువారికి ఖర్చు పెట్టి, పెద్ద పరుగులకు పోయి, ఇంతో, అంతో ఋణము చేయుట జరుగును. భార్యకు స్వల్పంగా ఆనారోగ్యం, కుటుంబంలో కలతలు, నలతలు కలుగును. పెద్దలతో మైత్రి, పడుగురిలో మాటగొరవం కలుగును. విద్యార్థులకు, ఉద్యోగులకు, రాజకీయ నాయకులకు అతి శ్రమమీద ఫలితం కొనసాగును.

మిథునం (మృగశిర 3, 4పా. ఆర్ద్ర, పునర్వసు 1, 2, 3పా)

మృగశిర 3, 4పా. వారికి భార్యకు స్వల్పంగా నలతచేసి నిమ్మళించును. కుభకార్య ప్రయత్నములకు అటంకము కలుగును. అనుకోనివిధంగా ధనవ్యయం జరుగును. ఉద్యోగులకు, విద్యార్థులకు, వర్తకులకు అన్నివిధాల మేలు కలుగును. సంతానమునకు అన్నివిధాల అభివృద్ధి కలుగును. సోదరునకు నలత చేయును. లేదా సోదరమూలకంగా ధనవ్యయం, చిక్కులు కలుగును.

ఆర్ద్రవారికి కుభకుభ మిశ్రవలం కలుగును. శ్రమ హెచ్చు. ఫలితం తక్కువ. అయినా పెద్దలతో పరిచయము వలన కార్యములను సాధించుకొనగలరు. సంసార సౌఖ్య భంగము, ప్రీతి ఆరోగ్యభంగము, పనికిమాలిన ఖర్చులు అధికంగా జరుగును. విద్యార్థులకు, ఉద్యోగులకు, వర్తకులకు, వ్యవసాయదారులకు అన్నివిధాల ఉత్సాహకరంగా ఉండును.

పునర్వసు 1, 2, 3పా. వారికి మంచి ఉత్సాహం కలుగును. పరిస్థితులు అనుకూలంగా లేకపోయినా, ఉత్సాహం, ఆత్మవిశ్వాసం, కృషి, వట్టుధర్మ మొదలగు వానివల్లనే కార్యమును జయించుట జరుగును. అన్ని విషయములలోను ఎదురైన చిక్కుల నధిగమించి విజయమును పొందుదురు. 17వ తేదీనుండి శరీరంలో నలత, వేడిమి, ధనవ్యయము హెచ్చుగా నుండును. సోదర మూలకంగా ధనవ్యయము కలుగును.

కర్కాటకం (పునర్వసు 4 పా. పుష్యమి, ఆశ్లేష)

పునర్వసు 4పా. వారికి 17వ తేదీనుండి శ్రమ, వేడిమి, త్రిప్పట, వ్యయప్రయాసలు మొదలగునవి జరుగును. 10-17 తేదీలమధ్య సౌఖ్యభంగము, భార్యకు నలత చేయును. ప్రయోజనం లేని పనిభారంతో విశ్రాంతి ఉండదు. వ్యవహారములలో చివరకు సందేహం అయినా విడిగా విజయం కలుగును. విద్యార్థులకు, ఉద్యోగులకు, వర్తకులకు అన్ని విధాల అభివృద్ధి, లాభము కలుగును.

పుష్యమి వారికి 10వ తేదీవరకు భార్యకు నలత, శ్రమాధిక్యం వలన బడలిక కలుగును. కార్యవిజయం, ధనలాభము, ఉద్యోగంలో అభివృద్ధి కలుగును. రాజకీయాలలో అభివృద్ధి, పదవీగౌరవము, ప్రజాసన్మానము జరుగును. సువర్ణ వస్త్రాభరణ ప్రాప్తి కలుగును. విద్యార్థులకు, కార్మిక, కర్షక, వర్తకులకు, మంచి శుభప్రదమైన కాలము

ఆశ్లేష వారికి 10-18 తేదీలమధ్య శ్రమ, సౌఖ్యభంగం కలుగును. ధనదాయం బాగుండును. కాని ధనం అధికంగా ఖర్చుగును వర్తకులకు, విద్యార్థులకు కొంత జయం కలుగును. రాజకీయవాదులకు అధిక వ్యయప్రయాసలతో విజయం కలుగును. మనస్సునకు ఏదో విషయం గురించి కలత కలుగును. ఎన్ని ఆటంకాలు, చిక్కులు వచ్చినను, చివరకు శుభాంతంగా విజయం, సంతోషం కలిగించును.

సింహం (మమ, పుబ్బ, ఉత్తర 1పా.)

మమ వారికి కొంత అనుకూలంగానే ఉండును. శుభకార్య ప్రయత్నములు ఫలించును. చాలకాలమునుండి ఫలించక వాయిదా పడుచున్న వ్యవహారము లన్నియు సిద్ధించును. ధనము అనేక విధముల కలిపవచ్చును. ఈ నక్షత్రం వారందరికి రాజకీయాలలో విజయం కలుగును. విద్యార్థులకు, ఉద్యోగులకు, వర్తకులకు మంచి ఉత్సాహకరంగా ఉండును. 19-23 తేదీలమధ్య శ్రమాధిక్యం వలన బడలిక కలుగును.

పుబ్బవారికి 17 తేదీనుండి శరీరంలో నలత, శ్రమ కలుగును. శుభకార్య ప్రయత్నములకు ఆటంకము కలుగును. మానసికంగా అందోళన తగ్గినను, శ్రమకు తగిన ఫలితం కూడ పూర్తిగా కలసిరాదు. రాజకీయవాదులకు సామాన్యము. ధనవ్యయం మాత్రం అధికంగా జరుగును. మొత్తంమీద ఈ నక్షత్రం గలవారందరికి శుభాశుభ మిశ్రఫలం కలుగును.

ఉత్తర 1పా. వారికి గురుబలం తక్కువ. శుభకార్య ప్రయత్నాలకు, పుణ్య ధర్మకార్యములకు ధనం అధికంగా వ్యయం జరుగును. రాజకీయవాదులకు ఆశాభంగము, విద్యార్థులకు విజయం, వర్తకులకు, కర్షకులకు, శ్రమజీవులకు కొంతలో కొంత మేలుగా నుండును. ఉద్యోగులకు సర్వవిధాల అభివృద్ధి కలుగును.

కన్య (ఉత్తర 2, 8, 4 పా. హస్త, చిత్ర 1, 2 పా.)

ఉత్తర 2, 3, 4పా. మొదటిపాదం వారికంటే బాగుగానే ఉండును. అయితే మొదటి 15 రోజులు శ్రమ హెచ్చుగా నుండును. మిగిలిన గ్రహస్థితి అనుకూలంగా ఉండుటవలన గతంలో స్తంభించిపోయిన పనులన్నీ చక్కచక్క నెరవేరుచుండును. శుభకార్య ప్రయత్నాలు నెరవేరును. సంతానమునకు అన్ని విధాల విద్యారంగములలో బాగుగా రాణించును. రాజకీయవాదులకు మంచి మేలు ప్రతిష్ఠలు, ప్రజాసన్మానము జరుగును. మొత్తం మీద గతంకంటే అన్ని విధాల మేలు కలుగును.

హస్త వారికి గతంకంటే మేలుగా ఉంటుంది. గతంలోని మానసిక శ్రమ తొలగిపోవును. పరిస్థితులు అనుకూలించును. ధనము అనేకవిధముల కలిపవచ్చును. కాని అప్పుడప్పుడు తటస్థించిన పనికిమాలిన వ్యయముక్రింద జరుగును. వ్యాపార వ్యవహారములన్నీ వాటంతటవే పరిష్కారమునకు దారితీయును. మొత్తంమీద సర్వులకు మంచి శుభఫలితము జరుగును. 17వ తేదీ దాటినప్పటినుండి శరీరంలో వేడిమి కలుగుచుండును

చిత్ర 1, 2పా. వారికి నలత, శ్రమ, త్రిప్పట, శరీరంలో తాపం మొదలగునవి కలుగును. వ్యవహారములలో ధనం రాబట్టు కొనుటకై ఉన్న డబ్బు ఖర్చుగునేకాని ఫలితం మాత్రం రాదు. మొత్తంమీద అర్థారముగా సుఖం, విజయం, కార్యసిద్ధి కలుగును. సంతృప్తి తక్కువగా నుండును. భార్యకు నలతచేసి నిమ్మళించును. శుభాశుభ మిశ్రఫలం కలుగును.

తుల (చిత్ర 3, 4 పా. స్వాతి, విశాఖ 1, 2, 3 పా.)

చిత్ర 3, 4 పా. వారికి శ్రమ హెచ్చుగా నుండును. త్రిప్పట, తేదం కలుగును. నెలంతా మరింత గడ్డుగానే ఉండును. బంధువులతో విరోధము, మాటవట్టింపులు కలుగును. తాహతుకు మించిన బుద్ధులు పెరుగును. ఇది రాజకీయవాదులకు, విద్యార్థులకు, వర్తకులకు మరింత హెచ్చుగా నుండును. మొత్తముమీద ఈ నక్షత్రం గలవారందరికి సామాన్యముగా నుండును.

స్వాతి వారికి 16వ తేదీవరకు శ్రమ, వేడిమి హెచ్చుగా నుండును. భార్యకు నలత చేయును. ఆదాయమునకు మించిన వ్యయం జరుగును. కుటుంబంలో అకారణముగా కలహములు, స్పర్ధలు జరుగును. ఉద్యోగ వ్యవహారములు సాఫీగా కొనసాగి పోవును. విద్యార్థులకు, ఉద్యోగులకు, వర్తకులకు, వ్యవసాయ దారులకు అతి శ్రమమీద ఫలితం కొనసాగును.

విశాఖ 1, 2, 3 పా. వారికి 17వ తేదీనుండి శరీరశ్రమ, మనోవైకల్యం ఉండును. వ్యవహారములన్నీ అనుకూలంగా జరిగిపోవుచుండును. 3, 4 వారాలలో భార్యకు అనారోగ్యము చేసి నిమ్మళించును. ధనము అనేకవిధముల కలసివచ్చును. విద్యార్థులకు, రాజకీయవాదులకు, వర్తకులకు లాభదాయకముగా నుండును. సంతానమునకు అన్నివిధముల అభివృద్ధి, ఉద్యోగంలో మంచి అభివృద్ధి కలుగును.

వృశ్చికం (విశాఖ 4 పా. అనూరాధ, జ్యేష్ఠ)

విశాఖ 4 పా. వారికి 17-31 తేదీలమధ్య సౌఖ్యభంగము, శరీరంలో నలత, శ్రమ, వేడిమి కలుగును. శుభకార్యములకు ఆటంకము కలుగును. వ్యయం అనుకొననివిధంగా విపరీతంగా జరుగును. మానసికంగా కొంత క్లేశం కలుగును. రాజకీయవాదులకు 16వ తేదీవరకు మేలుకలుగును. విద్యార్థులకు, ఉద్యోగులకు, వర్తకులకు మంచి ప్రోత్సాహకరంగా నుండును.

అనూరాధ వారికి నెలంతా అనుకూలంగానే ఉండును. ఆరోగ్యం బాగుగా నుండును. గతంలోని ఒడుదొడుకులన్నీ పూర్తిగా తొలగిపోవును. లోగడ విరాళ చేసుకొన్న వ్యవహారములు ఫలించి ధనలాభం కలుగును. శుభకార్యములు ఫలించును. బంధుమిత్రాదుల తోడ్పాటు లభించును. విద్యార్థులకు, రాజకీయ వాదులకు, వర్తకులకు మంచి అనుకూలమైన కాలము.

జ్యేష్ఠ వారికి గ్రహబలం బాగున్నది. ఉద్యోగంలో మంచి అభివృద్ధి కలుగును. కుటుంబంలో శుభకార్యములు ఫలించును. అయితే దర్బా, బాదార్యములకు, సుఖవిలాసములకు ధనవ్యయం హెచ్చుగా జరుగును. నూతనగృహాది లాభము కలుగును. రాజకీయాల్లో మంచి విజయం, పరపతి, పదవీ గౌరవము, బంధుమిత్రుల చేరిక మొదలగునవి జరుగును.

ధనుస్సు (మూల, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాషాఢ 1 పా.)

మూల నక్షత్రంవారికి గతకంటె కొంత బాగుగా నుండును. మొదటి పదిహేను రోజులు శ్రమ హెచ్చు. రాజకీయ వాదులకు మంచి పేరు ప్రతిష్ఠలు, శ్రావణమాసము జరుగును. అయితే శుభకార్య ప్రయత్నములకు ఆటంకము కలిగి వాయిదా పడుచుండును. ఆదాయమునకు మించిన వ్యయం జరుగును. పోటీ పరీక్షలకు వెళ్ళేవార్లకు మేలుగా నుండును. ఉద్యోగులకు, వర్తకులకు, వ్యవసాయదార్లకు అన్నిరంగాలవారికి లాభదాయకముగా నుండును.

పూర్వాషాఢ వారికి శరీరశ్రమ, నలత, స్వల్పంగా అనారోగ్యము చేయును. ఆర్థికంగా తొట్టుపాటు కలుగును. అతి స్వల్పంలో సాధించవలసిన పనికి కొన్ని వారములు కూడ వట్టును. మొదట పదిరోజులు మతింక నలత చేయును. భార్యకు కూడ స్వల్పంగా నలతచేసి నిమ్మళించును. వ్యయం హెచ్చుగా నుండును. శత్రు ఋణబాధ హెచ్చుగా నుండును. ఆత్మీయులతో విరోధము, మాటవట్టింపులు వచ్చును.

ఉత్తరాషాఢ 1 పా. వారికి కొంత సామాన్యముగా నుండును. ధనవ్యయం కలుగును. 16వ తేదీవరకు ఉష్ణాధిక్యం, శ్రమ కలుగును. శరీరంలో అనారోగ్యం లేకపోయినా, ఏదో అనారోగ్యంతో బాధపడుచున్నట్లు అనిపించును. మానసికంగా దిగులు కలుగుచుండును. ఉద్యోగ వ్యవహారములన్నీ అనుకూలముగా నుండును. రాజకీయ నాయకులకు సామాన్యముగా నుండును.

మకరం (ఉత్తరాషాఢ 2, 3, 4 పా. శ్రవణం, ధనిష్ఠ 1, 2 పా.)

ఉత్తరాషాఢ 2, 3, 4 పా. వారికి కుటుంబంలో ధన వ్యయము, కలతలు ఉన్నను, ఏదోవిధముగా సర్దుకొనిపోవుట జరుగును. అవసరములకు తగినట్లు, ఎప్పటికప్పుడు సర్దుబాట్లు జరిగి సరిపోవుచుండును పెద్దగా తొట్టుపాటు ఉండదు. బంధు మిత్రాదుల మూలకంగా ధనవ్యయం హెచ్చుగా నుండును. 16వ తేదీవరకు శ్రమ, వేడిమి కలుగును.

శ్రవణం వారికి నెలంతా రాజయోగదాయకముగా నుండును. అనుకొన్న పనులన్నీ నెరవేరును. సువర్ణ వస్త్రాభరణప్రాప్తి కలుగును. సోదరీ సోదర వర్గముతో మంచి అనుకూలంగా ఉండును. వారివలన మేలు కలుగును. శుభకార్య ప్రయత్నాలు నెరవేరును. ఉద్యోగులకు ప్రమోషను కలుగును. విద్యార్థులకు, వర్తకులకు, వ్యవసాయదారులకు మంచి ప్రోత్సాహకరంగా నుండును.

ధనిష్ఠ 1, 2 పా. వారికి నెలంతా కార్యవిఘ్నం, శరీరశ్రమ, ఆవేశంతో తొందరపడి పనులుచేసి, తర్వాత విచారించుట, బంధువులతో విరోధం మొదలగునవి జరుగును. అయితే సంతానమునకు మాత్రం అన్నివిధాల అభివృద్ధి కలుగును. తరచు ప్రయాణములు చేయును. అవన్నీ సఫలములు కాక ధనవ్యయ

Statement about Ownership and other Particulars about Newspaper, BHARATHI

From IV [See Rule -8]

1. Place of Publication : VIJAYAWADA
2. Periodicity of Publication : MONTHLY
3. Printer's Name : S. Radhakrishna
Whether Citizen of India : Yes.
Address : 14-14-21, Mallikarjuna Rao Street, Vijayawada - 520 003
4. Publisher's Name : S Radhakrishna
Whether Citizen of India : Yes.
Address : 14-14-21, Mallikarjunarao Street, Vijayawada - 520 003
5. Chief Editor's Name : S. Radhakrishna
Whether Citizen of India : Yes
Address : 14-14-21, Mallikarjuna Rao Street, Gandhinagar, Vijayawada-3
6. Names and Addresses of Individuals who own the News paper and partners or share holders holding more than one percent of the total capital
(1) Name : S. Kamakshamma, 1, Luz Avenue Mylapur, Madras - 600004, (2) S. Radhakrishna, Address : 14-14-21, Mallikarjuna Rao Street, Gandhinagar, Vijayawada-3, (3) Name : S. Nageswara Rao, Address : 1, Luz Avenue, Mylapur, Madras - 600 004, (4) Name : S. Rajeswari, Address : 14-14-21, Mallikarjuna Rao Street, Gandhinagar, Vijayawada-3, (5) Name : S Seshamma, Address : 1, Luz Avenue, Mylapur, Madras - 600004, (6) Name : G. V. Subba Rao, Trustee Amrutha Dharma Nidhi, Address : 42-45 Luz Church Road, Madras - 600004, (7) Name : S. Ramayamma, Address 1, Luz Avenue, Mylapur Madras - 600004, (8) Name : P Satyanarayana, Address : Plot No. 28, Bhagyalakshmi Nagar, (Behind Kalpana Talkies), Hyderabad - 500380, (9) M/s. Sambhu Prasad & Sons P. Ltd. 63, Rayapattah High Road, Madras - 600004, (10) Mr. M. S. Kini, 1-9-1122/3/1, Dayananda Nagar, Hyderabad - 500004, (11) Sri V. Sundaram, No. 20 First Main Road, Thiruvannamipur, Madras-14, (12) Sri R. Gopalakrishna, 79 Venkateswaranagar, Kottivakkam, Madras - 600041, (13) Sri S. Sreeramamurthy, 63 Rayapettah High Road, Madras - 600004, (14) Master S. V. S. Arvind, 1, Luz Avenue, Madras - 600004, (15) Smt. P. Nageswaramma, 1, Luz Avenue, Madras - 600004, (16) Dr. P. S. N. Murthy, 8-2-322, Banjara Hill, Hyderabad.

I, S. Radhakrishna hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

S. RADHAKRISHNA,

1-3-1989

Signature of Publisher.

మగుట జరుగును. ఉద్యోగులకు, విద్యార్థులకు కొంత మేలు కలుగును.

కుంభం (ధనిష్ఠ, 4 పా. శతభిషం, పూర్వాభాద్ర 1, 2, 3 పా.)

ధనిష్ఠ 3, 4 పా. వారికి 1, 2 పా. వారికంటే కొంత మేలుగా నుండును. అయితే మానసికంగా వ్యథ, ఆందోళన, ధనవ్యయము, పనికిమాలిన ఆలోచనలు, ప్రతి విషయంలోను ఉద్దేకం హెచ్చుగా నుండును. రాజకీయంగా విజయం కలిగి పలుకుబడి హెచ్చుగా నుండును. కుటుంబంలో సుఖశాంతిలు వృద్ధి పొందును. కాని ఋణము పెరుగును.

శతభిషం వారికి తలచిన పనులన్నీ నెరవేరినా, తగినంత ధనవ్యయము కూడ హెచ్చుపాళ్ళలో జరుగును. కాని అనుకూలంగా ఉండుటవలన ప్రతి పని దానంతటా నెరవేరినా, ఈ సత్ప్రసాదము పని నెరవేరే మో అని విపరీతంగా ధనవ్యయం చేయుదురు. స్వల్పంగా ప్రయాస పడుదురు. కుభకార్య ప్రయత్నాలకు అటంకము కలుగును. 16వ తేదీవరకు ఉష్ణాధిక్యం కలుగును.

పూర్వాభాద్ర 1, 2, 3 పా. వారికి కుభకార్యప్రయత్నములు విశ్చయమగును. రాజకీయవాదులకు మంచి విజయం కలుగును. ఉద్యోగులకు, వర్తకులకు బాగుగా లాభించును. తలపెట్టిన పనులన్నీ వాటంతటా నెరవేరుచుండును. విద్యార్థులకు మంచి ప్రోత్సాహకరంగా నుండును. 17వ తేదీనుండి శరీరంలో వేడిమి, శ్రమ కలుగును.

మీనం (పూర్వాభాద్ర 4 పా, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతి)

పూర్వాభాద్ర 4 పా. వారికి 17వ తేదీనుండి వేడిమి, శ్రమ కలుగును. మంచి ధనలాభం కలుగును. ప్రతి విషయంలోను ఉత్సాహం, చొరవ బాగుగా నుండును. కార్యవిజయం కలుగును. రాజకీయవాదులకు విధిగా విజయం కలుగును. విద్యార్థులకు, వర్తకులకు, వృత్తిపనివారికి నూతన వస్తుసంపాదనము జరుగును. ధనం పుష్కలంగా లభించును.

ఉత్తరాభాద్ర వారికి ఆరోగ్యం బాగుండును. కుభకార్య ప్రయత్నములు జరుగును. రాజకీయవాదులకు విజయం తథ్యం. ప్రజాగౌరవ సన్మానములు బాగుండును. సద్గోష్ఠి, సత్సహవాసం కలుగును. కుటుంబంలో సుఖశాంతిలు వృద్ధి పొందును. బంధుమిత్రాదులతో మంచి అనుకూలత కలుగును. అన్నివర్గాల వారికిని కుభాభివృద్ధిని కలిగించును.

రేవతి వారికి నెలంతా కుభప్రదమైన కాలము. కుభకార్య ప్రయత్నాలకు, బంధుమిత్రాదులకు వ్యయం హెచ్చుగా జరుగును. కుటుంబ సంసారసౌఖ్యం బాగుగా నుండును. ఉద్యోగ, వ్యాపార వ్యవహారములలో అనుకూలంగానే ఉండును. ఉత్సాహం, ఆనందము, సుఖము కలుగుచుండును. విద్యార్థులకు, వర్తకులకు, మంచి ప్రోత్సాహకరంగా ఉండును.

సిద్ధాంతి: నిష్కల వేంకట సత్యసుబ్రహ్మణ్యం

శతాబ్ది శిఖరము నధిగమించిన వేంకట పార్వతిశర్వర కవులు

ఈ కవిపుంగవులు మనలో ఒకరై నిన్న మొన్నటివరకు సంచరించిరి. మనమొగని శ్రీనాథ, తిక్కన, పెద్దనలను స్మరించుకుంటూనే వున్నాము. ఇప్పుడు వారిని స్మరించుట మన విధి కాదా! మన భాగ్యవశమున వారి పురివారలై నవ్యసాహిత్య కల్పాణ మందిరానికి పునాదిరాయి వేసిరి. కవిత్వమెలా వుండాలో వారు వరవడిపెట్టి చూపిరి. కవిత్వ మనలు తిక్కనగారి దృక్పథంలో

లలిత పద హృద్య పద్యం
బులన రథార్థంబు ఘటిత పూర్వావరమై
యలతి యలంతి తునియలుగ
హల సంధించిన విధంబు నమరగ వలయున్.

అక్షరాలా వీరి కవిత్వమట్టిదే!

వీరిచువురు జన్మించిన గ్రామములు వేరు. వారి శృతులు భిన్నములు. కవనమును కలిపి ఒక శుభసహాయన కీ॥శే॥ నడకుడుటి వీర్రాజు పంతులుగారిచే 'జంటకవులు'గా వెలయింప బడిరి. నాటినుండి వారి లేఖనినుండి వెలువడిన అనేక కావ్యములు, నవలలు, అనువాద సాహిత్యములు, నాటకములు, గేయములు ఆంధ్రదేశపు నాలుగుచేరల ముంచెత్తినవి. క్రొంగొట్టి పోకడ లతో ప్రాచీన సంస్కృతిని వీడక అధునాతన సాంప్రదాయముల మేళవించి నవరసముల నొలికించి కవనధారల వర్షించి ఆంధ్ర భాషా సరోవరమున రాజహంసలై నూతన గవులకు హాయిలు జూపి నడకలు నేర్పిరి.

జంటకవులై అవధానముల సేయలేదు. వేదికలపై గండ పెండేరములు, కనకాభిషేకములు ఆశించలేదు. పీఠికాపురమున "కవులన మేమే వేరొక్కరుండ రగ"రని గర్వించలేదు.

ధనాధ్యులరు తమ కావ్యముల నంకితమిచ్చి పడుపుకూడు భుజించ లేదు. అద్యయీ భావమున జీవాత్మ పరమాత్మల ఐక్యమును తమ వ్యక్తిత్వములోనే నిరూపించిరి. ప్రకృతి నారాధించి అందలి సౌందర్య మెట్లు గ్రహింపవలెనో విప్పిచెప్పిరి. ప్రేమ భావము భగవంతుని యెడలనే చూపి తుచ్చ కాముక చింత దరి చేరనీక మానవతావాదమున తమ వెలుగు చూపిరి. వారు నిరసించి నది కుకవులను, మానవునిలోని అంతశ్శత్రువులను మాత్రమే. సాంప్రదాయపరులను రెండు చేతులతో నాహ్వనించి సమ భావమునే తమ ప్రవృత్తిలో, రచనలలో, నడవడిలో చూపిరి.

వారికి ఆంధ్రదేశము చేసినదేమి? ఏమియు లేదనే చెప్ప వచ్చును. కాని వారు ఆంధ్ర ప్రజకు, భాషకు చేసిన సేవ ఎన లేనిది. అందుకు వారితెంతైనా ఈ నేల ఋణపడి ఉన్నది. ఇప్పటికైననూ, అకాడమీవారుగాని, విశ్వకళా పరిషత్తులుగాని వారి పేరనొక శాశ్వత చిహ్నమునకై ఆంధ్రభాషలో యూని పర్సిటీ స్థాయిలో పతకములను, స్కాలర్ షిప్పులను యిచ్చి గౌర వించుట నిధి శాశ్వతముగా పీఠికాపురమున వారి స్మృతిచిహ్నము నేర్పరచుట ధర్మమైయున్నది. అక్షర చిత్రణమున వారిని నేనిట్లుహించి కీర్తించుచున్నాను.

సాల మున్నీటి లోపల తేలియాడెడు
హంసల బోలి విహారములను
హరి హరాద్వైతమే ఆకారముల దాల్చి
వాకొను రచితలో వీరమగుడు
పీఠికాపుర రాజవీధుల నడయాడు
జంట రాజగణ సాత్త్వికములు
ఒకరితో మాట్లాడ నురుతర గరన
విరియు వెన్నెలవాన వేరొకరిది

మూతి మీసము లేకున్న భీతి యొకట
మీసములనుండి చిరునవ్వు మెరయు నొకట
వాు వేంకట పార్వతీశ్వరులు కవులు
జంట చేతుల వ్రాసి యశంబు గనిరి.

వాు కీర్తి కాంక్షులు గారు. ధనపిపాస లేదు. సన్మానముల నాశంప లేదు. వారి కావ్యములు, రచనలు రవ్వంత యోపికతో చదివి ఆ యస్మృతధారల నాస్వాదించినప్పుడే వారికి మనమొసగు నివాళి కాగలదు.

ఈ కవులకు 1943 డిశంబరులో రాజమహేంద్రవరమున కీ॥శీ॥ సొంతి రామమూర్తిగారు అధ్యక్షతను వహిస్తూ సన్మాన సభ జరిగినది. అందు శ్రీరామమూర్తిగారు తమ యువన్యాసములో యన్నమాటలు: "కవిత్వం వేరు, జీవితం వేరుగాదు. తెలుగు దేశము, తెలుగుదనము, హిందూత్వము బహిఃప్రపంచములో అంతరాత్మను చూచుచు, చంపుచు, దానితో సమ్మేళన మగు చుండును. రెండు లోకములలోగూడ మన జీవనము వ్యాపించిన దని, చూచెడు బహిఃప్రపంచముకన్న చూడని అంతర్లోకమే యధార్థమని నమ్మేడి మానవజాతి హిందూజాతియే. మనకడనుండి మతము గైకొనిన చైనా కూడ యీ ధర్మమును గ్రహించలేదు.

పాశ్చాత్యులకు లోకమే నిజము. ఆత్మ మాయ. చైనావారు ఆత్మ యున్ననూ లేకున్ననూ లోకము నిజమనియు దానితోనే మన జీవనము సరిచూచుకొనవలెననియు నమ్మెదరు. మనము పరలోక మెట్లు మాయకాదో యట్లే యిహలోకమును మాయ కాదని నమ్మెదము. అంతర్సహిః ప్రపంచములు రెండునూ నిజమే. అందుకే ఆత్మయే బ్రహ్మమందుము. శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు ఈ తత్త్వమును గ్రహించి భౌతిక, ఆధ్యాత్మిక తత్త్వవిజ్ఞానములను రెంటినిగూడ వారి రచనలలో తెలియజేసినారు. కవిత్వము జీవనమునుండి వేరుకాదు. జీవనమే కవిత్వము. జనులు, కవులు, యతులు మూడు విధములుగా జీవనము ననుసరింతురు. జనులకు ఆశ, కవులకు భావము, యతులకు అనుభవమును ప్రాధాన్యములు. కవులకు మనస్సునుండి పాటలెలులో, జనులకు మట్టినుండి పంటలు అట్లే. కవుల పాటలకు మాటలుండవలెను. వారి భావములు రూపములు చాల్చవలెను. యతుల పాటలకు మాటలు లేవు. వారి పూరుపునకు రూపము లేదు. వారి శక్తికి ఖండత్వము లేదు. జనుల ఆశలు, యతుల అనుభవములు, రెంటినీ గ్రహించిననే కవుల రచన ఆనందముగ, శాంతిపూర్ణముగ నుండును. ఆంధ్రులకీ తత్త్వము నైజము. ఈ కవులిది గ్రహించినారు."

సన్మాన పత్రములో ఇంకనూ వారి నిట్లు కొనియాడిరి "మీ 'కావ్య కుసుమావళి' పరిమళించినది. మీ 'ఏకాంతసేవ' ఫలప్రదమై లోకమున బృందావనము వెలసినది. మీలో ఒకరు హృదయం, ఒకరు మేధ. ఒకరు పార్వతి, ఒకరు శివమూర్తి ఒకరు రసమూర్తి, ఒకరు రసతంత్రవేత్త. వెరళి వేంకట పార్వతీశ్వర కవులైరి.

వీరు తిరుపతి వేంకట కవులవలె సింహగర్జనలు చేసి దద్దరింపజేయలేదు. కొప్పరపువారివలె హుటాహుటీ ధణాధణా మ్రోగి జనులకుంచలేదు. కృష్ణశాస్త్రి, విశ్వనాథలవలె ఊరూరా సభలు జరిపి కళ్లు బైర్లు కమ్మించలేదు.

"భావనా బలమున్నది ప్రకృతియున్నది
దిష్టముండిన పదముల కేమి కొరత"

అనే ధీమాతో మైరాను లేకుండా కవిత్వ వ్యవసాయం చేసిన వారు వీరు. వీరిలో ఉపక్రమి ఎక్కడా కనుక్కోలేము."

ఇంతకంటే సమకాలీన మహావ్యక్తియొక్క సదభిప్రాయ మింకేమి కావాలి?

ఇక వారి రచనలలోని కొన్ని మచ్చుతునకలూ వారి కవితా విశిష్టతలూ ఈ క్రింది యుదాహరణలలో గమనించతగియున్నవి.

1. అసలు కవిత్వం ఎలా ఉండాలో, కవియొక్క మనత యెట్టిదో ఇట్లు తెలిపారు.

"కవిత కవి మూలమున కవి కవితవలన
మనతర స్థితినుండుట గలుగుచుండు
కవిత బోలిన మధుర వస్తువులు లేవు
కవుల బోలిన ధన్యమానవులు లేరు."
అని వక్కాణించారు.

2. దుష్కావ్య రచనల నిట్లు నిరసించిరి.

"అరసి చూడ నిరర్థక మగునయేని
నక్షర సమిష్టియే పదమునగ గాడు
లోక హిత లక్షణయుతంబు గాకయున్న
బద్ధ గద్యాత్మకంబై కావ్యంబుగాదు.
హృదయ భావంబును వెలయింపకున్న
కలము పట్టిన మాత్రాన కవులుగారు
ఉచితగతి రసదాపంబు లొప్పుకున్న
కవులు వ్రాసిన దంతయు కవితగాదు.

అల్లిబిల్లిగ వద్యంబులల్లు కొరకె
గణ యతి ప్రాసముల గట్టిగా గుడించి
వద్యములలోన వద్యములే వన్నుకొరకె
ఓష్ట మస్పర్శకంబు నిర్వోష్యమగుచు

ద్యక్షర ద్యక్షరై కాక్షరంబు లనుచు
ద్రాస గతులంచు శబ్ద చిత్రంబు లనుచు
సర్వ గురు లఘువర్ణ ప్రవారమనుచు
వర్ణ వాక్యవశీ విదంబనము కొరకె

వ్రాయబడినని యెల్ల కావ్యంబులగునె?
నెల్ల ధర్మంబు లక్షరాకృతిగ జేసి
హృదయ ఫలకంబునందు చిత్రింపజాలు
నట్టి కావ్యంబె సత్కావ్యమగు నిజంబు"

అని నిరూపించారు.

3. అద్యతన ముక్త ఛందో గద్యాత్మక రచనల గురించి వారి యభిప్రాయము:

సీ॥ గణ యతి ప్రాసలక్షణము లేమిటి 'కై డియా'
కుంటువడి పోవుననెడివారు
గణముంట దగ 'నై సుగా' నుండు జదువద
క్కినవి "యూసులెన్న"ని తెరలువారు
వ్యాకరణంబేల వలదు "మైండున" తెక్కు
నట్లు వ్రాయంగ వలయు ననెడివారు
కాదొక్క కవి ప్రయోగంబున్నజాలు "స
పై" చేయనగునని పలుకువారు
నగు మహానుభావులు కవులైరి నీకు
బ్రాణములు మీడిని వచ్చె నచ్చటచట
విబుధులున్న వారమృతంబు వేయగలరొ
యురక చూచుచు నుండెదరో తెలుంగ!"

పాండు రోగము కలవాని హేళమువోలె
బై పూత మెరుగుల వద్యములును
నబలుని యంగంబులట్లు సీరసములై
వసివాళ్లు వారిడి వచనములును
సరవి నున్నత్త ప్రసంగంబుల బోలి
కడు నసందర్భ దుష్కల్పనలును
కల్లు ద్రావినవాని కారుకూతలు వోలె
బడ బడ లాడెడు పాడు పదము

రివియు నవియును యని యెక్క యడగ రాక
వెడలుచుండె నీనాడు వివేకమును స్వ
భావము నను మాటయె లేదు; పదకవులకు
నకట! యికమీద నెటులానో యాంధ్రభాష!

కేవల శ్లేషయే కా లయును కావ్య
మాధురి కను బుద్ధి మామదాక
మన నారిలేక సాకమున గ్రంథము వ్రాయ
కవి ప్రౌఢుడనువాడు కడచుదాక
దీర్ఘ సమాసములే తెగి వ్రాయకుండిన
తేలిక యను పెట్టి తీసుదాక
నొక శబ్దమగు పల్కులుగడు వద్యంబులే
హృద్యంబులను నాడు లేగుదాక

దలచినప్పుడె యెన్నో వద్యములు వ్రాయ
దగు నన్నపులు జనించుట తగ్గుదాక
నెంత తపియించినను నీకు నెప్పటివర
వెలయు భాగ్యము గలుగదో తెలుగువాస!

పండితుల్ మొదలు బాబునివరకు జదువ
దెలియగల యట్టి గ్రంథముల్ వెలయుదాక
నవి స్వభావాన్నితంబులై యలరుదాక
నాంధ్రభాష సమభివృద్ధి యగుట కల్ల.

అని వాపోవుచూ,

"కవిత రసవంతమై సులలిత శయ్యా చమత్కృతి కాల
వాలమై వెన్నెలతేట నిగ్గు పనయును, అరవిందపు రేకు
మృదుత్వమును పదములు పదార్థాన్నియ జాళువా పసిండి
మెరుగుల ధశదశ్యమును గలిగి కావ్యనాయకలలో ప్రత్యేక
వ్యక్తిత్వ మొంది కొనియాడ దగియున్నది" అన్నారు.

4. కావ్యేంద్రిక భాషయే శరీరమని వక్కాణించుచు

శక్తి వెలియైన కావ్యోక్తి సాదనంబు
యెల్ల జీకటి యింటిలోని సరుకులు
ఎన్ని ఋతువులు గలిగిన నెట్లు పూచు
మహి వసంతాగమము లేక మావిమోక?

5. భక్తి భావమున వీరి రచనలు పోతనగారికి సాటివచ్చుననుట
అతిశయోక్తి కాదు. భక్తితో వినములై మానవుని యల్పత్వ
మెంతటి యహంకారమును పెంచునో తెలుపుచూ దాని
వ్యర్థత్వమును ఇట్లు చెప్పిరి.

“కుక్క గొడుగు క్రింద కూర్చుండి
చత్రాధిపతి ననుకొని జడిబడలు వడితి
చలి ముడిగితి వడ గడలితి”.....”

కుమ్మరి సారెపై జేరి భూచక్రమెల్ల
నా యధీనంబని నమ్మి దండధరుండనై
కన్నుగానక యలజడి బడితిని
మేను తెలియక త్రిప్పలు బడితిని.

నా రాచరికమెల్ల నాశనమయి పోయినది
నా యహంకార భూత ముడిగిపోయినది
గొడుగు ముడిగి పోయినది
అధమ మర్త్యుడనని నేడరసితి ప్రభూ!”

భక్తిపారవశ్యముగ “వేంకటేశ్వర స్తుతి”లో మనలను ఏడు
కొండలూ ఎక్కించి ఆరోహణ క్రమములో పైకి తీసికొని
పోయిరి.

“కలవాడా! భువనైక మాత కమలా
కల్యాణి వక్షంబునన్
గలవాడా! యవపర్గ నిర్గమన మా
ర్గ శ్రేణు తానేడు కొం
డలవాడా! జిగిమించు క్రిందకుకు బం
డారంపు బంగారు వ
ల్వలవాడా! యని నిన్ను బిల్లు నలమే
ల్యంగా మనోనాయకా!

6. కర్మ అనుభవించుటలోగల తుష్టి-అనంతత్వ ఎట్లు మేళవించి
వుండునో నిరూపిస్తూ ధనవిపాస, దానికోసం వదే అగచాట్లు
తగవని నిష్కర్షగా నిరసిచినాం.

“తన తల్లి తగకయి తాయమేదియాయని
ప్రేమతో తన చేత బెట్టినట్లు
కరుణతో నాకీపు గట్టిపెట్టిన గుట్టు
పుట్టువు ఫలము పోగొట్టుకొనక
ఇష్టమో రష్టమో ఎరుగక ననుభవించి
చుచును యుంటినించుకంతయు తరుగలేము?
రేవుండదను భయముచే నేను
తక్కువ చేకొని తినుచుంటినా

ఇదియైనచో వెంటనే నిను బట్టుకొని
ఏమియైనను బెట్టమని పదింపదిగ
నొంతునని నీవె దీని నక్షయంబు
చేసితివో నిజమాడుము ప్రభూ!”

“కాని యైనను చేత లేని ఈ సమయమందును, నేను ధనాధ్యుని
వలెనే ధైర్యగరిమతో నిలిచియున్నాడను. దంబము సూచి
లోకంబు నెట్లయినను మోస మొనరింపనగు గదా యని కాదు.

నాతో ఒక కాసు వెంటదేని నేనిప్పుడు దానికై పరి
తపించుట ఎందులకు? దాని జూతునేని పోవునపుడది నా తోడ
రావలదే! అది వలదు. నాకు శాశ్వతమైన భక్తిధనము గడించు
కొంటిని. దాని తలపులో నినుగొలుతు నాకేమి లోపము ప్రభూ!”

మరియొకచో కుష్కకవనముల నిరసనము చూడతగియున్నది.

“కాయపై శతకంఠకముల గన్నంతనే
పనస నుమ్మెత్తల బంతి కీడ్చి
పై తోలు గింజలోపల జూచినంతనే
మామిడి వేవకొమ్మలకు గట్టి
మెడమిడి జూలు ప్రేల్చిడి గాంచినంతనే
సింగంబు కుక్కల జెంత జేర్చి
దాడలో గొమ్మల జాడ గన్నంతనే
మదకుంభి హరుల మందబెట్టి

మంచి చెడ్డ లేక మతిలేక గతిలేక
చూచినట్లు నాకు తోచినట్లు
కపత గట్టి దుష్కర్ కర్మం బొనర్చిన
వికృతి నన్ను బ్రోసవే పరేశ!”

ప్రేమసాక్షాత్కారములో :- రాధాకృష్ణుల ప్రణయ భావమును
భక్తి భావముగా ప్రస్ఫుటముచేసి దస్యూనాం.

“కళ్యాణమయిడిగత కన్నులచినంతనే
చక్కనివారిలో లెక్కనైతి
కగుణాకరుం డింత దరి జేర్చినంతనే
కాలించినవారిలో గొప్పనైతి
మహనీయ గుణుడింత మది గూర్చినంతనే
నమ్మినవారిలో నాణెమైతి
మదను మోహనుడింత మన్నించినంతనే
ప్రేమించువారిలో పెద్దనైతి

నన్ను గని ప్రేలుకొనువాం పన్నె దరుగ
భిన్నలై జాలి గొనువారి కన్నులలర
బ్రాణపదముగ నెంచి నన్నులుకరించు
నాత్మ విడుజేరి నే ధన్యనై తినమ్మ!
అలతి యలతి పదములతో పద్యములగూర్పు పొంపు వారి పొత్తు
అనుటకు :-

నెల బాలుడు తల పూవట
తెలి బాలుడు కొమరుడంట! తెలిదా మరలో
పలి బాలుడు పెవిమిటి యట
తెలి చెలియట తాను! భారతికి జేజే!

వారు కవిరాజ హంసప్రసాదో అయినారు. ఎట్లనగా
'జీవామృతము'లో

“రాతిరియున్ బవల్ మరపురాని మహోన్నతినంది గోత్ర సం
జాత గురుప్రశస్తి గని సంయమమూర్తిని గాంచి వాతశీ
తాతప బాదలం గన పహార్య వరేణ్య తలంప నీవెకా
దాతపు నేతపున్ స్థితి విధాతపు మా “కవిరాజ హంసపున్”

“కవి నగుచు రాజు నగుచును
వివరింపగ హంసనగుచు విద్యార్థవ సం
భవ సుకృతి నలంకృతి గతి
దివి భువి మెచ్చంగ భారతిని సేవింతున్.”

మరియొకచో వేంకటేశ్వర స్తుతి చేయుచు :-

“నీ నామామృత సేవకున్ మరగెనేనిన్ మానవుండన్యమున్
గానం గోరడు సుమ్ము మానససరోనాళిక నాదా నే
చ్చా నీతంబగు రాజహంస మది గాంచం గోరునే నత్తలన్
మాసింద్రార్చిత పాదపద్మ మలమేల్మంగా మనోనాయకా!”

వారు ప్రకృతి పురుషుల ఛాయామూర్తులుగా భావించి ఆ
కలయికలో అద్వైత మెట్లు విమిచ్చిరో తెలియుటకు:-

మూర్తి:

నిండు వెలుగున జూచితి నీవు లేవు
నిండు చీకటి గాంచితి నీవు లేవు
వెలుగు జీకటి నందుల వెదకి కూడ
నాడు నా చాయ! నిన్ను గానంగనైతి!

ఛాయ :

నిండు వెలుగు దలంపగా నీవుగావె?
నిండు చీకటి గణింప నేనుగానె!
వెలుగు జీకటి మనమైన విధము దెలిసి
నాడు నామూర్తి వేరె కానంగనేల?

ఇచ్చట 'మనమైన' అనుటలో మనము - మన మిరువురము
అనియు 'మనస్సు' అనియును వివరణ నధోపీతికలో పొందు
పరచిరి.

ఇక వారి 'జీవామృతము'లో అమృత రసాయనము
తామాస్వాదించుటయే గాక అందరికీ అందించిరి.

జ్ఞాన మక్షరసౌఖ్య నిధానమగుట
ఆ నిధాన మానంద నిధానమగుట
అదియే విశ్వ జీవామృత మగుట దెలిసి
అనుభవించు నాయమృత రసాయనంబు

ఈ మకుటముతో వారెన్నియో పద్యములు వ్రాసి వారు యాధ్యాత్మిక
తాత్త్విక చింతలచే నమృత గుళికలనిచ్చి ప్రకృతి నారాధించి
ఆకళింపు చేసుకొని తాదాత్మ్యము చెంది సాధకులై రనుట
అతిశయోక్తి కాదు.

ఆది యున్నదటంచు నభిమాన ముంతునా
ఏ మూల ఏ త్రోవ ఎరుగవచ్చు
అంతమున్నదటంచు సంగీకరింతునా
ఏ చోటికేనాటి కేగవచ్చు
మధ్యమున్నదటంచు మనసుంచుకొందునా
యీ మొండితనమున కేమివచ్చు
ఆది మధ్యాంత భూస్యత నిజంబందునా
నా యున్ని- నేమని నమ్మవచ్చు

తుది మొదలు లేని శంకలతో బనేమి
నేను లేదనుకొను తెల్వి నిల్చునాదె
నేను జీవుడనను బ్రాంతి మానునాదె
అన్నియుమ దీరు బరమాత్మ నై ననాదె

“సిద్ధసారామృత రసము” నాని యాని దానిలో మేను మరచి
పోయిరనుటకు నిదర్శనము:-

సాగర గంభీర జలతరంగములందు
నవ ఘనాఘన ఘోషణంబులందు
మధు మనోహరమంద మందానిలములందు
సరస శకుంత కూజనములందు
నిర్మల నిర్దురితీ నివాదములందు
వనశైల కందరస్వనములందు
మణిమయ పల్లకీ మంజు నాదములందు
శిశుగజావ్యక్త భాషితములందు
ప్రణయ మిధునానరాగ భాషణములందు
విశ్వవిజ్ఞాన సంగీత విమల కళత
నాద బిందు చిదానంద నవ్యకళలె
అలకించుచు నుండు గర్భామృతముగ

వారికి ప్రణవనాదానందము పరాకాష్ఠ నందినదీ పద్యములో

నాదం బోంకారముగా
వేదంబీ విశ్వరూప విజ్ఞానముగా
వాదము రసభావముగా
నాదయు సంతంబు గలిపి యామోదింతున్.

త్రికరణములతో ప్రకృతి నవలోదనముచేసి సృష్టి చిత్రముల
నవలోకించి పరవశులై రనుటకు :-

తలపులోన బెంచు తాబేటి గనుగొందు
జూపులోన బెంచు చేప గందు
బొదిగి సంత బెంచు పులుగును దిలకింతు
ద్రిగుణ సృష్టి గాఢు త్రికరణముల.

సిద్ధామృతాస్వాదనముచే బ్రహ్మపదవిని గని ధన్యులై రనుటకు :-

విషయ చింతలడచి విమల మార్గముగంటి
శోక మడచి సుఖము చూడగంటి
జీవ చింతలడచి సిద్ధామృతము గొంటి
ప్రకృతి నడచి బ్రహ్మపదవి గంటి

విమల తత్త్వామృతము సేవించి ఆనందబ్రహ్మ సాక్షాత్కారము
నంది ధన్యులైతిరి:-

“నేనెవ్వడ ననుకొనగా
నేనా జీవుడను గాను నిజమనుకొనగా
నేనే లేదనుకొనగా
నానంద బ్రహ్మమైతి సమృతంబైతిన్”

“చిగురు పొత్తిళ్లలో చిన్నారి మొగ్గనై
మూక తెమ్మెరలలో లేకుత్తి
పూవు జవ్వరములలో బూదేనె సోననై
పలపు గాలువలలో వడిదబెట్టి
తీవ యుయ్యాలలో తెలి దోరవండునై
సంసారవాటిలో సారె బెంచి
పండాకు గిండిలో ఫలరసాయనమునై
ప్రజ్ఞాన నిధులలో బాబబోసి

కేవలావ్యక్త గతి నహంకృతులు నేర్చి
ఇహమెరుగ నేర్చి పరము నూహింపనేర్చి
నిత్య సత్య సుఖానంద నియతి నేర్చి
నిసుల తత్త్వామృతంబు సేవింపగంటి.

ఇక వారి “జీవ ప్రబోధము”లో ఐహిక సంసార బంధములలో
దగుల్కొని పరమార్థచింత లేక పరువుకైతెడు జీవుని
సంబోధించి:-

“జీవుడా! నీలోన జిక్కుకొన్నదిర!
దేవుడా! యనిపించు తెలివియున్నదిర!”

కొడుకుల సంపద గూర్చియే చింత
కూతుండ్ర సుఖమును గూర్చియే చింత
యిల్లాలి పెత్తనం బెంచియే చింత
మనుమల కమ్మని మాటచే చింత

తనవారికని యిట్లు తలపోతలాయె
తనముందు గతిగూర్చి తలపలేదాయె
తన కనిత్యంబైన ధనరాశి కొఱకు
తన కనిష్ఠంబైన తగులూబు కొఱకు

తను గని వాని చిత్తంబున వలచి
తన కదియే ధన్యతమమని తలచి
ఆత్మను బంధంబులన్నియు మఱచి
మోహను బంధమేమో నిజంబనుచు

తనకు మాలిన యట్టి ధర్మంబు కొఱకు
పరమార్థ మెరుగక పరువు లెత్తెదవు
జీవుడా! నీలోనె జిక్కుకొన్నదిర!
దేవుడా యనిపించు తెలివి యున్నదిర!

భక్తిభావమును క్రుమ్మరించి “శ్రీశ” యను పద్యము
లలో అద్వైత తత్త్వ పరాకాష్ఠ నిట్లు ప్రకటించిరి:-

“పంతగించిన నా మనోబ్రాంతినైన
వెలువలను లోవలను నీవె కలసి మెలసి
వెలసియున్నావు నిన్నెట్లు వేరొనర్తు
గని విని నుతించి సేవింతుగాక శ్రీశ!”

ఇక ‘ప్రకృతి ప్రబంధకర్త’లో ప్రకృతియే ఆ ఆదిపురుషుని
ప్రబంధము వంటిదని ఈ సృష్టిసంతను వర్ణించి ప్రతి చెట్టు,
పుట్ట, ఫలము, పత్రము, కుసుమము, నిర్దురి నదీ జీవజాలము

లన్నిటను ఆ పరమేశ్వరుని దర్శించి దర్శింపజేసి తరించిరి.
అందుదాహరణముగా మాత్రము ఎత్తి చెప్పి పరిహరింపదగిన
అక్షరమొక్కటియు లేకుండుటచే ఆ మహనీయుల కవితాశక్తికి
జోహారు చేయుటే నున విధి.

వారు సృష్టిగీపని ప్రకృతి చెయిదములు లేవు. వారు
వర్ణింపని భక్తిభావము లేదు. వారి “కావ్య కుసుమావళి”
“ఏకాంతసేవలు” నుతికందని మహాగ్రంథములు. వారీ తెలుగు
నేలను గాక ఈ భారతదేశమున మరో ప్రాంతమున జన్మించి
యున్నచో రవీంద్రుని బోలి నోబిల్ బహుమతి నందుకొని
యుండెడివాడు. అద్వైతతత్త్వము ఆ ఉభయ మూర్తులలో
ఆలోచనలలో పోకడలలో ఏకరూపమందిన అవతార పురుషులు
వాు. రససిద్ధులు, భావుకులు, సాధకులు. ఆంధ్ర భాషా
సరస్వతికి కిరీటములో వెలుగుల జిమ్మెడు మణిద్వయము.

“జయంతితే సుకృతినో రససిద్ధాః కవీశ్వరాః”

తరణి ప్రతిరూపును!

శ్రీ కూచిబొట్ల వెంకటశాస్త్రి

మెలకువలో నేను
విఫల స్వప్నారణ్యాలలో
తప్పిపోతున్నప్పుడు
నా నిట్టూర్పులు
తరణి తీరుస్తున్న కాలశిల్పాన్ని
తడుముతాయి....
తరిగిపోని తలపు నెగళ్లలో
జ్వలిస్తాయి....
—తలగడలో తలదూర్చి నేను
ఎక్కడెక్కడో తిరిగి
అజ్ఞాతానుభూతుల్లో
తిరిగి ఆవిష్కరింపబడుతున్నప్పుడు

అనుభవాల స్మృతిని....!
అప్పుడు నా రూపం
గుప్పెడు గుండె చేస్తున్న చప్పుడు
అయితేనేం
అనంత సాగరానికి నేనే ఆకారం
అలసిపోని చైతన్య తరంగాల సాకారం!
తల విదల్చుకున్న నేను
తరణి ప్రతిరూపును
ఇప్పుడు నా పయనం
పడమరకు కాదు;
ప్రభాతాల తూర్పుకు!!

అంతరంగంలో అక్షరం

నేను రోదసిలో విహరిస్తున్నప్పుడు
నక్షత్ర చరణ కిరణాలు
శీతల నయనాల రుప్పలు విప్పి
చీకటి రహస్యాలు ముచ్చటించుకుంటూ
నా నెత్తిపై నరిస్తాయి.
సుందర మొయిళ్ళ పల్లకిలో
మంద మందంగా పయనిస్తున్న చంద్రుడు
సుస్మిత హాసనారవిందుడై
నవ్వుల పువ్వులు రువ్వుతూ
సెలయేటి నవ్వుడి సరాగాలు వినిపిస్తాడు.
బ్రతుకు వీణ తీగ తెగిపోయి
బాధల గాథలు స్మృతిగా పాడినపుడు
జీవితాన్ని స్వర్ణకలశంతో
అభిషేకించుకునే తపన
అంతరంగంలో అక్షరమౌతుంది.
గడచిన కాలం జ్ఞాపకాలమీద
నడచిన ఆశల నికృతాలు
ఉనికికి ఊహకూ
ఊపిరి పోయాలని
ఆకాసాన్ని అవనిపైకి ఆహ్వానిస్తుంది.
అగణిత పాలపుంతల వలయాన్ని
కంఠాన అలంకరించుకున్న ఆకాశం
నిరంతర నిర్నిద్ర జీవాలమీద
తన కరుణ పరాగ రేణువుల
పరిమళాలు వెదజల్లుతుంది.
పాలిపోయిన ముఖాల్లోంచి

తేలిపోయిన కన్నుల్లోంచి
సమస్యల మంచుపొరల మధ్యలోంచి.
రాగరంజిత వెలుగు కిరణాలు
అంతరంగాల్లో కర్పూర దీప్తకళికల్లా
ధరణికి ఆభరణాల్లా
అజరామరంగా పయనిస్తాయి.

సామ్యవాదం

క్రామికోదర జనిత ఆకలి
జ్వాలల కీలలను చల్లార్చే
అమృత రసమధుర పేటిక!
వసంత పవన విమల వాటిక!!
దీన హీన వ్యథార్తి రోదనల
వేదనా స్మృతులను పారద్రోలే
కరుణా తరంగాల మూర్తి!
మమతాసురాగాల స్ఫూర్తి!!
కృపిక జనావళి గుండెల
మౌనఘోషను స్పృశించే
సజల హిమశైల తుషార బాల!
సస్యశ్యామల సుఫలహేల!!
కార్మిక కన్నులు స్రవించిన
అశ్రు గీతాంజలికి స్పందించే
ప్రశాంత ప్రగతి రూపం!
నిశాంత హృదయ దీపం!!
నీరవ నిశ్శబ్ద నిశీధిలో
జీవన స్రవంతిని అలరించే
చైతన్య అలల శిఖరం!
సహస్ర కిరణాల ప్రభాతం!!

శ్రీ సి. కామేశ్వరరావు

“ఎమిండా. ఆ భరించలేన నొప్పి ఎమింద!”

“పోయిందే!”

వ్యధవైసది
కోమలవైసది

మేలుపరచబడిన అమృతాంజన్ వాడడంతో,

కోమలమైన అమృతాంజన్ ను చాలా సులభంగా
రాసుకోవచ్చు.

మృదువైన అమృతాంజన్ తో చాలా సులభంగా 'మర్దనా'
వేయవచ్చు.

తలనొప్పిలను, వొళ్ళు నొప్పిలను, కీళ్ళ నొప్పిలను,
కండరాల నొప్పిలను మరియు చెణుకులను
మేలుపరచబడిన అమృతాంజన్ మునపటికంటే అతి
త్వరితంగా వుపశమింపజేయగలదు !

మేలుపరచబడిన

అమృతాంజన్

Amitanjan Limited

మీ మోముపై చితునగవులను శీఘ్రంగా- తిరిగి వికసించజేయగలదు!

OBM 149 TG R

శబ్దానికి స్తబ్ధత లేదు

సారస్వత వికాసానికి

మూలాధారం శబ్దం

సంస్కృతి మనుగడ

పట్టుకొమ్మ శబ్దం!

సాహితీ సందనవనంలో

ప్రవర్తిక శబ్దం!

సంగీత సామ్రాజ్యంలో

స్వరవిపంచి శబ్దం!

మధుర నాదాల కలయిక శబ్దం!

గుండె లబ్ధిదేవత హృదయ

నలిగే లయ శబ్దం!

పదాల గుట్టల్ని దాటుకుంటూ

నిరంతరాన్వేషణలో పరుగులు తీసేదే శబ్దం!

నలుగురి కలయికే శబ్దం!

నవ్యత నిచ్చేదే శబ్దం!

నలిగేకొద్ది శబ్దం చేపడేరుతుంది!

కొత్తకాంతులు చింపిస్తుంది!

నత్తనడక నడి విరగొట్టి

కొత్త నడత నేర్పేదే శబ్దం!

నిద్రాణులకి కొత్త పొద్దే శబ్దం!

శబ్దవిరించికే అప్పుడప్పుడు

కొరుకుడు పడదు శబ్దం!

శబ్దానికి స్తబ్ధత లేదు!

శబ్దాన్ని గాల్లోకి వదిలినకొద్ది

ఎగురుతూనే ఉంటుంది

పైకి యింకా పైకి!

అకాశంలో మబ్బుల కావ్యాల్ని తాక్కుంటు

కమ్మని గీతాల్ని ఆలపిస్తు!

నిండుకున్న గుండె

రిజర్వాయర్

కంటికెందుకింత ఆకలి!

ప్రతి దృశ్యాన్ని మాత్రలా మింగాలని మాస్తుంది

చేదు అనుభవాలకు అశల మగర్ కోటింగ్ పూస్తుంది.

ఈ మనసు కనలు బుద్ధి లేదు

నా కళ్ళు చెబుతున్న కవిత్యపు కథలు ఒడ్దికగా వినక

ఎగరాలని ఉబలాటపడుతోంది ఎక్కడెక్కడికో.

ఆలోచనల అకాశంలో ఎగురుతున్న

జ్ఞాపకాల గాలిపటాలను

కాలం ముక్కలు ముక్కలుగా నరుకుతుంది గాలి

గొడ్డళ్ళతో.

ఓ ఏకాంత సాయంత్రం ఒడ్డున కూర్చున్నప్పుడు

జ్ఞాపకాలు కెరటాలు కెరటాలుగా వచ్చి

మెదడుకు ఢీకొడుతుంటాయి.

ఒక్కో జ్ఞాపకం

ఆలోచనలతో మనసును మండిస్తుంది.

ఒక్కో అనుభూతి

అకాశంలో మనసును ముంచేస్తుంది.

నిండుగా ఉన్న రిజర్వాయర్ ఈ గుండె!

రెప్పల క్రెస్ట్ కేటు ఎత్తగానే

కన్నుల డాముల్లో ఉన్న కన్నీరు కవితలా పారుతుంది

పండిన భావాల పంటచేలతో స్నేహం కోరుతుంది.

కోర్కెల కాళ్ళతో సంబరాల అంబరం ముందు

నిటారుగా నిల్చున్న జీవితాన్ని

విధి కసిరి గిరాటేస్తుంది.

పాయలుగా చీలిన మనసు నదిలో

ఊయల లూగుతున్న ఆనంద నౌకాశకలాలు

కొట్టుకుపోతుంటాయి హార్పుల గాలికి

సుదూర మరుపు తీరాలకి.

శ్రీ చొక్కర తాతారావు

శ్రీ జి. వి. ఆర్. చంద్రవంశి

కలగూరగంప

భారతీయ సాహిత్యంలో

‘ఊర్వశీ’ తత్వము

ఊర్వశీ పురూరవుల కథ ఒక ఉపాఖ్యానంగా మహా భారతంలో ఉన్నదని అందరికీ తెలిసిన విషయం. ఋగ్వేదం లోని పదవ మండలంలో కూడ ఈ కథ ప్రస్తావించబడింది. ఇరవయ్యవ శతాబ్దంలో పలువురు భారతీయ కవులు ఈ కథను ఆధారంగా చేసుకుని కవితలు కావ్యాలు రాశారు. వీరికి ఊర్వశీ ఒక అపురూప సౌందర్యరాశిగానే కాక ఒక తత్వంగా, ఒక ప్రతీకగా భాసించింది. అనేకమంది భావకవుల కీమే కలలరాణి. ఊహల పట్టమహిషి. కాళిదాసు తన “విక్రమోర్వశీయం” నాటికలో ఈ కథను కథావస్తువుగా స్వీకరించి ఊర్వశీ తత్వానికి శ్రీకారం చుట్టాడని చెప్పవచ్చును. ఈ యుగంలో శ్రీ అర విందులు ఊర్వశీ పేరిట రెండు కావ్యఖండికలను ఇంగ్లీషులో రచించారు. గురుదేవులు రవీంద్రనాథ టాగూర్ కూడ “ఊర్వశీ” అనే కవితను ఆంగ్లంలోనే రచించారు. తెలుగులో శ్రీ దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి తన ఊహాసుందరికి “ఊర్వశీ” అనే పేరుతో పలు కవితలు రాసి నివాళు లర్పించినారు. హిందీ సాహిత్యంలో శ్రీ ఆర్. యస్. దినకర్ రచించిన ఊర్వశీకి భారతీయ జ్ఞాన పీఠం అవార్డు లభించింది. ఇవికాక శ్రీ గుడిపాటి వెంకటచలం తెలుగులో “పురూరవ” అనే నాటికను రచించారు.

ఇంద్రుని సభలో అతనిని నృత్యగానాలతో అలరించ టానికి, అతని పింహాసనానికి, రాజ్యానికి ఋషుల తపస్సులు చేటు కలిపిస్తున్నాయని అనిపించినపుడు ■ తపస్సులని భగ్నం చేసి ఇంద్రుని అధికారాన్ని పరిరక్షించటానికి రంభ, మేనక, తిలోత్తమ, ఊర్వశీవంటి అప్వరసలు నియమితులై నట్లు మన పురాణోపాసనములలో చెప్పబడింది. ఇంతమంది అప్వరసల మధ్య ఒక్క ఊర్వశీ మాత్రమే కవుల కావ్యాలకి నాయకగా ఇంత విస్తృతంగా ఎందుకు చేకొనబడింది అని అనిపించటం సహజమే! రంభ, మేనక, ఊర్వశీ ఈ ముగ్గురు మూడు స్థాయిలలో మానవ చైతన్యాన్ని ఆకర్షించి వశీకరింపగలరని నానుడి. రంభ యొక్క ఆకర్షణ కేవలం శరీరానికి మాత్రమే అని ప్రాథమిక స్థాయిలోనే అనేకమంది ఋషులు రంభయొక్క

ఆకర్షణకి లోనై తపోభంగం కలిగి వీగిపోతారని కథలు చెపు తాయి. రావణాది అసురలకు రంభ ఒక ఆకర్షణ. ఇకపోతే విశ్వామిత్రునివంటి రాజర్షులని మేనక జయించింది. ఎంత తపశ్శాలి అయినా ఆవేశ కావేషాలను జయించలేకపోయిన రాజర్షి విశ్వామిత్రుని హృదయాన్ని మేనక జయించి అతనిని వశ పర్చుకుంటుంది. వీరందరినీ మించిన అప్వరభామిని ఊర్వశీ. ఈమె మానవమేధస్సుని, ఆత్మనీ జయించగల సమర్థురాలు.

బ్రహ్మ సృష్టికి సవాలుగా నారాయణ ఋషి ఈమె ఊరువులనుంచి సృష్టించాడని అందుకే ఈమె ఊర్వశీ అని ఈమె జన్మకథ. ఋషియొక్క తపశ్శక్తిచేత ఉద్భవించిన కారణంగా ఈమె మానవులనీ ఆధ్యాత్మికంగా వశం చేసుకోగలదు. పురూరవుని వంటి ఉత్తమవంశ సంజాతుడైన మహారాజు ఊర్వశీ ఆకర్షణలో చిక్కుకోటాన్ని మానవుడు భగవంతుడిని చేరుకోటంకోసం పడే ఆరాటంగా చిత్రీకరిస్తారు కవులు. మానవుని దృష్టిని లౌకిక దృష్టినుంచి మళ్ళించి అలౌకిక లోకాలవేపు తీసుకునిపోయే ఒక శక్తివంతమైన సాధనంగా ఈ కవులందరిచేత వర్ణింపబడింది.

రవీంద్రనాథ టాగూరు తన “ఊర్వశీ”లో ఊర్వశీ పురూరవుల ప్రేమగాథనీ అందులోని సౌందర్య తత్వాన్ని మాత్రమే గానంచేస్తే మహర్షి శ్రీ అరవిందులు మరికొంత లోతుకు వెళ్ళి ఊర్వశీ పురూరవుల కథని తాత్వికదృష్టితో పరిశీ లించి చిత్రీకరిస్తారు. అయితే ఇందులోగూడ సౌందర్యదృష్టి ఉంది. రవి ఈ కథలోని ఆధ్యాత్మిక సౌందర్యాన్ని గానం చేస్తారు. పురూరవుడు వ్యక్తిగా, రాజుగా, ప్రేమికుడుగా బహు ముఖాలతో దర్శనమిస్తాడు. మొదటగా తన మిత్రుడైన ఇంద్రుని సభనుంచి భూలోకానికి తిరిగివస్తున్న రాజుకి ఉపశాంతులు లోకాలని పునీతం చేసే శుభవేళలో హిమాలయ శృంగాల ధవళ కాంతుల మధ్య అనేకమంది అప్వరసలతో ఆడుతూ, పాడుతూ ఊర్వశీ దర్శనమిస్తుంది. అంతలోనే ఆమెను కేళి అనే రాక్షసుడు అవహరించుకుపోతుంటే రాజు ఆమెని రక్షిస్తాడు. అప్పటికి పూర్తిగా తెల్లవారిపోతుంది లేత సూర్యుని బంగారు కాంతుల నడుమ మానవత్వానికి, దైవత్వానికి నడుమ వారధి వారి చూపుల కలయికద్వారా నిర్మించబడిందని కవి వర్ణిస్తాడు. తరువాత పురూరవుడు ఊర్వశీ కోసం భూలోకంలో తపించి

పోవటం, అమరలోకంలో ఊర్వశి పురూరవుని ద్వారానాలో పడి దేవసభలో నాట్యంచేస్తూ నారాయణుని పేటకి బదులు పురూరవుని నామం ఉచ్చరించటం జరుగుతుంది దేవగురువు భరతుడు ■ గ్రహవేళంలో ఇచ్చిన శాసనం ఆమెపాలిట వరమయి భూలోకానికి దిగివచ్చి పురూరవునితో సహజీవనం చేస్తుంది. తన నిజ రూపాన్ని పురూరవుడు వెలుతురులో చూసిన మరుక్షణం తాను అదృశ్యమవుతానని ఆమె రాజుకి ముందే తెలియజేస్తుంది. అయితే ఆమె లేని స్వర్గం దేవతలకు స్వర్గంగా భాించదు. వాు ఒక అర్ధరాత్రివేళ పురూరవుడు మేల్కొనేటట్లు ఉరుములతో, మెరుపులతో విలయాన్ని సృష్టించి ఆమె నిజరూపాన్ని రాజుకు కనిపింపజేస్తారు. ఊర్వశి మళ్ళీ మర్త్యలోకం వెళ్ళిపోతుంది. తనకోసం దిగివచ్చిన దైవత్వం తననివీడి వెళ్ళిపోవడాన్ని భరించలేని రాజు ఆమెని అన్వేషిస్తూ ఊర్వశిలోకాలకు బయలుదేరి వెళ్తాడు. అతడు సాధనతో, తపస్సుతో ప్రేమబలంతో అధిగమించిన లోకాలను అరవిగదులు అత్యద్భుతంగా వర్ణిస్తాడు. కవి యొక్క ఆధ్యాత్మికశక్తి యొక్క బాహ్యత్యాన్ని ఈ వర్ణనలలో చూడగలము. గంగా పరిసర ప్రాంతాలను దాటి, హిమాలయ శిఖరాల నడిగమించి ఊర్వశిలోకాలవైపు పయనిస్తూ లక్ష్మీదేవిని, తన తల్లి ఇలను కలిసి, వారి ఆశీర్వాచనంతో అమృత నేపనం చేసి అమరత్వాన్ని సాధించి చివరికి స్వర్గ సీమను చేరుకొంటాడు. అయితే రాజుగా తన కర్తవ్యాన్ని మరిచి వ్యక్తిగత ప్రయోజనం కోసం పరిశ్రమించిన పురూరవుని కవి హర్షించరు. కాని అతని అన్వేషణలోని నిజాయితీని గుర్తించిన కారణంచేత అతనికి స్వర్గద్వారాలు తెరుచుకుంటాయి. అతని ప్రేమ ఫలించినప్పటికీ రాజుగా విఫలమైన పురూరవుడు పరిత్యజించిన పృథ్వి నిరంతరం పరిభ్రమిస్తూనే ఉంటుందని చెప్తూ అరవిందులు తన కవితను ముగిస్తాడు. రాజు ప్రజలకు ప్రతినిధి. అలాంటపుడు వ్యక్తిగతంగా సాయుజ్యం సాధించటంతోనే నిలచి పోయిన పురూరవుని అరవిందులు ఆమోదించలేకపోతారు. వీరు రచించిన “సావిత్రి”లో రాజు అశ్వపతి తన తపోబలంతో దివ్యత్వాన్ని భూమికి రప్పించి, పృథ్విని స్వర్గసీమగా మారుస్తాడని చిత్రీకరిస్తారు. మానవునికి దైవానికి మధ్య అనుబంధం ప్రేయసీ ప్రియులది కాదు. తండ్రి బిడ్డలది. సావిత్రి అశ్వపతికి కుమార్తెగా భూలోకానికి వస్తుంది.

తర్వాత “ఊర్వశి” పేరుతో కవితలు రాసినవారిలో చెప్పుకోదగిన కవి శ్రీ దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి. వీరి ఊర్వశి తొలి ప్రేయసి! తొలి వియోగిని! “మున్నటి తరగలకు, మిన్నటి నురుగులకు తడయు నెడబాటెనె, విడని కౌగిలి నేనె.”

అంటుందీమె! తానురుజయై, జరయై, మృత్యువైన కవిపాలిటి. కీమె “దివ్య మందరసుమము! శ్రీ లలిత వైజయంతీ పరీమళము” ప్రేమభావము, సౌందర్యాధన, భక్తి కలగలిసిన త్రివేణి సంగమంగా కృష్ణశాస్త్రిగారి ఊర్వశి దర్శనమిస్తుంది. తనను మృత్యువుగా, గాఢాంధకార రేఖగా భావించుకొన్న కవి తన ఊహల సామ్రాజ్ఞి ఊర్వశి హర జటా పారిజాత మధువుగా త్రిజగతీపతి కోటీర దివ్య రత్నరాజినేలు వజ్రాల తురాయిగా కనిపిస్తుంది. మరొకచోట ఈమెను శర్వరీ యోగ శరీర పాళికపు అని వర్ణిస్తూ ఆమె నిట్టూర్పు, ఆమె కన్నీరు అంటారు. కవియొక్క శూన్యజీవితాన్ని అమృతభరితం చేసిన సౌందర్య దీపం ఊర్వశి. ఈమె దేవకన్య అవునో, కాదో మనకి తెలియదు. కాని మానవదైతన్య పరిధిని విస్తరింపజేసి అతని భావనలను ఊహల స్వర్గసీమల ద్వారాలదాకా నడిపించుకుపోగల తేజోరాశి. అనటంలో సందేహంలేదు. ఈ ఊర్వశి చదువుతుంటే ఈ ప్రపంచము ఈతిబాధలు గుర్తుకురావు. దిగి రాను దిగి రాను అని దివినుండి భువికి అన్న గందర్వలోకపు కవితో మనం కూడ దివిని విహరించి వస్తాము.

శ్రీ చాగంటి గోపాలకృష్ణమూర్తిగారనే మరో తెలుగు కవి మరో “ఊర్వశి”ని సృష్టించటానికి పూనుకోవటం కావ్యానికి అంకురార్పణం చేయటం సుమారు పదిహేను సంవత్సరాల క్రితం జరిగింది. అది పూర్తిచేసి కవి ప్రచురిస్తే, తెలుగులో ఉచ్చ వించిన ఊర్వశిలలో మేటిదవుతుందనటంలో సందేహం లేదు.

వీటన్నిటికంటే అత్యుత్తమంగా కనిపించేది, అత్యుత్తమ సాహిత్య పురస్కారం అయిన జ్ఞానపీఠం అవార్డును పొందినది శ్రీ ఆర్. యస్. దినకర్ రచించిన “ఊర్వశి”. అడుగడుగునా కవి పురూరవుణ్ణి ధీరోదాత్తుడు, ధీరలలితుడు, ధీరచిత్తుడు, ధీర శాంతుడు అయిన ప్రబంధ నాయకుడిగా చిత్రీకరిస్తాడు. ఇక్కడ చదువరుల నాకట్టుకునేది ఊర్వశియే కాదు పురూరవుడు కూడ. ఇంద్రియ శక్తులద్వారా అతీంద్రియ లోకాలను చేరుకోడానికి మానవుడు చేసిన ప్రయత్నమే ఊర్వశిని చేరుకోటానికి పురూరవుడు చేసిన ప్రయత్నం అని కవి పీఠికలో చెప్తారు. కవి సౌందర్య దృక్పథంయొక్క విరాట్స్వరూపం ఈ కావ్యం అంతటా కనిపిస్తుంది. మానవుని మనస్సుని ఊర్వశిలోకాలవేపు భగవంతునివైపు మళ్ళించగల దైవశక్తి ఊర్వశి. ద్వందంలో పుట్టిన పురూరవుడు ద్వందాతీతుడు కావడానికి ప్రయత్నం చేస్తాడు. రాజయొక్క ధర్మబద్ధమైన భార్య ఔసినరి అతని లౌకిక జీవితానికి ప్రతీక అయితే దీనిద్వారా అతడు చేరుకోవా లనురునే అలౌకిక లోకాలకు ఊర్వశి. ప్రతీక! ప్రాపంచిక

ధర్మాలపట్ల నిరసన లేదుకాని, ఎప్పటికైనా మానవుడు చేరుకోవాల్సిన ఆధ్యాత్మిక ఔన్నత్యానికి ప్రాపంచిక ధర్మం ఒక మెట్టు మాత్రమే అని దినకర్ ఈ కావ్యం ద్వారా స్పష్టం చేస్తాడు. రాజు పరిత్యజించిన ఔసేనరిపట్ల ప్రపంచానికి సానుభూతి ఉండవచ్చును. కాని రాజు ఆమెని వదిలి ఊర్వశి ద్వారా ఆధ్యాత్మిక ఔన్నత్యాన్ని చేరుకోవాలనుకోటం మానవ జాగృతి వికాసంలో ఒక భాగం అని కవి భావన. అడుగడుగునా రసస్ఫూర్తిని కలిగించే మధురకావ్యం శ్రీ దినకర్ రచించిన “ఊర్వశి”.

ఇవికాక శ్రీ గుడిపాటి వెంకటచలం “పురూరప” అనే నాటికను రచించారు. వీరి ఊర్వశి ఒక విలక్షణమైన నాయిక! పురూరపుడు ఊర్వశిని పరిచయం చేసుకోగోరి తనను తాను మొదట పరిచయం చేసుకుంటూ తాను సర్వ భూవలయ ఛత్రాధిపతిని అంటారు. “నేను సర్వభూవలయ ఛత్రాధిపతి మాణిక్య విరాజిత మకుట భూషిత పాదారవిందను, నాకు నమస్కరించ” మంటుంది ఊర్వశి. మానవునిలో ఆహంకారాన్ని, సౌందర్యాన్ని భరించలేని బలహీనతలని ఈమె ఎత్తిచూపిస్తుంది. అంతేకాదు, ప్రపంచంలో తనకి కనిపించిన ప్రతి సౌందర్యాన్ని స్వంతం చేసుకోవాలనుకునే మానవ ప్రకృతిని అవహేళన చేస్తుంది. చివరికి ఈ బలహీనతలని రాజై ఉండి అధిగమించలేని పురూరపుని త్యజించి తిరస్కరించి వెళ్ళిపోతుంది. సమాజం వట్లా, శ్రీవట్లా సమాజం చూపిస్తున్న నిరాదరణపట్ల చలంగారికి కొన్ని నిర్దిష్టమైన అభిప్రాయాలున్నాయి. వీరి ఊర్వశి మామూలు మానవ ప్రేయసిలో పురుషుని ఆహంకారానికి దాసోహమనదు. అడుగడుగునా తన ఆధిక్యతని ప్రదర్శిస్తుంది. దాన్ని గుర్తించలేని రాజుని విరసిస్తుంది.

ఈ విధంగా ఊర్వశి ఈ కవుల కావ్యాలలో కవితలలో రూపం దిద్దుకొని ఒక విశిష్టమైన తత్వానికి బీజంగా రూపొందింది. రాధ విశ్వవియోగినిగా, సీత విశ్వమాతగా, ఊర్వశి విశ్వ ప్రేయసిగా మన పురాణాలలో అభివర్ణింపబడ్డారని సుప్రసిద్ధ భారతీయాంగ్ల రచయిత శ్రీ కె. ఆర్. శ్రీనివాస అయ్యంగారు ఒకచోట వ్యాఖ్యానిస్తారు. వీరిపట్ల మన భారతీయుల అంతరంగంలో ఒక ప్రత్యేకమైన అభిమానం, ఆదరణ ఉన్నాయి. ఊర్వశిమీద పైన పేర్కొనబడిన రచనలు కవుల అంతరంగంలోని అమృతధారలని వెలికితెచ్చి ఊర్వశితత్వాన్ని మనకవగతం చేస్తాయి.

డా॥ కల్లూరి శ్యామల

గోత్రం - ఒక పరిశీలన

భారతదేశంలో చాలా కులాల్లో గోత్రం ప్రముఖపాత్ర వహిస్తున్నది. ప్రతి కులంలో ఒక గుంపునుండి మరో గుంపును వేరు చేయడానికి ఉపయోగిస్తున్నది. ఒకే గోత్రం వుండేవారు అన్నచెల్లెండ్లు వరుసవుతారు. అందువల్ల సగోత్రీకులలో వివాహాలు నిషేధం.

గోత్రం-వివిధార్థాలు :

‘గోత్రం’ అనే శబ్దానికి వివిధార్థాలున్నాయి. గోత్రం అంటే ‘గోత్రాల లేక ఆవులమంద నిలిచే ప్రదేశమని’ ‘స్వర్గాన్ని రక్షించునది అనగా’ అవత్యం. అవత్యం అనగా ఉత్తమ లోకాల నుండి పతనం లేకుండ చేయునది” అనీ అర్థం.

‘వ్యక్తులగుంపు’ అని ఋగ్వేదంలోనూ, ‘రక్షనంబంధం కలిగిన వ్యక్తుల సమూహం’ అనీ అధర్వణవేదంలోనూ పేర్కొనబడింది.

గోత్రమంటే “ద్విజశాఖకు మూలపురుషుడనీ, కూటస్థుడనీ అతని సంతతివలన కలిగిన పుత్రప్రాత్రాది పరంపర” అని అర్థం కూడా కలదు. పాండిత్యం, దనం, దాతృత్వం కలిగిన వ్యక్తి గోత్రంగా గుర్తింపబడుతున్నాడు. గోత్రం ఈ అర్థంలో బ్రాహ్మణుల్లో వాడబడుతోంది. క్షత్రియుల్లో గోత్రమంటే ‘సంప్రదాయాన్ని తరతరాలుగా అందించటం’ అనే అర్థముంది.

గోత్రాలు-చరిత్ర :

ప్రాచీన కాలంనుంచి గోత్రాలున్నట్లు శాసనాధారాలున్నాయి. క్రీ.శ. మొదటి శతాబ్దంనుంచి శాసనాల్లో గోత్రాల ప్రస్తావన కనిపిస్తుంది. అతి తెగకు చెందిన వర్ణవిక, రిష్టిసేన గోత్రానికి చెందినట్లు దుర శాసనాల్లో పేర్కొనబడింది. దుద్రాహమన్ కాలంలోని అందవ శాసనాల్లో యశోదత్త, సేనికి గోత్రానికి జ్యేష్ఠ వీర భావనతి గోత్రానికి చెందినవారుగా పేర్కొనబడినారు.

క్రీ.పూ. మొదటి శతాబ్దానికి చెందిన మధుర శాసనంలో కాశీపుత్ర భాగభద్ర కౌష్ఠ గోత్రానికి చెందినట్లు చెప్పబడినాడు. మొదటి శతాబ్దికి చెందిన కైత్తిగుహ శాసనంలో మౌద్గలీపుత్ర మూలేవ వత్స గోత్రానికి చెందినవాడుగా పేర్కొనబడినాడు.

అబ్రాహ్మణులైన గుప్తలు (నాలుగవ శతాబ్ది) షారణ గోత్రాన్ని స్వీకరించినారు. గుప్తుల కాలంనుంచి శాసనాల్లో

బ్రాహ్మణుల గోత్రాలు కన్పిస్తున్నాయి. ఈ కాలంనుంచి వ్యక్తి పేరుతో గోత్రాన్ని కలిపి చెప్పే ఆచారం కన్పిస్తుంది.

గుప్తుల కాలంకంటే ముందు శాసనాల్లో అరిష్టసేన, బాపాళలి, కొష్ఠ, కౌళిక, గజానన, గార్గ, గౌతమ, పరాశర, వశిష్ట, హరిత, సాలంకాయన, వైగ్రేవ, వైవిక, వత్స గోత్రాలు కన్పిస్తున్నాయి. ఇవి బ్రాహ్మణుల గోత్రాల్లో కాదో చెప్పడం కష్టం.

ప్రాచీనాంధ్ర శాసనాల్లో క్రీ.శ. ఏడో శతాబ్దంనుంచి గోత్రాలు కన్పిస్తున్నాయి. కొత్తూరు శాసనం (క్రీ.శ. 699-700) కుమారశర్మ భరద్వాజ గోత్రస్థుడిగా పేర్కొనబడినాడు.

గోత్రం-ఉత్పత్తి :

గోత్రాలు వేదకాలంలోని ఋషులకు సంబంధించినవనీ, గ్రామ నామాలనుంచి ఏర్పడినవనీ, గణసంకేతాలనుంచి ఏర్పడినాయనీ, గ్రహకూటమి పేర్లతో ఏర్పడినవనీ, శివ సహస్ర నామావళి అపభ్రంశ రూపాలనీ - గోత్రాల ఉత్పత్తి గూర్చి భిన్నాభిప్రాయాలున్నాయి. ఈ అభిప్రాయాల సామంజస్యాన్ని తెలపడానికి, వివిధ కులాల్లోని గోత్రాల సేకరణ, పరిశీలన ఎంతైనా అవసరం.

నేటి సమాజంలోని గోత్రాలను గమనిస్తే ముఖ్యంగా ఋషినామాలు, గ్రామనామాలు, గణసంకేత నామాలు గోత్రాలుగా కన్పిస్తున్నాయి.

ఋషినామ గోత్రాలు :

ఈనాడు మన సమాజంలోని వివిధ కులాల్లోని గోత్రాలను పరిశీలిస్తే బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యుల గోత్రాలు, కొన్ని శూద్రుల గోత్రాలు ఋషి సంజ్ఞలను తెల్పుతున్నాయి.

ఆర్యమతంలో స్వర్గమార్గాన్ని బోధించే మతగురువే వంశకర్తయి, గోత్రపురుషుడైనట్లు కీ.శే. తాతాసుబ్బారావుగారు పేర్కొంటూ ఈ విధంగా వివరించారు. “గోత్ర, వంశ శబ్దాలు పర్యాయపదాలు. పురాణాలలో ఋషులను గోత్రకరులని కొన్ని చోట్ల, వంశకరులని కొన్ని చోట్ల వాడారు. ఇంతేగాక అపత్యము, గోత్రము అని వాడుక కూడా ఋషులలో కనపడుతున్నది. అపత్యమంటే ఉత్తమ లోకాలనుంచి వతనము లేకుండా చేసేది. గోత్రమంటే స్వర్గమార్గాన్ని సురక్షితం చేసేది. ఈ విధంగా గోత్ర, అపత్య శబ్దాలు పర్యాయపదాలు. కొందరు మన ప్రాచీన సంప్రదాయాన్ని ఎరుగకుండా ‘గో’ శబ్దానికి అవులనే అర్థాన్ని మాత్రమే చెప్పి, గోత్ర శబ్దానికి వివిధార్థాలు వ్రాస్తున్నారు.

వంశాభివృద్ధి కలిగితేనే కాని పితృదేవతలకు ఉత్తమలోకప్రాప్తి ఉండదని ఆర్యులు విశ్వసించేవారు.”

విశ్వామిత్రుడు, జమదగ్ని, భరద్వాజుడు, గౌతముడు, అత్రి, వశిష్ఠుడు, కశ్యపుడు, అనే సప్తర్షులు, ఆగస్త్యుడు, భృగువు, అంగీరసుడు కలిపి గోత్రకర్తలుగా చెప్పబడుతున్నారు. నేటి సమాజంలో పై చెప్పిన ఋషినామాలు గోత్రాలు కలవాడు బ్రాహ్మణుల్లో అధికంగా వున్నారు.

గ్రామ నామ గోత్రాలు :

గ్రామనామాలు కూడా గోత్రాలుగా చెప్పబడుతున్నాయి. ఉదా:- కంగళ్ళ, రేచర్ల, కమ్మ, వెలమవారిలో ఎక్కువగా గ్రామనామాలు గోత్రాలుగా కన్పిస్తున్నాయి. గోత్రాలుగా గ్రామనామాలు కుదురుకొన్న పరిస్థితిని మాగంటి బాపిసీడు ఈ విధంగా వివరించారు. “కమ్మవారు ఆదిలో క్షత్రియులుగా ఉండినకాలంలో వారికికూడా బ్రాహ్మణులకులాగానే కాశ్యప, ఆశ్రేయ, మానవ్యస, భరద్వాజాది గోత్రాలుండినట్లు శాసనాదారాలున్నవి. కాని జైన, బౌద్ధ విప్లవాలలో ఈ వ్యవస్థలన్నీ తారుమారయిపోయినవి. కొన్ని శతాబ్దాల పిమ్మటగాని జైన, బౌద్ధమతాలలో కలిపిన ఆ క్షత్రియులు తిరిగి కమ్మవారుగానో, వెలమవారుగానో హిందువులలో చేర్చుకోబడడం జరుగలేదు. ఈ ఘర్షణకాలంలో వారు పూర్తిగా తమ గోత్ర, సూత్ర ప్రవరలను మరిచిపోయారు. అందుచేత మళ్ళీ హిందూమతంలో చేరేటప్పుడు వాళ్ళకు కొత్తగా గోత్రాలను ఏర్పరచవలసి వచ్చింది. ఈ రోజు కమ్మవారిలో అత్యధిక సంఖ్యాకులకు గల గ్రామ గోత్రాలన్నీ ఈ విధంగా ఏర్పడినవే. గోత్ర శబ్దానికి భూమి అనే అర్థం ఉండడంచేత ఆ కాలంలో వారు నివసిస్తుండిన గ్రామాల పేర్లే వారి గోత్రాలుగా ఏర్పడి ఉండవచ్చును. అయితే జైన, బౌద్ధ మతాలలో చేరడానికి పూర్వం తమకుండిన గోత్ర, సూత్రాదులను మరిచిపోకుండా జ్ఞాపకం ఉంచుకొన్నవారికి మాత్రం ఇప్పటికీ ఋషి గోత్రాలే నిలచివున్నవి.”

కమ్మవారి గోత్రాలుగా ఏర్పడిన చాలా గ్రామాలు కమ్మనాడు, వెలనాడు, వేంగీనాడుగా వెలువడిన ఆంధ్రదేశపు సరిహద్దులలోనివే. గ్రామనామాలే కాకుండా మూలపురుషుల పేర్లు, ఇష్టదేవతల పేర్లు, పుష్పాదుల పేర్లు కూడా గోత్రాలుగా ఉన్నాయి.

గణ సంకేతనామ గోత్రాలు :

రెడ్లు, కమ్మ, వెలమ మొదలైన అబ్రాహ్మణ కులాల్లో ఋషిగోత్రాలు ఎక్కువగా కానరావు. వీరి గోత్రాలు ఎక్కువగా

జంతువులను, ప్రకృతిలోని ఇతర వస్తువులను సూచిస్తుంటాయి. ఉదా:- జంతుసూచక గోత్రాలు:- కోడి, చిలకల, పులి, మొసళ్లు, ఏనుగు, నాగోళ్లు.

వృక్షసూచక గోత్రాలు:- కానక్కాయల, గోవాకు, బుడంకాయ, జమ్మికపైలు, చంద్రకపైలు, కొర్రలు, దానిమ్మ.

జల, స్థల, సంఖ్యాసూచక గోత్రాలున్నాయి. ఉదా:- చెలిమనీళ్లు, మూడు మేర్లు, వెయ్యిండ్లు, వెయ్యిరోళ్లు.

ఇవేకాక సంస్కృతికి సంబంధించిన ఆభరణ, ఆయుధ, ఔషధ, వస్త్ర, వస్తుసూచకాదులు గోత్రాలుగా ఉన్నాయి. ఉదా:- ముద్దుటుంగరాల, విల్లునంబుల, శొంటి, పట్టువస్త్రాల, ఉయ్యాల.

పై అంశాలు గోత్రాలుగా ఏర్పడడానికి కారణం— ప్రాచీనకాలంలో పితృదేవతల ఆత్మలు జంతురూపం వహిస్తాయని నమ్మేవారు. ముఖ్యంగా జలచరాలు, స్థలచరాలైన కొన్ని జంతువులుగా ఆత్మలు రూపొందుతాయని వీరి విశ్వాసం. ఈ విధమైన మనస్తత్వద్వారా కల్గిన ప్రాజ్ఞానపులు పితృదేవతల అంశకు ప్రతీకగా నిలిచిన జంతుజాలాన్ని ఆరాధించడం, వాటిని కులచిహ్నాలుగా గ్రహించడం జరిగింది. ఈ కులచిహ్నాన్నే గణసంకేతం అంటారు.

జంతువులు, వృక్షాలు, ప్రకృతిలోని ఇతర వస్తువులను సూచించే గోత్రాలుగా గణసంకేతదళ పరిణామకాలంలో తొలి మానవుల గుంపుల చిహ్నాలే గోత్రసంజ్ఞలుగా నిలబడి ఉండవచ్చునని నాయని కృష్ణకుమారిగారి అభిప్రాయం.

గోత్రాలు- ప్రాముఖ్యత :

భారతదేశంలో ఇంటిపేర్లకులాగే, గోత్రాలకూ చాలా కులాల్లో ప్రాధాన్యం ఉంది. శాసనాలు పరిశీలిస్తే గోత్రాలు బ్రాహ్మణుల్లోనే కాక అన్ని కులాల్లోనూ గోత్రాల ప్రాధాన్యత కనిపిస్తుంది. కాలక్రమంలో అబ్రాహ్మణ కులాల్లో గోత్రాల ప్రాముఖ్యత తగ్గింది. బ్రాహ్మణులు గోత్రాలు చెప్పింతర్వాతే పేర్లు చెప్పడం జరుగుతున్నది. కానీ అబ్రాహ్మణ కులాల్లో గోత్రం తెలుసుకోవాలంటే ఆ కుటుంబంలోని వ్యక్తుల్ని అడిగితే తప్ప తెలియడంలేదు. కొన్ని కుటుంబాలు గోత్రాలు చెప్పమంటే 'తెలియదు' అని చెప్పే స్థితి కూడా ఉంది.

నేటి సమాజంలో గోత్రాల ప్రాముఖ్యత అంతగా లేకపోయినా వివాహ సంబంధాలు నిర్ణయించుకోవడంలో మాత్రం ఇంకా ప్రాముఖ్యత కల్గివున్నాయి. అన్నీ కుడిరినా ఒకే గోత్రం

అని తెలిసినప్పుడు ఆ సంబంధాలు కాదనుకున్న సందర్భాలు లేకపోలేదు. సగోత్రీకులు అంటే ఒకే గోత్రం కల్గినవారు రక్త సంబంధీకులుగా వెక్కిరింపబడున్నారు. వీరిమధ్య వివాహ సంబంధాలు నిషేధం.

గోత్రాలు వంశపారంపర్యంగా సంక్రమిస్తున్నాయి. తండ్రి తర్వాత ఆతవి కొడుకులకు, మనుమలకు ఇలాగే తర, తరాలుగా కొనసాగుతుంది. గోత్రాలన్నీ విషేదాలుగా పరిగణింపబడుతున్నాయి.

గోత్రాలు ప్రజల జీవన విధానాన్ని, సాంఘిక, సాంస్కృతిక జీవితాలను ప్రతిబింబిస్తుంటాయి. వివిధ కులాల్లోని గోత్రాలను సమగ్రంగా సేకరించి పరిశీలిస్తే సమాజ చరిత్ర నిర్మాణానికి, సమాజ సంస్కృతిని తెలుసుకోవడానికి అవకాశముంది. అంతేగాక గోత్రాల సమగ్ర స్వరూప అవగాహనకు వివిధ కులాల్లోని గోత్రాలను సేకరించి, పరిశీలించాల్సిన అవసరమెంతైనా ఉంది.

ఉపయుక్త గ్రంథాలు :

ఇండ్ల పేర్లు, విప్రశాఖలు, గోత్రములు, ప్రవరలు- ముసునూరి వేంకటశాస్త్రి, వీరభద్రపురం, రాజమండ్రి-1, 1973.

తెలుగు జానపద గేయగధలు - నాయని కృష్ణకుమారి, నాగలక్ష్మి ఆర్ట్స్ ప్రింటర్స్, హైదరాబాదు. 1977.

ప్రాచీనాంధ్ర శాసనాలు (క్రీ.శ. 1100 వరకు)- బూదరాజు రాధాకృష్ణ, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ, కళాభవన్, హైదరాబాదు. 1971.

మాగంటివారి చరిత్ర - మాగంటి బాపినీడు, భారతీయ విజ్ఞానమందిరం 64, పోర్టు మెయిన్ రోడ్, మద్రాసు-20.

హిస్టరీ ఆఫ్ ధర్మశాస్త్ర - పాండురంగవర్మ కాణే, వా. 11, మొదటిభాగం, భండార్కర్ ఓరియంటల్ రీసర్చ్ ఇన్ స్టిట్యూట్, పూనె.

ది బ్రాహ్మణాస్ ఆఫ్ ఇండియా - చిత్రరేఖ గుప్త. సండిప్ ప్రకాశన్, ఢిల్లీ.

ఎస్టేబ్లిషెడ్ ఆన్ ఇన్ స్క్రిప్షన్స్-

డా॥ ఎమ్. విజయలక్ష్మి

నందివనపర్తి

పాలమూరు జిల్లాలో ప్రాచీన చరిత్రగల గ్రామాలు చాలా ఉన్నవి. వానిలో ఇది కూడా ఒకటి.

పూర్వం ఈ జిల్లాలో వనపర్తి పేర రెండున్నవి. ఒకదాన్ని సమస్తాన్ వనపర్తి అని మరొకదాన్ని నందివనపర్తి అని పిలిచినారు.

సమస్తాన్ వనపర్తి స్థానంలో మొదట “పాతకోట¹” అనే గ్రామం ఉన్నది. అది పాతకోట కాబట్టి ఆనంతకాలంలో వారు కొత్తకోటను స్థాపించినారు. ఈ పాతకోట ఉరఫ్ వనపర్తి కంటే నందివనపర్తి చాలా మొదటిది. దానికి పూర్వం “వన్నా పురం” అని వ్యవహారముండేదట ముస్లిం ప్రభువులు దాన్ని “వన్ ఫర్” అని పిలిచినారు. వారి రికార్డులలో గూడా ఇది ఇలాగే నమోదయింది కాని ప్రజలు మాత్రం “వనపర్తి” అని పిలుచుకున్నారు.

కాకతీయుల పిమ్మట ఈ ప్రాంతమంతా రాచకొండ పేలమ ప్రభువుల ఏలుబడిలో ఉన్నది. పిమ్మట సంస్థానాల కాలంలో దీన్ని “నల్లవెల్లి” డివిజన్లు పాలించినారు. నల్లవెల్లి ఇప్పుడు దీని సమీపంలోనే ఉంది. అక్కడ ఆనాటి ప్రభువుల కోటగోడ సుమారు ఎకరంనర సథలంలో వ్యాపించిఉన్నది. కాని ఇటీవల గ్రామస్థులు రాయి కొరకు ఆ గోడను నేలమట్టం చేసినారు.

నల్లవెల్లి ప్రభువుల దగ్గర చిన్నతుళ్ళ గ్రామం యొక్క కరణాలు దేశపాండ్వాయిగా ఉన్నారు. ఇక్కడి ప్రభువులలో చివరివాడు మలహారావు అని చెబుతారు. మలహరి తెలుగుపేట కాదు. మహారాష్ట్ర నామం.

పాలమూరు జిల్లాలో పూర్వం మగతల నారాయణపేట లను మహారాష్ట్ర వంశాలు పాలించినవి.

నారాయణపేటను పూర్వం లోకాయపల్లె సంస్థానం అని పిలిచినారు. దాన్ని పాలించినవారు దేవగిరి యాదవ వంశానికి చెందినవారు. ఈ వంశంలో వెంకట నారాయణరావులు చాలా మంది ఉన్నారు. వారి పేర్లకు చివరన “జాదవ్-పద్మవీన్” అనే ఉపనామాలు చేర్చబడి ఉన్నవి. వీరి దానపత్రాలు మోతీ లిపిలో ఉన్నవి.

ఈనాడు ప్రసిద్ధమైన యాదగిరి క్షేత్రాన్ని ఈ వంశంలోని ప్రధమ ప్రభువులే స్థాపించి అభివృద్ధికి పాటుపడినాడని చివరి వెంకట నారాయణరావు తనపేర నేటి నారాయణపేటను స్థాపించి నాడని అక్కడివారు చెబుతారు.

ఈ వంశంలోని ఒక వెంకటనారాయణరావు “పద్మవీన్” గారి దానపత్రం ఒకటి నారాయణపేటలోని దీక్షిత వంశంవారి దగ్గర ఉంది. అది క్రీ.శ. 1689 నాటిది. దానిలో వారు దిల్లదాబాద్ (ఊటుకూరు) తాటికొండ, దొలతాబాదులకు డిక్ ముఖ్ నాడగొడులుగా ఉన్నట్లు వారి పాలనలో తాటికొండ, బాదేపల్లి, బూరుగుల, వెలిజాల వరగజాలున్నట్లు చెప్పబడింది. ఆనాటికి నారాయణపేట లేదు. దాని స్థానంలో “పల్ల” అనే గ్రామం ఉన్నది.

ప్రస్తుతం మగతలలో ఖండేరాయని గుడి ఉంది. దాని లోని శాసనాన్ని బాలాజీరావు వేయించినాడు. అందులో మలహార మూర్తాండ బాలాజీరావు పేర్కొనబడినాడు. ఈ శాసనం క్రీ.శ. 1815 నాటిది.

అందులో పేర్కొనబడిన మలహార-మూర్తాండ-బాలాజీ రావు ఒక్కడేనా, లేదా ముగ్గురా! శాసనాన్నిబట్టి స్పష్టంగా తెలియటంలేదు. ఈ శాసనంపై దానపత్రం పిమ్మట 126 సంవత్సరాలకు వేయించబడింది.

ఇప్పుడు మగతల-నారాయణపేటలు జతగాఉన్న గ్రామాలు కాబట్టి మనకీ గ్రామాలలో తెలిసే ప్రభువంశాలు రెండు వేరు వేరో లేక ఒక్కచేసే తెలిసినవే అవకాశం లేదు కానినల్లవెల్లి కోటనుండి నందివనపర్తిని పాలించిన ప్రభువుపై మగతల శాసనమందు కాని లేదా ఆ వంశీయుడు కాని కావచ్చు అని పేలును ■ట్టి అనిపిస్తుంది.

లోకాయపల్లె వనపర్తి పెద్ద రామేశ్వర రాయల దండ యాత్రలో నాశనమయిందని స్థానికుల కథనం. ఆ పిమ్మట అది వనపర్తి సంస్థానంలో చేరిపోయింది.

ఈనాటి షాద్ నగర్ తాలూకా ఒకప్పుడు వనపర్తివారి క్రిందనే ఉన్నది. ఇప్పటి పారుఖ్ నగర్ కు మొదట జానంపేట అని పేరు. దాన్ని మొదటి సవై వెంకటరెడ్డిగారు స్థాపించి పాలించినాడు. అప్పటికింకా షాద్ నగర్ ఏర్పడలేదు.

సవై వెంకటరెడ్డిపై నైజాం పక్షంనుండి పారుఖ్ అనే సుబేదారు దండెత్తి అతనిని చంపి దాన్ని వశపరుచుకున్నాడు. అప్పుడది నైజాం ప్రభువులక్రిందికి వెళ్ళి పిమ్మట కిషన్ ప్రసాదు గారికి జాగీరుగా ఈయబడింది.

కిషన్ ప్రసాదుగారు, రాయస్థా వంశీయుడు. రెండవ సాలార్ జంగు పిమ్మట మీర్ మహబూబ్ ఆలీఖాన్ గారి దగ్గర ముఖ్యమంత్రి హోదాలో ఉన్నాడు. ప్రజలతనిని “సదరె ఆజం బహద్దూర్” అని పిలిచినారు. ఈనాటి షాద్ నగర్ ఈ మంత్రి

గారి పేరనే ప్రతిష్ఠింపబడింది. తరువాతి కాలంలో అది ఉపనగర లోపించి ఇప్పటి పాదనగర్ గా మిగిలింది.

కిషన్ ప్రసాదుగారి జాగీరులో చాలా గ్రామాలున్నవి. వాని రెవిన్యూ-సెషన్-పోలీస్ అధికారాలన్ని అతనికి ఉన్నవి. అందు చేత అతడు తమ గ్రామాలకు "అల్వాల"ను జిల్లా కేంద్రంగా చేసి పారుఖ్ నగర్ లో సొంత తాలూకా కచేరీ నడిపినాడు. అపు డతని జాగీరులో మొగుళ్ళవంపు-చౌదరివల్ల-మంగలివల్లతోపాటు నందివనపర్తి గూడా సొంత ఖర్చులక్రింద ఉన్నది.

2

ఈ గ్రామంలో సిద్ధేశ్వర-నందీశ్వర-ఓంకారేశ్వర అనే మూడు పెద్ద ఆలయాలున్నవి. వానిలో సిద్ధేశ్వరాలయం అన్నిటి కంటే ప్రాచీనం. ఇది గ్రామానికి తూర్పుగా ఊరి వెలుపల ఉంది. ఇది ప్రాజ్ఞులయం. ముందు ఒక పెద్ద కోనేరు గూడా ఉంది.

ఈ గుడిలో తూర్పుముఖంగా మూడు దక్షిణాభిముఖంగా ఒక గది ఉన్నవి. ప్రస్తుతం నడిమి గదిలో దక్షిణాభిముఖమైన గదిలో మాత్రమే శివప్రతిష్ఠలున్నవి. నడిమి గదికి మాత్రమే ద్వారపాలక ప్రతిమలున్నవి.

పూర్వం వర్షాలు లేనపుడీ స్వామికి కుంభాభిషేకాలు చేసే వారట. కాని ప్రస్తుతం నిత్య పూజలేవీ లేవు. ఇందులోని నంది భిన్నం చేయబడింది. ఔరంగజేబు కాలంలో ఆ పని జరిగిందట.

ఆలయ ప్రాకారంలో ఈ గుడి వెనుక చాలా నాగ ప్రతిమలు వదిఉన్నవి. అవి అన్ని నల్లరాతివి. సాధారణంగా పాలమూరు జిల్లాలో ఒకటో ఆరో నాగప్రతిమలు లేదా నరనాగ ప్రతిమలు లేవి గ్రామంలేదు. కత్తి దాలు ధరించిన ఈ నర నాగ ప్రతిమలు యుద్ధప్రియులు మంచి యోధులు అని సూచిస్తవి. కాని ఇవి ఏ కాలానికి చెందినది స్పష్టంగా తెలియదు. గ్రామస్థులు సంక్రాంతినాడీ నాగులను పూజిస్తుంటారు.

ఇక్కడి ఆలయాలలో చెప్పదగింది నందీశ్వరాలయం. దానిలో ఉండే నందినిబట్టియే ఈ గ్రామం నందివనపర్తి అయింది. ఈ నందిని గుఱించి యిక్కడ రెండు మూడు కథలు గూడ ప్రచారంలో ఉన్నవి.

పూర్వం అది శరీరం ధరించి గ్రామంలో తిరిగేదట. గ్రామస్థులకు మచ్చికవడి వారు శరీరం దువ్వుతూ ఉంటే ఒడలు

నాకేదట. అది ఎవరిని నాకితే వారికానాడు అదృష్టం కలిసి వచ్చేదట.

ఒకప్పుడా ఊరి వెలుపల ఉండే నందిచెరువులో ముత్తా రెడ్డి అనే కమ్మకాపురై తు చెనిగె చేసు పెట్టినాడు. అది పెరుగుతూ ఉండగా దినదినం దానిలోనికి ఒక వతువు అలవాటై మేసి పోసాగింది. అపుడిది పనిగాదని యజమాని ఒక రాత్రి గుతువతో కాపువేసి దానిలో తెల్లని ఎద్దొకటి మేస్తు కనిపించగా వచ్చి కోపం వట్టలేక దాని కాలు విరుగగొట్టినాడు. అపుడది కుంటుతూ నందీశ్వరాలయం దగ్గరకు వచ్చి అదృశ్యమైపోయింది. నాటి నుండి యిక మళ్ళి కనిపించలేదు.

ఆ ఎద్దు అదృశ్యమయ్యే అపుడు ముత్తారెడ్డిగారికి ఈ గ్రామంలో కమ్మకాపులు బ్రతికి బట్ట కట్టకుండురుగాక! ఈ నంది చెరువు ఎప్పటికీ నిండకుండుగాక! అనే శాపవాక్కులు వినిపించి నవి. అవి విని జడిసి అతడక్కడే నెత్తురు క్రక్కుకొని మరణించినాడు. ఆనాటినుండి యిక అక్కడ నేటివరకు కమ్మకాపులు నిలువలేదు. నందిచెరువు నిండలేదు. ఇప్పుడా నంది గుడికి సుమారు కోలోమీటరు దూరంలో ఒక పొలంలోని బండపై నంది పాదాల గుర్తులున్నవి. గ్రామస్థులు వాటినిపుడు ఆనాటి నందీశ్వరుడు తిరిగిన జాడలని చెబుతారు.

పూర్వం మెదక్-కరీంనగర్-మహబూబ్ నగర్-వరంగల్ జిల్లాలు వీరత్తైవం బాగా వర్దిల్లిన గ్రామాలు కాబట్టి ఆ కాలంలో అక్కడి గ్రామాలలో ఇటువంటి కథలు చాలా పుట్టినవి.

పాలమూరు జిల్లాలో ఇప్పుడు పెద్ద పెద్ద నందులు చాలానే ఉన్నవి. వానిలో వద్దవాని నంది గుడిలోని నంది. కలువకొలను నందికోటిశ్వరాలయంలోని నంది. అలంపూరులోని నందిఆకారం లోను ఆందచందాలలోను బాగా ప్రసిద్ధంగా ఉన్నవి.

ఈ జిల్లాలో కలువకొలను ప్రాచీన నగరాలలో ఒకటి. ప్రస్తుతం అక్కడఉన్న నంది కోటిశ్వరాలయం జయలక్ష్మిపతి రాయుడు అనే గోనప్రభువు కట్టించినట్లు స్థానిక కై వియతులవల్ల తెలుస్తుంది కాని అతని వంశాధిక వివరం కాలం తెలిపికునే ఆధారాలు లభించటంలేదు.

ఆ ప్రభువు సింహపద్మావతీదేవి భక్తుడట. ఆ దేవి కూడా ఇప్పుడెవరో? అతడు కలువకొలను, న్నిపూడూరు, పెద్ద పూడూరు, నందివనపర్తి అనే నగరాలను పాలించినాడట.

కలువకొలను-వడ్డవాని నందు లొకేసారి ప్రతిష్ఠింపబడి నట్లు ప్రజలు చెబుతారు. ఇప్పుడు నందికోటిశ్వరాలయం, నంది గుడినందులకు శిల్పసాదృశ్యంగా ఉంది. అవి నిరాదంబరంగా శాంతగంభీరంగా ఉన్న పెద్ద నందులు.

ఇదే కలువకొలను గ్రామంలో మరో శివాలయం ఉంది. దానికి పూర్వం ప్రసన్నవల్లభ దేవరగుడి అని పేరు. కొంత కాలం క్రిందట గ్రామంలో పాతకోట అడుగున నేలలో ఒక పెద్ద నంది దొరికింది. దాన్ని వారు తీసుకువచ్చి ప్రసన్నవల్లభ దేవర గుడిలో ఉంచగా ఇటీవల అది పాలమూరిలో పిల్లలమర్రి దగ్గర ఉంచబడింది. ఈ నంది మెడలో గంటలు, మువ్వలు, గొలుసులతో, పీపుపై నాగబంధం మొదలైన అలంకారాలతో ఎంతో సుందరంగా, సౌమ్యంగా ఉంది. ఇట్టిదే మరొకటి కూడా ఆక్కడ నేలలో ఉందని గ్రామస్థులు చెబుతారు.

ప్రస్తుతం నందివనపర్తిలో ఉండే నందిగూడ పై నంది వంటి పవిత్రనంలోనే ఉంది. కాబట్టి ఈ రెండు నందులు ఏక కాలానికి చెందుతవి అనిపిస్తుంది. ఈ నంది పిల్లలమర్రి దాని కంటే మరికొంత పెద్దగా ఉంది.

శివాలయాలు భారతదేశమంతటా విస్తరించి ఉన్నా నందు లకు మాత్రం ఆంధ్రదేశమే ప్రసిద్ధంగా ఉంది. కాశీప్రాంతపు నందుల కొమ్ములు తలపై వలయంగా ఒకదానివైపు ఒకటి వంగిఉంటవి. ఉజ్జయిని నందుల కొమ్ములు వలయంతోపాటు కొనలు వెనక్కిమళ్ళి కొంచెం విచ్చుకుంటివి. నేపాలు నందుల కొమ్ములు వెనక్కిసాగి ముందుకు వంగుతవి. తెలుగుదేశపు నందుల కొమ్ములు ఆ విధంగా కాక పొట్టిగా తలకు నిండుగా ఉండి అరవై కోణంలో పైకి చూస్తుంటవి.

అంతేకాక ఉత్తరభారతపు నందులు చెవులు క్రిందికి వ్రాలి కొన్ని స్థలాలలో నాలుకతో ముక్కును కాకుతూ ఉంటవి. ఆంధ్రదేశపు నందులవిధంగాకాక చెవులు రిక్కించి గంభీరంగా ఉంటవి. ఈలాగే అవి వదుకున్న తీరులో కూడా భేదం ఉంది. ఉత్తరభారతపు నందులు శివుని కెదురుగా ఉండి నేరుగా అతనినే చూస్తుంటవి. 'తెలుగుదేశంలో' గూడా చాళుక్యుల కాలంవరకు ఆ విధంగానే ఉన్నవికాని కాకతీయుల కాలంలో పీస వోజులో

వయ్యారాలు వాలకసాగినవి. ముందరి ఎడమకాలు ఎత్తి మెడను కుడివైపు కొంచెం మలిచి అప్పుడు లేవటానికి ఉంకిస్తున్నట్లు ఉంటవి. వనపర్తి నంది ప్రస్తుతం యిదే భంగిమలో ఉంది.

స్తంభాల పవిత్రనంలోగాని నంది పవిత్రనంలోగాని ఇది అన్నివిధాలా సిద్ధేశ్వరాలయానికంటే తరువాతిది. స్థానికులిది క్రీ.శ. 1425 ప్రాంతంలో రాచకొండ ప్రభువు రేచెర్ల సింగ భూపాలుడు ప్రతిష్ఠించినాడని నమ్ముతున్నారు. దానికి నిదర్శనంగా ఇప్పుడీ గ్రామానికి పడమట ఒక సింగవరం అతనిపేర నిలిచిఉంది.

ప్రజల నమ్మకం ప్రకారం క్రీ.శ. 1425లో రాచకొండ గద్దెపై ఉన్నవాడు మూడవ సింగభూపాలుడు. అప్పటివరకు తెలంగాణా ప్రాంతమంతా వారిక్రిందనే ఉన్నది. అప్పటివరకు వారు కైపులే కాబట్టి ఇక్కడి నందిశ్వరాలయం అతని ప్రతిష్ఠనే కావచ్చు.

తెలంగాణంలోని ఆలయాల పాలిటికి భారంగజేబు గోలకొండ దండయాత్ర ఒక పీడకల. ఎనిమిది నెలలు నిర్విరామంగా సాగి 21.9.1687 నాటికి ముగిసిన ఆ ముట్టడి దేశంలోని ఎన్నో ఆలయాలను ధ్వంసంచేసింది. వానిలో కొన్ని మసీదులై నవి. మరికొన్ని మాయమై నవి.

ధ్వంసమైన పిమ్మట యిక్కడి నందిశ్వరాలయాన్ని అడిగే దిక్కు లేకుండపోయి చాలాకాలం గడిచింది. అప్పుడు కొన్నేండ్లక్రిందట వాసుదేవరావుగారనే కలెక్టరుగారిక్కడి నందిని మ్యూజియానికి తరలించాలని చూసినాడుకాని అది కదలలేదు. అతని పిమ్మట గ్రామంలోని ఓంకారేశ్వరాలయ పూజారి వప్పు సుబ్బయ్యగారు ఆ నందిశ్వరుని తమ ఆలయానికి తరలించాలను కున్నారకాని అతడప్పుడుకూడా కదలలేదు. కాలం మాత్రం అతనిముందు కదులుతూనే పోయింది.

ఆలాఉండగా ఒకపుడక్కడ లావుని భూములపై అధికారంలో నాగేంద్రరావు అనే నాయ్ తహసీల్దారు వచ్చి నాడు. ఆయన అల్వాల నివాసి. హరిజనుడు. ఆయన ఒకప్పు డొక పెండ్లికి ఆ దారిని మోటారుపైకిలుపై "మీర్ఖాన్"

పేటకు వెళ్ళుతున్నాడు. అప్పుడు నందిగుడి గుడి దగ్గరకు రాగానే బండి ఆగిపోయింది. ఆయన దిగి దాన్ని పరీక్షించినాడు. ఏ లోపం కనిపించలేదు. కాని ఎన్నిసార్లు పెడల్ త్రొక్కినా బండి స్టార్టు కాలేదు మొరాయింది. అప్పుడతడు నందీశ్వరునికి ఎదురుగా వచ్చి దండం పెట్టి మళ్ళి బండి ఎక్కినాడు. అదిక ఏమీ ఎదురు చెప్పకుండా యధావ్రతారంగా సాగిపోయింది. ఆ రాత్రి అతనికి నందీశ్వరుడు కలలో కనిపించి తన గుడిని పునరుద్ధరించ వలసిందని ఆదేశించినాడు.

ఈశ్వరు డెవుడు ఎవరిని ఏ రూపంలో కరుణిస్తాడో ఎరుగలేము. అతని అనుగ్రహానికి జాతి, వయోభేదాలిద్దురావు.

ఆ స్వప్నంతో అతడు దృఢసంకల్పుడై ఆలయోద్ధరణకు కంకణం కట్టుకున్నాడు. ఆయన అసలు నిసలైన హరిజనుడు కాబట్టి తన సంకల్పానికి గ్రామస్థులెవరూ సహకరించకున్నా తలపెట్టిన పనికి వెనుదీయలేదు.

ఆలయం అడుగంతా బాగుచేయించి నలువది అడుగుల చదరం అయిదడుగుల ఎత్తుగల వేదిక కట్టించి దానినిండ గిల్ల నింపించి ఆలయానికి మరొకన్నిస్తంభాలు కూడా మహాబలిపురం నుండి తెప్పించి దానికి మళ్ళీ పూర్వరూపం యిచ్చినాడు.

ఆ నిర్మాణం తలపెట్టిన ఏమ్యట గ్రామస్థులెవరూ సహక రించకపోగా అతడు హరిజనుడు కాబట్టి ఆటంకాలు గూడా కలిగించ చూచినారట. ఆ సందర్భంలో అతడు నిరాశో పహతుడు కాగా కలలో ఈ తడవ నాగేంద్రుడు కనిపించి నీకు ఈ ఆలయోద్ధరణకు ఏలాటి ఆటంకాలు కలిగినా భయపడవద్దు అని ధైర్యం యిచ్చినాడట.

అతనిపై శివానుగ్రహం సంపూర్ణంగా కలిగింది. కాబట్టి కలిగిన ఆటంకాల నెదుర్కొని నిలిచినాడు. నిర్మాణం పూర్తి అయ్యేవరకు పాలు పండ్లు మాత్రమే ఆహారంగా తీసికుంటు దీక్ష వహించినాడు. అతని దీక్షకు అంతవరకెవరికీ కదలని నందీశ్వరుడవలీలగా లేచినాడట. అతనిక్రింద రెండు తామ్ర పత్రాలు లభించగా వానిని మళ్ళీ యధాపూర్వంగానే ఉంచి క్రొత్తగా కట్టిన వేదికపై నందీశ్వరుని, ఆలయాన్ని ఎప్పటివర నిలిపి నాడు. అంతేకాక ఆ వేదికపై నాలుగు మూలలలో వరుసగా కుమారస్వామి - అంజనేయుడు - అంబ - గణపతి - మూర్తులను

చిన్నగుడులు కట్టి నిలిపి ఆలయముందు ఈశాన్యంగా చిన్న కల్యాణమండపం కూడా కట్టించినాడు.

ప్రాచీనాలయాలను పునరుద్ధరించటమే కాదు. వానికి నిత్య పూజారాలు, పూజ చేసేవారికి తగిన వసతి కూడా అవసరం.

నాగేందర్ రావు హరిజనుడు కనుక ఆలయంయొక్క పూజకు గ్రామంలోని బ్రాహ్మణులెవరూ సహకరించలేదట. అందుచేత ఆయన ఒక మనుబ్రహ్మను నెలకు 125 రూ. వేతనంతో పూజారిగా నియమించి అక్కడ యాత్రికుల వసతికి వదేను గదులుకూడా కట్టించినాడు.

ఈ ఆలయానికి ముస్లిం ప్రభువుల కాలంలో దానం చేయ బడిందే రెండు వందల ఎకరాల భూమి ఉన్నదట కాని అది అంతా హిందువుల దురాక్రమణలో ఉండగా నాగేంద్రరావుగారు ఆలయం ప్రక్కగా అందులోనుండి రెండెకరాల భూమిని కొని స్వామికి మళ్ళీ దానంచేసి దానిలో ఒక బావిని త్రవ్వించి అది పూజారిగారి జీవనోపాధి కుద్దేశించినాడు.

ఈ ఆలయోద్ధరణ క్రీ.శ. 1967 ఫిబ్రవరిలో ప్రారంభ మయింది. దీనికి అతనికి సుమారు నాలుగు లక్షల వ్యయం అయిందట. అయితే చిత్తశుద్ధిగా చేసిన ఏ పని వృధాకాదు కాబట్టి ఈ తర్వాత అతనికి ప్రమోషన్ కూడా వచ్చిందని చెబుతారు.

ఉద్ధరణానంతరం ఈ ఆలయానికి స్థానికుడైన కొందూరు లింగయ్యగారు చుట్టూ ఇనుపచువ్వలు వేయించినాడు.

ఈ గ్రామంలో చెప్పదగిన మరో గుడి ఓంకారేశ్వ రాలయం. దాన్ని పాముపాటి లింగయ్య అనే వైశ్యుడు కట్టించి నాడు. ఆయన హైదరాబాదు నివాసి. నయాపూల్ దగ్గర అకస్మిత్ బజారులో ఉండేవాడు. ఆలయాన్ని కట్టించిన తరువాత ఆయన దానిపేర పదివేల డొనేషన్లు వసూలుచేసి 1450 ఎకరాల భూమి కొని ఆలయానికి ఒక శాశ్వతభృతిని ఏర్పరచినాడు. ఈ భూమి నందివద్దెమాను-సింగారం-తాటిపర్తి-కురుమిద్దె గ్రామాలలో ఉంది.

లింగయ్యగారు దేవీ ఉపాసకుడు. ఆయనకు దేవీ ప్రత్య థాన్ని గుఱించి అనేక కథలు ప్రచారంలో ఉన్నవి. ఆయనకు ఎందరో శిష్యులు కూడా ఉన్నారు. వారిలో పాపన్న పేట

దొరసానిగారి ఆలయానికి మూడుపుట్ల యిత్తడి పాత్రసామాను దానం చేసింది.

ఇదిగూడ ప్రాజ్ఞులాలయం. దీనిముందుగూడ పెద్దకోనేరు దానిలో నత్రాలు ఉన్నవికాని ఇప్పుడది పాడుబడింది. శిథిలం కాలేదు కాబట్టి వాడుకలో ఉంచవలసినట్లుగానే ఉంది.

ఓంకారేశ్వరాలయంలో శివప్రతిష్ఠతోపాటు గంగాపార్వతి శంకరుల ఉత్సవ విగ్రహాలున్నవి. శివునికి కుడివైపున గణపతి, ఎడమవైపున అమ్మవారు శిలామూర్తులున్నవి. ఈ స్వామికి ఫాల్గుణ బహుళ పాడ్యమినుండి తదియవరకు కల్యాణోత్సవం జరుగుతుంది.

ఓంకారేశ్వరునికి కుడివైపునగల గదిలో కోదండరామ ప్రతిష్ఠ ఉంది. ఈ ప్రతిష్ఠగూడ లింగయ్యగారి శిష్యురాలు పాపమ్మ దొరసానిగారే చేసింది. శ్రీరామనవమికి ఈ స్వామికి కల్యాణోత్సవం నడుస్తుంది.

ఓంకారేశ్వరునికి ఎడమవైపు గదిలో దత్తాత్రేయ ప్రతిష్ఠ ఉంది. ఆ స్వామిని బి. ఏ. రామారావుగారనే స్మార్తుడు ప్రతిష్ఠించినాడు. మామ శుద్ధ విదియకు ఇక్కడ దత్తజయంతి నడుస్తుంది.

ఈ ఆలయ సముదాయం విశాలమైన ఆవరణలో కట్టబడింది. గర్భాలయాలన్నిటిపైన ఒక మోస్తరు శిఖరాలున్నవి. ఆవరణలో చుట్టూ ఒక గది వెడల్పు కప్పు ఉంది. దానికి నలువైపుల మహాద్వారాలున్నవి. ఈ ద్వారాలపై గదులు కట్టబడినవి కాబట్టి వెలువలివైపున ఈ ఆలయ సమూహం ఒక జాగీర్దారుగారిల్లువలె కనిపిస్తుంది.

ప్రాకారంలో దక్షిణద్వారం దగ్గర కన్యకావరమేశ్వరి ప్రతిష్ఠ ఉత్సవ విగ్రహం కూడా ఉన్నవి. ఉత్తర ద్వారం దగ్గర అంజనేయ ప్రతిష్ఠ దానివెనుక లింగయ్యగారి సమాధి ఉన్నవి. ఆయన సమాధి దగ్గర పాదుకలు కృష్ణనర్పంవలె ఉన్న కుటిలదండం ఉంచబడినవి. ఈయన ఆరాధన ఫాల్గుణ శుద్ధ విదియ తదియలలో జరుగుతుంది.

నందీశ్వరాలయం ఉద్ధరింపబడినా అది హరిజనోద్ధరణ కాబట్టి గ్రామస్థులకు ప్రస్తుతం ఈ ఆలయమే పెద్ద దిక్కుగా ఉంది. ఆస్తులు బాగానే ఉన్నా గ్రామస్థుల కెవరికీ దీని నిర్వహణపై శ్రద్ధ ఉన్నట్లు కనిపించదు. లేకుంటే ఇది ఎంతో పృథ్వి రావలసిన సముదాయం.

ప్రస్తుతం ఇది పప్పు సుబ్బయ్యగారు అనే స్మార్తుని ఆధీనంలో ఉన్నది. ఆయన పూజారిగారిని పెట్టి పూజ చేయిస్తున్నాడు.

పూర్వం ఈలాగే లింగయ్యగారిపంటి మహానుభావు రెవరెవరో ఆలయాలు కట్టించి వానికి ఆస్తులు సమకూర్చినారు. అయితే అవిపుడు నారాయణుని విడిచి నరుని హస్తగతమై పోతున్నవి.

1. పాతకోట పుల్లయ్యగారు బ్రహ్మోత్తరఖండం రచించినాడు.
2. సిద్దేశ్వరాలయం మరొకటి (షాద్) అమ్మవల్లి దగ్గర గల గుట్టపై ఉంది. ఆ స్వామిపై మిత్రుడు నిడుగొండ యాదగిరిగారు సుప్రభాతాన్ని కూడా రచించినాడు.
3. పూర్వం నాగర్ కర్నూలు తాలూకాలో నేటి గంగారం పడమట గల గుట్టనుండి ఒక జాలవాగు బయలుదేరి మడుగులు కడుతు వచ్చి నల్లవాగులో కలిసింది. అది చూచి గోన ప్రభువు జయలక్ష్మీవతిరాయడు మొదటి మడుగు దగ్గర గంగాదేవిని ప్రతిష్ఠించి గంగవరం, రెండవదాని దగ్గర మహాదేవుని ప్రతిష్ఠించి మహాదేవపురం, మూడవదానిదగ్గర ఇప్పుడు వద్దవానిలో ఉండే నందిని ప్రతిష్ఠించినట్లు ప్రజలు చెప్పుకుంటారు. ఆనాటి మడుగులు కాని ఆజాలు కాని యిప్పుడు లేవుగాని ఈ గ్రామాలు మాత్రం ఒకే వరుసలో నిలిచిఉన్నవి.
5. కలువకొలను మొదట అక్కడగల ఒక కలువలకొలనునే ప్రధానంగా చేసికొని స్థాపించబడింది. ఆనాటి కొలను అడుగు ఇప్పుడు నందికోటిశ్వరాలయం దగ్గర ఉంది. సంస్కృతంలో ఈ గ్రామానికి "కైరవకాసారపురం" అని వ్యవహారం.

—శ్రీ కపిలవాయి లింగమూర్తి

గ్రంథ విమర్శలు

గీతాభాష్యం

[శ్రీ శంకరాచార్య గీతాభాష్య - ఆంగ్లానువాదం : శ్రీ సి. వి. రామచంద్ర అయ్యర్, ప్రచురణ: భారతీయ విద్యాభవన్, కులపతి కె. ఎం. మున్షీమార్గ్, బొంబాయి 400 007, వెల: రు. 100]

భారతీయ శాస్త్రీక జీవనాన్ని ప్రభావితం చేసిన ప్రస్తావన త్రయంలో భగవద్గీత మధ్యమణి. ఈ ప్రస్తావనత్రయానికి త్రిమతాచార్యులు మాత్రమే కాకుండా అనేకులు భాష్యాలు, వ్యాఖ్యాలు సంతరించారు. అయినా ఆగ్రతాంబూలం ఆచార్య శంకరులదే. శతధా విభిన్నమైపోయిన భారతీయ సమాజాన్ని ఏకాత్మవాదంతో ఏకత్రితం చేసిన సమన్వయవాది శ్రీ శంకర భగవత్పాదులు.

సంక్లిష్ట జీవన సంఘర్షణలతో నిరంతరం అలమటించి పోతున్న మానవుడు నిత్యజీవితంలో ఎదురయ్యే సమస్యలను నిబ్బరంగా ఎదుర్కొని, సమర్థవంతంగా కర్మాచరణం చేయటానికి, కర్తవ్యాన్ని నిర్వర్తించటానికి సుగమమైన మార్గాన్ని నిర్దేశిస్తోంది భగవద్గీత. అలాటి భగవద్గీతకు “తదిదం గీతా శాస్త్రం సమస్త వేదార్థసార సంగ్రహమ్” అంటూ భాష్యాన్ని సంతరించారు శంకరులు. అగాధమూ, దుర్గాహ్వామూ అయిన బ్రహ్మవిద్యను సరళ మధుర సుందరభాషలో కరతలామలకం చేశారు. ఆ భాష్యాన్ని అనేక భాషలలోకి అనువదించిన పండితులు తమ ప్రజలకు ఆ అమృతాన్ని పంచిపెట్టారు. ప్రపంచంలో అధికసంఖ్యాకులు మాట్లాడుకునే ఆంగ్లభాషలోకి ఆచార్యుల భాష్యాన్ని అనువదించి ప్రస్తుత గ్రంథాన్ని సంతరించిన ధన్యజీవి కీ! శ్రీ రామచంద్ర అయ్యర్. ఈ ఉద్గ్రాహం వెలుగు చూడటానికి కారణభూతులు ప్రముఖగాయని శ్రీమతి ఎం. ఎస్. సుబ్బులక్ష్మి, ఆమె భర్త శ్రీ నదాశివం. ఎంత చక్కని కూడిక!

శ్రీ అయ్యర్ 1905 లో చిదంబరంలో జన్మించారు. రామకృష్ణమఠ విద్యార్థి గృహంలో వుంటూ 19వ ఏటనే గణిత శాస్త్రంలో బి. ఏ. ఆనర్స్ పట్టా సాధించారు. 36 ఏళ్ళ ఉద్యోగ

జీవనంలో ఆయన తాసిల్దారుగా రిటైర్లై నారు. 1979లో మరణించారు. ఇవి సాధారణ వివరాలు.

ఇక ఆయన ఆధ్యాత్మిక జీవనంలో ఎంతో అద్భుత పంతులు. ప్రెసిడెన్సీ కళాశాలలో చదివే కాలంలోనే అందరూ “అన్న” అని గౌరవంగా పిలిచే శ్రీ ఎన్. సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్ అనే అధ్యాపకుడు ఆయనపై అపార ప్రభావముద్ర వేశారు. తరువాత ఆయన స్వామి బ్రహ్మసందకు ప్రియ శిష్యుడై ఉపదేశం పొందారు. వేదాంత, మంత్రశాస్త్రాలలో అవరిమితాధికారాన్ని సాధించారు. తరువాత రమణమహర్షికి చేరుపై నారు. ఉద్యోగ విరమణానంతరం ఆయన కంచి పరమాచార్యులను సేవించి మంత్రశాస్త్రాన్ని ఔపోసన పట్టారు. చివరి రోజులలో ఆయన శ్రీ సత్యసాయిబాబాపట్ల ఆకర్షితులై నారు.

భగవద్గీతకు శ్రీ శంకరులు వ్రాసిన భాష్యాన్ని ఆంగ్లంలోకి అనువదించే గురుతర బాధ్యతను “అన్న” ఆయనకు ఒప్పగించారు. ఆయన చేసిన అనువాదాన్ని ప్రముఖ తత్వశాస్త్ర పండితుడు ప్రొఫెసర్ పి. శంకరనారాయణన్ ఆమోదించి అచ్చు కావాలని ఆకాంక్షించారు. అయితే శ్రీ అయ్యర్ మరణించిన 9 సంవత్సరాలకు కానీ యీ గ్రంథం అచ్చుకాలేదు. ఈ బృహత్కార్యాన్ని భారతీయ విద్యాభవన్ చేపట్టి అభినందనీయం.

“భాష్యం” అనే పదానికి చాలా అర్థాలు చెప్పారు పండితులు. “ఆక్షిప్య భాషణాత్ భాష్యం” - ఒక విషయాన్ని ప్రశ్నించి, సమాధానించి, దానిపై మరల ప్రశ్నించి నిగూఢేర్పి నిర్ధాంత స్థాపన చేయటం భాష్యలక్షణమని కొందరు చెప్పారు.

“సూత్ర సూచితార్థోప పాదనేపి భాష్యమ్” - సూత్రము నందు లేదా మూలమునందు సూచితమైన అర్థాన్ని, భావాన్ని సంపాదించటం భాష్యం అని మరికొందరన్నారు. “సూత్రార్థో వర్ణ్యః యత్ర వాక్యైః సూత్రానుసారిభిః | స్వపదానిచ వర్ణ్యతే భాష్యమ్ భాష్య విదో విదుః” - సూత్రాన్ని అనుసరించే మాటలతో లేదా వాక్యములతో దాని అర్థాన్ని వివరించేది, వాఖ్యాత్మక పదములను కూడా విపులీకరించేది భాష్యము అని భాష్య విదులు అంటారు. ముందుగా మూలము తరువాత ప్రతిపదార్థము,

తాత్పర్యము, భావము, సిద్ధాంత ప్రతిపాద్యము, ఆశంక, సమాధానము అనే క్రమంలో శ్రీ శంకరులు భగవద్గీతకు భాష్యాన్ని సంతరించారు.

త్రిమతాచార్యులకూ తమ సిద్ధాంతాలకు అనువైన భావాల లభించాయి “గీత”లో! అదలాఉంచి మొత్తం భగవద్గీతలో స్థూల దృష్టికి “స్వపచన వ్యాఖ్యాతలు” కనిపిస్తాయి. “స్వధర్మో నిదనం శ్రేయం” అన్న కృష్ణుడే “సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ” అంటాడు. సర్వధర్మములనూ విడిచి- అన్నిప్పుడు స్వధర్మం మామేమిటి? కర్మ చేసి తీరాలన్నవాడే జ్ఞానం ఉత్తమమైనదంటాడు! ఎలా? మరి భక్తిమాట ఏమిటి? ఇవన్నీ “గీత”ను “స్థూలరేఖ”గా చూచేవారికి కలిగే సందేహాలు.

ఈ ప్రశ్నలకూ, సందేహాలకూ శ్రీ శంకరులు సమాధానాలు అందించారు తమ భాష్యరచనలో. జ్ఞానం ఆధార భూమికగా భగవంతునివల్ల భక్తితో కర్మాచరణం చేయాలంటారు కొందరు. అంటే జ్ఞానభక్తి, కర్మ మార్గాలు మూడూ కలిసి పోతాయన్నమాట!

అయితే శ్రీ శంకరులు కర్మమార్గాన్ని, జ్ఞానమార్గాన్ని విభిన్న మార్గాలుగా స్థాపించారు. ఇవి రెండూ రెండు భిన్న భిన్న మనోస్తరాలపై పున్న సాధకుల కోసం ఉద్దేశించినవని ఆయన తీర్పు. భగవద్గీతాక్రమం సాధకుని క్రమ పరిణామాన్ని సూచిస్తుందని, సాధనలోని విభిన్న దశలను బోధిస్తుందని గుర్తిస్తే “స్వపచన వ్యాఖ్యాతలు”గా కనిపించేవి విడిపోతాయి. పైగా ఒక్కొక్క యోగం సాధకుని “తాహతు”బట్టి నిర్ణయించిన “సెలబ్స్” వంటిదని ఆచార్యులు వివరించారు. ఈ విషయాన్ని శ్రీ ఆయ్యర్ తన పీఠికలో స్పష్టం చేశారు. ఇది సరైన దర్శనం. భక్తి విషయానికివచ్చినా దానికి శ్రీ శంకరులు యిచ్చిన నిర్వచనం యిలా వుంది” సాత్వానుసంధానం భక్తి దిక్పతిదీయతే,” “స్వస్వరూపాను సంధానం భక్తి రిక్పతిదీయతే” (వివేక చూడామణి). ఇది ఆయన అద్వైత వాదానికి ఉపబలకమైనమాట.

ఇక అనువాదం విషయానికి వస్తే అదో “బ్రహ్మవిద్య” సంస్కృతభాషలో - అందులోనూ ఆత్మవిద్య, వేదాంత శాస్త్రాలకు సంబంధించిన పారిభాషిక పదాలకు సరైన అంగ్లపదం దొరకటం కష్టం. ఆ కష్టాన్ని సులభంగాదాటారు శ్రీ ఆయ్యర్! తన అనువాద విధానాన్ని ఆయన ‘ముందుమాట’లో వివరించారు. ఒక ఉదాహరణ చూపి ముగిస్తాను. భగవద్గీతలోని రెండవ అధ్యాయంలో 16వ శ్లోకంలో గీతాచార్యుడు యిలా అంటాడు. “నానతో విద్యతే భావో నా భావో విద్యతే సతః! ఉభయోరపి

దృష్టోఽస్త స్తనయోస్తత్వ దర్శిభిః॥” దీనిలో మొదటి పాదానికి “అసతః=అసత్తునకు సత్యము కానిదానికి, భావః=ఉనికి, నవిద్యతే=లేదు. సతః=సత్యమైనదానికి, అభావః=లేకుండుట, నవిద్యతే=లేదు” అని అర్థము. ఇక్కడ “అసతః” అనుదానికి “అవిద్యమానస్య” అని శంకరులు అన్నారు. దీనిని వివరిస్తూ “అవిద్యమానస్య శీతోష్ణాదేః సకారణస్య నవిద్యతే, నాస్తీదావః దవనమి అస్తితా” అని అన్నారు. ఇది స్వపద వివరణం. దీనికి శ్రీ అయ్యర్ ఆంగ్లనువాదం యిలా సాగింది-

“ఆఫ్ ది అనరియల్, ‘సచ్ ఏజ్ కోల్డ్ అండ్ హీట్, టుగెదర్ విత్ దెయిర్ కాజెస్, దేర్ యాజ్ నో ఎజ్టిస్టెన్స్, నో బీయింగ్”, ఇంకా చూడండి — “సహి శీతోష్ణాది సకారణం, ప్రమాణైః నిరూప్యమాణమ్, వస్తు సంభవతి- వికారోహినః-వికారశ్చవ్యభిచరీతి-మటాది సంస్థానమ్ చక్షుషా నిరూప్యమాణమ్ మృద్వ్యతికరేణ అనువలభైః అసత్ — తథా సర్వోపి వికారః కారణ వ్యతికరేణ అనువలభై అసత్” దీనికి శ్రీ అయ్యర్ యిలా అనువాదం చేశారు - “కోల్డ్ అండ్ హీట్ ఎక్స్సెస్ట్రా టుగెదర్ విత్ దెయిర్ కాజెస్, దో పెర్సెప్షన్ బై ది సెన్సెస్, ఆర్ నాట్ ట్రూలీ ఎజ్టిస్టెంట్. దె ఆర్ ఓన్లీ మోడిఫికేషన్స్; అండ్ ఎవిరి మోడిఫికేషన్ యాజ్ ట్రాన్సిటరీ, ఫర్ ఎజ్ఞాంపుర్, ఎ ఫార్మ్ సచ్ ఏజ్ ఎ పాట్, దో సీన్ బై ది ఐ, యాజ్ నాట్ రియల్, వికాజ్ ఇట్ యాజ్ నాట్ పెర్సెప్షన్ ఎపార్ట్ ఫ్రమ్ ది క్లై. సో ఆలోన్, ఆర్ మోడిఫికేషన్ యాజ్ అనరియల్, వికాజ్ యిట్ యాజ్ నాట్ పెర్సెప్షన్ ఎపార్ట్ ఫ్రమ్ ది కాజ్. ఆలోన్, వికాజ్ విఫోర్ ఇట్స్ ఆరిజి నేషన్ అండ్ ఆప్టర్ ఇట్స్ డిస్ట్రక్క్షన్ ఇట్ యాజ్ నాట్ పెర్సెప్షన్ (జన్మ ప్రద్యం సాధ్యామ్ ప్రాగూర్ధ్వంచ అనువలభై), ఏజ్ ఏన్ ఎఫెక్ట్ సచ్ ఏజ్ ఎ పాట్ యాజ్ అనరియల్. మటాదే మృదాది కారణస్యచ తత్కరణ వ్యతికరేణ అనువలభై అసత్త్వమ్”

ఇలా శ్రీ శంకరులు ఎంత సరళమైన సంస్కృతభాషలో తమ భాష్యాన్ని వెలయించారో అంత సరళమైన ఆంగ్లంలో అనువాదాన్ని సంతరించారు శ్రీ అయ్యర్. ప్రస్తుతకాలంలో సంస్కృతం అంటే చిన్నచూపు వున్నా ఆంగ్లనిది పెద్దపీటే కాబట్టి భగవద్గీతకు శ్రీ శంకరులు వ్రాసిన భాష్యాన్ని యీ అనువాదం ద్వారా ఆనందించవచ్చు. “శంకర భారతీ విజయతే నిర్వాణ సంధాయినీ”

—వల్ల భాచార్య

చర్మవ్యాధులకు

అతి గాఢంగా పనిచేసే అమృతాంజన్ డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్

చర్మవ్యాధులకు ఉపయోగపడే సాధారణ ఆయింట్మెంట్లు ఎక్కువగా చర్మం లోపలకు ప్రవేశించలేవు. కాని అమృతాంజన్ డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్లు విశిష్టంగా చేరిఉండడంచేత అమృతాంజన్ డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్లు మాత్రము లోపలకు ప్రవేశిస్తుంది. సాధారణ చర్మవ్యాధులను అతి శీఘ్రంగా నిర్మూలించి చర్మాన్ని పూర్వస్థితికి తెచ్చి సహజంగాను ఆరోగ్యవంతంగాను ఉంచుతుంది. అమృతాంజన్-డెర్మల్ ఆయింట్మెంట్ తామర, గజ్జి, దురద ఇతర చర్మ రోగాలకు అదర్శమైన నివారిణి. నేడే కొనండి!

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్ 42-45, లక్ష్మీ చర్చ్ రోడ్డు, మద్రాసు 600 004

Amrutanjan Limited

బెజవాడ దుర్గామల్లేశ్వరాలయ శాసనములు

[బి. యన్. శాస్త్రి, మాసీ పబ్లికేషన్స్, 3-4-245/1 లింగంపల్లి, హైదరాబాద్-500 027, వెల రూ. 100/-]

బెజవాడలో ఇంద్రకీలాద్రిపైనున్న మల్లేశ్వరాలయ ప్రాంగణమున సుమారు 100 శాసనములు స్తంభములపైన, గోడలపైన తొలచబడియున్నవి. వీటిలో అధికభాగము కేంద్ర ప్రభుత్వ శాసన పరిశోధన శాఖవారిచే సౌత్ ఇండియన్ ఇన్స్టిట్యూషన్స్ సంపుటములో ప్రచురింపబడెను. ఆ సంపుటము ఇప్పుడు లభ్యమగుటలేదు. చరిత్ర పరిశోధకులకు ఆ కొరత తీర్పుటకై శ్రీ శాస్త్రిగారు ఈ గ్రంథమును తయారుచేసిరి. ఇందు కేవలం శాసన పాఠములేగాక గ్రంథానిలో కొంత చరిత్రాంశమును, స్థానిక గాథలను కూడ చేర్చిరి. శాసనములందు పేర్కొనబడిన దాన విశేషములు, దీపములు, భూములు, ఆవులు, మేకలు ఇత్యాది వివరములు తెలుపు పట్టిక నొకదానిని తయారుచేసిరి. దీనినిబట్టి శాసన విషయములను సులభముగా తెలుసుకొనవచ్చును. పలు శాసనములకు ప్రతిబింబములనుగూడ జతపరచిరి. తుదిలో అకారాదిసూచి గలదు.

గ్రంథము పరిశోధకులకు మిక్కిలి ఉపయోగకరమైన దనుటలో సంశయము లేదు. చరిత్ర ప్రాముఖ్యము గల శాసనము లనేకమిందు గలవు. రెండవ యుద్ధముల్లాడి (క్రీ.శ. 927-934) శాసనము, వాటిలో ముఖ్యమైనది. ఆ శాసన స్తంభము మల్లేశ్వరాలయమువద్ద లేకున్నను దానినిందు చేర్చిరి. అందు కొన్ని తెలుగు పద్యములున్న విషయము తెలుగు వాఙ్మయ పరిశోధకులకు తెలిసినదే. 11వ శతాబ్దినుండి 17వ శతాబ్దివరకు ఆ ప్రాంతము నేలిన మాండలికుల చరిత్రకీ శాసనములు ముఖ్యమైనవి.

గ్రంథములో అనేక ముఖ్యాంశములున్నను లోపములు గూడ బహుళముగా గలవు. అచ్చుతప్పులు ముఖ్యమైనవి. శాసన పాఠములను కొన్ని తావులలో యథాతథముగా స్వీకరించ వీలుగాకున్నది. ప్రతిబింబములు గూడ స్పష్టముగా లేకపోవుట వలన ఉపయోగము తక్కువగా నున్నవి. ఈ రెండు లోపముల వలన గ్రంథమునకు కొంత విలువ తగ్గుచున్నదనిపించును.

ముఖలింగ దేవాలయ చరిత్ర-శాసనములు

[బి. ఎన్. శాస్త్రి, కాకతి పబ్లికేషన్స్, 3-4-424/5, నారాయణగూడ, హైదరాబాద్-29, వెల: రూ. 100/-]

తెలుగుదేశంలో కళింగ ప్రాంతమని చరిత్ర ప్రసిద్ధమైన శ్రీకాకుళం జిల్లాలో ముఖలింగ నగరముంది. అది తూర్పు గాంగ రాజులకు రాజధాని నగరమని చరిత్రకారులు నిశ్చయించిరి. అచట ఆ రాజులచే రేఖా విమాన వాస్తు సంప్రదాయములో నిర్మింపబడిన మధుకేశ్వర దేవాలయము మిక్కిలి రమ్యముగా నుండును. దాని గోడలమీద స్తంభములమీద సుమారు నూట యేబది శాసనములు చెక్కబడియున్నవి. అవి అన్నియు ఆ దేవునికి రాజులు, మంత్రులు, సేనాపతులు, సామంతులు తదితర భక్తులు ఇచ్చిన దానములను తెలుపుచున్నవి. వీటిలో సుదాపది శాసనములు ఆ గ్రామమువద్దనే అనియంక భీమేశ్వరాలయములో నున్నవి. ఈ 147.8 శాసనాలు సౌత్ ఇండియన్ ఇన్స్టిట్యూషన్స్ 5వ సంపుటములో బ్రకటింపబడెను. కాని గ్రంథము ఇప్పుడు లభ్యమగుటలేదని శ్రీ యన్. రమేశ్వన్ గా శ్రీ యన్. ముకుందరావుగారు 'తెంపుల్ ఇన్స్టిట్యూషన్స్ ఆంధ్రప్రదేశ్' అనే శీర్షికతో శ్రీకాకుళం జిల్లాలో గల నారాయ: పురం, ముఖలింగము, శ్రీకూర్మములలో గల శాసనము నన్నింటిని ఒక సంపుటములో కూర్చి ఆంధ్ర. ప్ర. దేవాదాయశాస్త్రా ఇటీవల ప్రచురించిరి. శ్రీ బి. యన్. శాస్త్రిగారు ముఖ శాసనముల మాత్రమే యీ గ్రంథములో ముద్రించిరి. కొముఖ్య శాసనములకు ప్రతిబింబములు చేర్చిరి. ఈ ప్రచురణ విపులమగు చరిత్రాంశమును జేర్చిరి. అందు తూర్పు గాంగ రాజుల చరిత్ర, గజపతిరాజుల చరిత్ర కలవు.

మధుకేశ్వరాలయమును గూర్చి శాసనములద్వారా తెలియవచ్చుచున్న సమాచారమును సంక్షిప్తముగా తెలిపిరి. ఆ గుడి యందున్న కొన్ని ముఖ్య శిల్పవిశేషములనుగూడ ఛాయాచిత్రములతోబాటు వివరించిరి. చరిత్ర పరిశోధకులకు ఈ గ్రంథము మిక్కిలి సహకరించుననుటలో సందియము లేదు.

—పి. వి. పరబ్రహ్మశాస్త్రి